

ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ: กรณีศึกษา
เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

โดย

นางสาวรุ่งรอง ทาบุญเมือง

การวิจัยเฉพาะเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ: กรณีศึกษา
เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

โดย

นางสาวรุ่งรอง ทาบุญเมือง

การวิจัยเฉพาะเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

THE MOVEMENT AGAINST WASTE INCINERATION PLANT PROJECT:
A CASE STUDY OF MAETHA COMMUNITY NETWORK

BY

MISS RANGRONG TABOONMUANG

A SPECIAL RESEARCH SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE
REQUIREMENTS FOR THE DEGREE OF GRADUATE DIPLOMA PROGRAM

GRADUATE VOLUNTEER

PUEY UNGPACHORN SCHOOL OF DEVELOPMENT STUDIES

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2016

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์

การวิจัยเฉพาะเรื่อง

ของ

นางสาวรังรอง ทาบุญเมือง

เรื่อง

ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ: กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา
อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร)

เมื่อ วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2560

ประธานกรรมการสอบการวิจัยเฉพาะเรื่อง

(รองศาสตราจารย์ สุภรัตน์ รัตนमुखย์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยเฉพาะเรื่อง

(อาจารย์ ดร. ภาสกร อินทุมาร)

กรรมการสอบการวิจัยเฉพาะเรื่อง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉนีย์ เปลียนศรี)

คณบดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติ มงคลชัยอรัญญา)

หัวข้อการวิจัยเฉพาะเรื่อง	ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
ชื่อผู้เขียน	นางสาวรังรอง ทาบุญเมือง
ชื่อปริญญา	ประกาศนียบัตรบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	บัณฑิตอาสาสมัคร วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยเฉพาะเรื่อง	อาจารย์ ดร. ภาสกร อินทุมาร
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

ลุ่มน้ำแม่ทาเป็นลุ่มน้ำที่มีความสำคัญกับคนแม่ทา มีป่าต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์ ตลอดความยาว 98 กิโลเมตร ของน้ำแม่ทามีหมู่บ้านตั้งอยู่ตามสองฟากฝั่งลำน้ำ ชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมาอยู่ร่วมกัน จนกลายเป็นคนลุ่มน้ำ ผู้คนต่างก็ใช้น้ำแม่ทาในการอุปโภค บริโภค และใช้ในภาคการเกษตร จึงนับได้ว่าน้ำแม่ทาเป็นหลอดเลือดของคนแม่ทา ลุ่มน้ำแม่ทามีปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง มีปัญหาน้ำท่วมและน้ำไหลหลากในช่วงฤดูฝน อีกทั้งยังอยู่บนรอยเลื่อนแม่ทามีกำลัง ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทายังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาน อุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ สะพานชาวทาขมภู เป็นต้น

หลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศให้ปัญหาขยะเป็นวาระแห่งชาติและเร่งให้มีการแก้ไข ปัญหา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ก็เป็นอีกหนึ่งพื้นที่ในแผนงานการสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะ โดยพื้นที่ในการสร้างนั้นคาดว่าจะอยู่ติดกับลำน้ำแม่ทา และการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีความชัดเจนและโปร่งใส จึงนำไปสู่ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ของกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาขึ้น โดยการเคลื่อนไหวนั้นใช้ยุทธวิธีต่างๆ ที่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และศึกษาจากกรณีของพื้นที่อื่น ที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันนำมาปรับใช้ตามสถานการณ์และพื้นที่ ยุทธวิธีที่เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาใช้ในการเคลื่อนไหว เช่น การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ โดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการส่งสารไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นเพื่อให้ถึงผู้รับสารและเป็นประเด็นที่น่าสนใจให้ติดตาม การสื่อสารทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านสื่อมวลชนหรือสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งก็เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาประสบผลสำเร็จ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากการเคลื่อนไหวของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาในการคัดค้านการ
สร้างโรงไฟฟ้าขณะนั้น นับว่าเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงบวก เช่น การเกิดกลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวัง
ป้องกันด้านสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เกิดเป็นกลุ่มการทำงานหรือกลยุทธ์ในการปกป้องฐานทรัพยากร
ของชุมชนให้คงอยู่ และมีส่วนช่วยกันในการเสนอและขอยุติโครงการบางโครงการอันจะก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อม ดังเช่น กรณีของโรงไฟฟ้าขยะ ถึงแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐจะ
ยืนยันว่าการสร้างโรงไฟฟ้าขยะเป็นทางเลือกที่ดีในการแก้ไขปัญหาขยะและพลังงาน แต่กระบวนการ
ดำเนินงานของภาครัฐยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับผลกระทบโดยตรง
และความเหมาะสมของพื้นที่ที่ทางภาครัฐมองข้าม แต่กลับให้ความสำคัญในการผลิตพลังงานมากกว่า
ปัญหาเรื่องขยะที่แท้จริง

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหว, เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา, โรงไฟฟ้าขยะ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเฉพาะเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและอนุเคราะห์ช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ของบุคคลหลายท่าน

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ภาสกร อินทุมาร ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ และให้กำลังใจ จึงทำให้การศึกษาค้นคว้าวิจัยเฉพาะเรื่องในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ ประธานกรรมการสอบวิจัยเฉพาะเรื่องและขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อศินีย์ เปลี่ยนศรี กรรมการสอบ ซึ่งได้กรุณาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำการทำวิจัยเฉพาะเรื่องเล่มนี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร. วีรบูรณ์ วิสารทสกุล อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการที่คอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทำโครงการบริการชุมชน และคณาจารย์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำต่างๆทั้งภาควิชาการ และการใช้ชีวิตในชุมชน รวมถึงนักวิชาการศึกษา พี่เล็ก พี่ต่วน ที่คอยให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ ตลอดระยะเวลาของการเป็นบัณฑิตอาสาสมัคร ขอขอบพระคุณอาจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้ก่อตั้งหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร)

ขอขอบพระคุณ คุณแม่รัชณี คุณน่านิด คุณแม่ปราณี ครอบครัวจินา ที่ให้ที่พักอาศัย ความรัก ความอบอุ่นเสมือนเป็นลูกเป็นหลานตลอดระยะเวลาการปฏิบัติงานในพื้นที่ 7 เดือน ขอขอบพระคุณพี่หญิง พี่นุ พี่เลี้ยงในพื้นที่ ที่ให้คำแนะนำและให้กำลังใจ ขอขอบพระคุณพี่สถาปัตย์ วิจัยหรือญาติ และทุกคนที่ตลาดเลิฟฟูนพูน ที่คอยให้คำแนะนำต่างๆ และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต และการทำงานเพื่อส่วนรวม ขอขอบพระคุณ ตู๊ป๊อป คุณครูโรงเรียนท่าปลาตุ๊ก ที่คอยให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ ขอขอบพระคุณพี่เต้ย ที่ให้ยืมจักรยานเพื่อปั่นไปสอนเด็กนักเรียน ขอขอบพระคุณชาวบ้านท่าปลาตุ๊กและบ้านดอยบวมที่ให้การต้อนรับ ยิ้มแย้ม เป็นกันเอง ขอขอบคุณเด็กนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าปลาตุ๊กทุกคน ที่พาปั่นจักรยานไปสถานที่ต่างๆ ทั้งในและนอกหมู่บ้าน ขอขอบคุณที่มอบรอยยิ้ม มอบความรัก ความอบอุ่น และมิตรภาพที่ดี

ขอขอบพระคุณผู้มีพระคุณเหนือสิ่งอื่นใดกับผู้ศึกษา คือ บิดา มารดา คุณยาย และคนในครอบครัวของผู้ศึกษา ที่เลี้ยงดู มอบความรัก ความอบอุ่น ให้กำลังใจ ช่วยเหลือ และให้โอกาสทางการศึกษาอันมีคุณค่า และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ศึกษา ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์อนันต์ พลธานี ที่เป็นอีกหนึ่งบุคคลที่เป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตและทำประโยชน์แก่ส่วนรวมให้แก่ผู้ศึกษา

(4)

และขอขอบพระคุณ เพื่อนบัณฑิตอาสาสมัคร รุ่นที่ 48 เพื่อน AGGIE รุ่น 47 อุ้มและพี่จำ รวมถึง
บุคคลต่างๆที่ไม่สามารถเอ่ยนามครบทั้งหมดมา ณ โอกาสนี้ด้วย

นางสาวรังรอง ทาบุญเมือง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญภาพ	(8)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและความสำคัญ	1
1.2 คำถามการวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.5 วิธีการศึกษา	4
1.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล	4
1.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอ	5
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน	6
2.2 แนวคิดสิทธิชุมชน	9
2.3 ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่	12
2.4 โรงไฟฟ้าขยะ	13

บทที่ 3	ลุ่มน้ำแม่ทา	16
3.1	ความเป็นมา	16
3.2	ประวัติศาสตร์แม่ทา	19
3.3	ข้อมูลพื้นฐานลุ่มน้ำแม่ทา	20
3.3.1	ข้อมูลทั่วไป	20
3.3.2	ลักษณะภูมิณีเวศของลุ่มน้ำแม่ทา	21
3.3.3	ด้านเศรษฐกิจ	27
3.3.4	สังคมและวัฒนธรรม	29
3.4	ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของลุ่มน้ำแม่ทา	30
3.4.1	ปัญหาน้ำท่วม	31
3.4.2	ปัญหาแห้งแล้ง	32
3.4.3	ปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาอื่นๆ	32
บทที่ 4	ผลการศึกษา	35
4.1	เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา	35
4.2	ที่มาและการเคลื่อนไหว	36
4.3	ลำดับเหตุการณ์โรงไฟฟ้าขยะแม่ทา	40
4.4	ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว	43
4.4.1	กลุ่มรักษ์แม่ทา	44
4.4.2	การยื่นหนังสือแลชี้แจงด้วยวาจา	44
4.4.3	กองทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหว	44
4.4.4	การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์	45
4.4.5	การจัดเวทีเสวนา	47
4.4.6	การสื่อสารทางสังคม	50
4.4.7	การนำทุนทางวัฒนธรรมเข้ามาสร้างการมีส่วนร่วม	52
4.5	แรงจูงใจที่ทำให้ชาวบ้านมา ร่วมการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ	55
4.6	ผลกระทบของการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ	56

บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	62
5.1 สรุปผลการศึกษา	62
5.2 ข้อเสนอแนะ	64
รายการอ้างอิง	65
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ข้อมูลชุมชนบ้านท่าปลาตุ๊ก	68
ภาคผนวก ข ผลกระทบจากเตาเผาขยะ	75
ภาคผนวก ค ความสุขมวลรวมประชาชาติ	79
ภาคผนวก ง โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชผ่านเมนูอาหาร	80
ประวัติผู้เขียน	81

สารบัญญภาพ

ภาพที่	หน้า
3.1	21
3.2	23
3.3	24
3.4	25
3.5	25
3.6	26
3.7	27
3.8	28
3.9	29
3.10	34
4.1	43
4.2	45
4.3	46
4.4	47
4.5	48
4.6	49
4.7	51
4.8	52
4.9	54
4.10	54
4.11	6

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและความสำคัญ

หลังจากรัฐบาลได้ประกาศให้ปัญหาเรื่องขยะเป็นวาระแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2557 โดยมีมติเห็นชอบกับ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 และได้มอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนแม่บทบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามแนวทางของ Roadmap เพื่อเร่งรัดการแก้ไขปัญหาขยะของประเทศ ทั้งขยะชุมชนและขยะอันตราย รวมไปถึงขยะที่ตกค้าง จากแนวทางของ Roadmap และร่างแผนแม่บทบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ เห็นได้ว่าจะมุ่งเน้นการสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยรูปแบบใหม่ โดยส่งเสริมให้มีการสร้างศูนย์รวมการจัดการขยะ แปรรูปขยะเป็นพลังงานและไฟฟ้า และสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนระบบการแปรรูปขยะมูลฝอยเพื่อผลิตพลังงานและไฟฟ้า (กรมควบคุมมลพิษ, 2558) ในขั้นตอนการดำเนินการตามแผนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ โดยเฉพาะการก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากเชื้อเพลิงขยะและการสร้างศูนย์รวมในการกำจัดขยะ ซึ่งเป็นประเภทกิจการที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยจะต้องมีการจัดทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งต้องใช้เวลาทำ ทำให้ไม่สามารถเร่งรัดการดำเนินโครงการให้เป็นอย่างรวดเร็วตามแนวทางของ Roadmap ได้ รัฐบาลจึงได้มีคำสั่งให้แก้ไขกฎหมายและข้อบังคับเพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยให้เหตุผลประกอบว่า เนื่องจากประเทศกำลังประสบปัญหาขยะล้นเมือง มีการบริหารจัดการขยะที่ไม่ถูกสุขลักษณะ จะต้องมีการดำเนินการเร่งด่วน แต่การแก้ไขปัญหาล่าช้าติดขัดอุปสรรคจากข้อกำหนดทางกฎหมายบางประการ จึงจำเป็นต้องแก้ไขข้อขัดข้องเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาขยะ และพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศและความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยหนึ่งในพื้นที่ที่มีความเร่งด่วนในการจัดการปัญหาขยะ คือ พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

ลุ่มน้ำแม่ทาเป็นลุ่มน้ำสาขาย่อยของน้ำแม่กวัง โดยมีความยาว 98 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ 4 อำเภอ 2 จังหวัด นั่นก็คือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่ทา อำเภอป่าซาง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งรวมทั้งหมด 20 ตำบล 202 หมู่บ้าน และมีประชากรอาศัยอยู่ 102,046 คน (วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554) ลุ่มน้ำแม่ทานับว่าเป็นสายน้ำแห่งชีวิต เป็นหลอดเลือดใหญ่ของคนแม่ทา ทั้งอุปกาศ บริโภค และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เป็นลุ่มน้ำที่มีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ น้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม พื้นที่อำเภอแม่ทายังตั้งอยู่บนรอยเลื่อนแม่ทาที่ยังมีกำลัง ไม่เหมาะสม

สำหรับการตั้งสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ เนื่องจากมีความเสี่ยงหากเกิดภัยพิบัติ พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทามีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นแอ่งกระทะมีภูเขาล้อมรอบ มวลอากาศวันพิษจะไหลวนอยู่ในแอ่งไม่มีการถ่ายเท โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวจะมีความกดอากาศสูง ควันพิษจะถูกกดให้ลอยต่ำลง ความเข้มข้นของควันพิษที่ปล่อยออกมาจากการเผาขยะจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างรุนแรง ซึ่งพิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่แล้ว หากว่ามีการดำเนินการสร้างโรงไฟฟ้าขยะจึงมีความน่าวิตกกังวลเป็นอย่างมากกับชุมชนลุ่มน้ำแม่ทา

เมื่อชาวบ้านทราบว่าจะมีโครงการสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะขึ้นในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา ชาวบ้านต่างก็มีข้อห่วงกังวลต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบในด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม วิธีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนผลกระทบที่จะเกิดต่อสุขภาพอนามัย เนื่องจากชาวบ้านต่างได้รับรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสียและผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะตามสื่อต่างๆ และไม่มีความเชื่อมั่นในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนว่าจะจะไปตามขั้นตอนด้วยความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพ จึงนำไปสู่การเคลื่อนไหวของประชาชนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาเพื่อคัดค้านการสร้างโรงงานไฟฟ้าขยะ และนำเสนอข้อมูลสภาพปัญหา ตลอดจนความไม่เหมาะสมต่อการตั้งโรงงานไฟฟ้าขยะในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา รวมทั้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทบทวนนโยบายและมาตรการและพิจารณาความเหมาะสม โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งในมิติสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของคนในชุมชน ที่จะเกิดขึ้นตามมา หากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะขึ้น

ทั้งนี้ แม้คนที่ร่วมเคลื่อนไหวในบางส่วนจะไม่ใช่คนในพื้นที่ แต่ต่างก็เห็นว่าผลกระทบที่จะเกิดขึ้นนั้นส่งผลในวงกว้างทั้งในส่วนของจังหวัดและประเทศชาติ ทุกคนไม่ได้ปฏิเสธปัญหาในเรื่องของขยะ แต่อยากให้เห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความเหมาะสม ผลกระทบ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหา หรือกระบวนการทำงานต่างๆ และคิดว่าการสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะไม่ใช่ทางเลือกสุดท้ายในการจัดการปัญหาขยะ และปัญหาด้านพลังงาน

อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสังเกตและกลายเป็นความสนใจของผู้ศึกษาก็คือ การเคลื่อนไหวต่อสู้ของกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ในการคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ แม้จะเป็นแค่ช่วงเวลากว่า 6 เดือน ในการต่อสู้ แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ดังนั้นการเคลื่อนไหวของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาจึงเป็นกรณีศึกษาสำหรับการเรียนรู้การเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งมีทั้งเหมือนและแตกต่างจากการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่นๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหวของกระบวนการทางสังคม และกลายเป็นแบบแผนการต่อสู้ในการเคลื่อนไหวของกลุ่มอื่นๆ

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 เครื่องข่ายลุ่มน้ำแม่ทามีกระบวนการจัดการปัญหาต่อโครงการจัดตั้งโรงไฟฟ้าขยะอย่างไร

1.2.2 ปัจจัยที่ทำให้การเคลื่อนไหวของเครื่องข่ายลุ่มน้ำแม่ทาเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะประสบความสำเร็จคืออะไร

1.2.3 ผลกระทบที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของเครื่องข่ายลุ่มน้ำแม่ทามีอะไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษายุทธวิธีการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะของเครื่องข่ายลุ่มน้ำแม่ทา

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้การเคลื่อนไหวของเครื่องข่ายลุ่มน้ำแม่ทาคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะประสบความสำเร็จในการเคลื่อนไหว

1.3.3 เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการเคลื่อนไหวของเครื่องข่ายลุ่มน้ำแม่ทา

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มเครื่องข่ายลุ่มน้ำแม่ทาในการคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะ

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

1.4.3 ขอบเขตด้านประชากร

ตัวแทนประชากรเครื่องข่ายลุ่มน้ำแม่ทาที่เคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ประกอบไปด้วย

1.4.3.1 กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะจำนวน 3 คน จากกลุ่มเกษตรกร กลุ่มคนรุ่นใหม่ และผู้ประกอบการ

1.4.3.2 กลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่นอกพื้นที่จำนวน 12 คน จาก เกษตรกรคนรุ่นใหม่ ผู้ประกอบการร้านอาหารและการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการน้ำดื่ม ครู ผู้นำชุมชน พระภิกษุ นักกฎหมาย

1.4.3.4 ขอบเขตระยะเวลาการวิจัยเฉพาะเรื่อง

ตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2559 ถึง 19 พฤษภาคม 2560

1.5 วิธีการศึกษา

ผู้ศึกษาใช้วิธีการเก็บข้อมูลในพื้นที่ปฏิบัติงานภาคสนาม ที่อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นระยะเวลา 7 เดือน ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2559 ถึง เดือนพฤษภาคม 2560 โดยช่วงสี่เดือนแรกลงพื้นที่ปฏิบัติงาน ณ บ้านทาปลาตุก หมู่ที่ 5 ตำบลทาปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน และสามเดือนหลังลงพื้นที่ปฏิบัติงาน ณ บ้านดอยบวม ตำบลทาชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผู้ศึกษาใช้วิธีการเก็บข้อมูลผ่านการศึกษาเรียนรู้วิถีชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนและเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา โดยเลือกใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลแบ่งได้ดังนี้

1.5.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้ารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเคลื่อนไหวคัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ เช่น ธรรมนูญเพื่อการจัดการขยะอย่างยั่งยืน กรณี ศูนย์กำจัดขยะและโรงไฟฟ้าเชิงรกรากใหญ่ ปัญหามลพิษอุตสาหกรรม กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแม่ทา โดยทำการศึกษาจากหนังสือ เอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นในการทำวิจัยตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา

1.5.2 การศึกษาภาคสนาม (Field Research) ผู้ศึกษาลงพื้นที่ภาคสนามเป็นระยะเวลา 7 เดือน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) ประกอบกับการสังเกตการณ์ในพื้นที่ (observation) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัย มีดังนี้

1.6.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเน้นกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เกี่ยวกับกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ซึ่งเป็นตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา

1.6.2 การสังเกต คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาและชุมชน เช่น การเข้าร่วมประชุมและทำกิจกรรม

ที่เครือข่ายจัดขึ้น และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation) เช่น การเข้าประชุมประจำเดือนในการติดตามสถานการณ์จังหวัดลำพูน

1.7 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอ

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาเรียบเรียงและจัดลำดับข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษาจึงนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนา

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.8.1 ทราบข้อมูลขบวนการเคลื่อนไหวในการคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ
- 1.8.2 ผลการศึกษาอาจจะเป็นกรณีตัวอย่างสำหรับชุมชนอื่นที่สามารถนำไปปรับใช้ได้

บทที่ 2

แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.2 แนวคิดสิทธิชุมชน
- 2.3 ขบวนการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่
- 2.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” (Public Participation) ไว้แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้งาน และอุดมการณ์ทางการเมืองที่หลากหลาย ดังเช่น ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม

อรทัย ก๊กผล (2552, น.16) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนได้รับผลประโยชน์ และเสียผลประโยชน์ได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางและการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่มีความเกี่ยวข้องจึงควรอยู่ร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นตลอดจนการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและรับรู้ เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, น.17) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมพิชิตชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนเอง การที่สามารถให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้น ผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนว่า ที่มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน

นักทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาโดยทั่วไป การที่ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้นั้นจะต้องลดความเป็นวิชาชีพเฉพาะด้าน (deprofessionalization) ของกิจกรรมต่างๆ ลง เพื่อเปิดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ เปาโล แฟร์ นักวิชาการชาวบราซิล ได้กล่าวว่สิ่งสำคัญสูงสุดของการพัฒนาคือ จะต้องไม่ปฏิบัติต่อประชาชนในฐานะของผู้ถูกระงับแบบที่ผ่านๆ มา แต่จะต้องให้ประชาชนเป็นผู้รู้และเป็นผู้กระทำที่มีความกระตือรือร้น ซึ่งจะทำให้พวกเขาเป็นตัวหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือวิถีการดำเนินชีวิตของพวกเขาเอง

ในทางตรงข้าม หากประชาชนกลายเป็นผู้ถูกพัฒนา (โดยการหยิบบิ้นให้อย่างเมตตาจากเจ้าหน้าที่รัฐ) ประชาชนก็จะมีฐานะเป็นผู้ถูกระงับ อันบ่มเพาะให้เกิดความเคียดชังในการรอรับการช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว มองตนเองว่าเป็นผู้ที่ไม่สามารถเติบโตและแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าคิดไม่กล้าพูด ไม่กล้าตัดสินใจ ตกอยู่ในสภาวะถูกกดขี่และถูกลดทอนลงสู่วัฒนธรรมแห่งการปิดปากเงียบอย่างถอนตัวไม่ขึ้น ในกรณีนี้ประชาชนก็จะไม่สามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นมนุษย์ของตนเองได้ อีกด้านหนึ่ง หากประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประชาชนจะกลายเป็นตัวหลักแห่งความรู้ และการกระทำที่กระตือรือร้น พวกเขาจะเริ่มเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างจริงจัง และเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ของพวกเขาด้วยตัวของพวกเขาเอง

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องดำเนินตามขั้นตอนที่มีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากความสามารถในการมีส่วนร่วมนั้นไม่สามารถวางแผนอย่างรัดกุมได้ทุกขั้นตอนแล้วดำเนินการตามแผนในแต่ละขั้นตอนได้ แต่การมีส่วนร่วมควรจะดำเนินการในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปและต้องใช้เวลาดังนั้นแผนงานที่ขาดความยืดหยุ่นจึงไม่สามารถนำมาให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมได้ และอาจกลายเป็นความกดดันที่ผลักชาวบ้านให้ออกจากการมีส่วนร่วม เนื่องจากผู้ที่เน้นปฏิบัติตามขั้นตอนของแผนอย่างเป็นกลไกนั้น กลับมองว่าการมีส่วนร่วมของชาวบ้านกลายเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานในระยะยาว นอกจากนี้ หากประชาชนมีองค์กรที่เป็นอิสระอยู่แล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนควรดำเนินการโดยผ่านองค์กรดังกล่าว เนื่องจากว่าชาวบ้านในฐานะของปัจเจกมักเป็นผู้ไร้อำนาจ ดังนั้นการระดมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกชน ก็ย่อมยากที่จะทำให้การมีส่วนร่วมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้

ในการพิจารณาถึงแนวคิดของการมีส่วนร่วมนั้น สามารถจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็นสองแนวคิด กล่าวคือ แนวคิดแรกมองการมีส่วนร่วมเป็นเพียงวิธีการ (means) โดยพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือที่จะนำมาใช้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการตัดสินใจที่มีความรอบด้านมากขึ้น หรือใช้ในการระดมทรัพยากรจากชาวบ้าน แต่ก็ไม่ยอมให้การมีส่วนร่วมของประชาชนกลายเป็นเรื่อง

เสียเวลามากเกินไป หรือเสียค่าใช้จ่ายมากนัก การมีส่วนร่วมในแง่นี้จึงเป็นเพียงเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลที่สูงขึ้นเท่านั้น

ส่วนแนวคิดที่สองมองการมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายโดยตัวของมันเอง (goal) โดยมองว่าการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีคุณค่าโดยตัวของมันเอง เนื่องจากจะทำให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ กลายเป็นผู้ที่ร่วมทำร่วมรับผิดชอบอย่างมีจิตสำนึก และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้ชาวบ้าน ในแง่นี้เป็นการเน้นการมีส่วนร่วมเป็นอันดับแรก ขณะเดียวกันก็จะให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพรองลงมา กลุ่มนี้ถือว่าหัวใจของการดำเนินกิจกรรมก็คือ การให้ประชาชนทุกๆฝ่ายได้มีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกๆมิติของการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ กลุ่มหลังนี้จะยอมเสียเวลา และเสียค่าใช้จ่ายอย่างมากเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ

ความแตกต่างของแนวคิดสองกลุ่มนี้ มีรากฐานมาจากอุดมการณ์ทางการเมืองที่ไม่ตรงกัน อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติสามารถประนีประนอมให้การมีส่วนร่วมสามารถเป็นได้ทั้งเป้าหมายและวิธีการในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ การมีส่วนร่วมย่อมมีคุณค่าโดยตัวของมันเอง ขณะเดียวกันก็สามารถนำไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการตัดสินใจและดำเนินการได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบาย สามารถมีส่วนร่วมได้ในหลายๆ ขั้นตอน เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมกันนโยบายไปปฏิบัติ ร่วมระดมทรัพยากร ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ ร่วมติดตามผล และร่วมประเมินผลนโยบาย เป็นต้น อย่างไรก็ตามในช่วงที่ผ่านมา การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐได้เพิ่มพูนความสำคัญมากยิ่งขึ้น จนกลายเป็นสิ่งที่รัฐไม่สามารถปฏิเสธได้อีกต่อไปทั้งนี้สาเหตุดังต่อไปนี้

(1) การพัฒนาเศรษฐกิจและการเพิ่มของประชากรที่ผ่านมาได้ทำให้สังคมมีความซับซ้อนอย่างมาก รัฐจึงต้องจัดทำโครงการพื้นฐาน เช่น ถนนไฟฟ้า ประปา ระบบระบายน้ำ และการกำจัดขยะต่างๆ เพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในอนาคต แต่การสร้างโครงการขนาดใหญ่เหล่านี้ มักก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดโครงการโดยที่ไม่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งทางสังคมอย่างรุนแรงได้

(2) เหตุการณ์ทางการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2535 ได้ก่อให้เกิดกระแสการเรียกร้องเพื่อให้มีการปฏิรูปการเมือง อันทำให้ระบอบการปกครองมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง จะเห็นได้ว่าประชาชนในปัจจุบันมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้นในการแสดงความคิดเห็นและจัดตั้งองค์กร ประกอบกับการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารในสังคมปัจจุบัน ได้ทำให้การกระจายข่าวสามารถกระทำได้อย่างไร้พรมแดนโดยใช้เวลานับว่าเร็วมาก ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวทำให้การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายสาธารณะสามารถกระทำได้อย่างมีขอบเขตกว้างขวาง และรัฐไม่สามารถควบคุมได้

(3) การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศวิทยาอย่างมาก ส่งผลให้ทั้งรัฐบาลเองและประชาชนกลุ่มต่างๆ เริ่มหันมาให้ความสนใจต่อปัญหาดังกล่าวเหล่านี้อย่างจริงจัง และก่อให้เกิดการเรียกร้องของประชาชนกลุ่มต่างๆ ที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐ เพื่อจะได้เป็นกลไกในการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่รัฐอีกด้วย

(4) สืบเนื่องจากการพัฒนาระบบการศึกษา การเติบโตของชนชั้นกลาง และการขยายตัวของระบบการสื่อสารมวลชนในอดีตที่ผ่านมา ได้เสริมสร้างให้ภาคประชาชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น กลุ่มคนดังกล่าวมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรที่หลากหลาย เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ กลุ่มสตรีสมาคม สภภาพแรงงาน องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรอิสระต่างๆ ซึ่งกลุ่มเหล่านี้จำนวนไม่น้อยที่มีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูง โดยมีความพยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะในรูปแบบต่างๆ

(5) อิทธิพลและการผลักดันจากองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งองค์กรระหว่างประเทศเหล่านี้พยายามผลักดันให้ประเทศสมาชิกต่างๆ ได้หันมามีความมั่นใจในแนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืน และการสร้างระบบการปกครองและบริหารที่เรียกว่า “ธรรมมาภิบาล” โดยถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญทั้งต่อการพัฒนาแบบยั่งยืนและการสร้างธรรมมาภิบาล (สมศักดิ์ สามีคศิธรรม, 2552 น.110- 113)

จากแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มโครงการ ไปจนถึงสิ้นสุดโครงการและการติดตามประเมินผล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน ดำเนินการอย่างเปิดเผย นำความคิดเห็นของประชาชนไปใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อการตัดสินใจอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมนับว่าเป็นกลไกในการตรวจสอบการใช้ดุลยพินิจของฝ่ายบริหาร ที่จะทำให้นโยบายมีความโปร่งใส และสามารถที่จะตอบสนองต่อประโยชน์ของกลุ่มคนทุกฝ่ายได้อย่างแท้จริง แต่หากนโยบายหรือโครงการใดที่ปราศจากการมีส่วนร่วมก็อาจนำไปสู่การพิจารณาข้อมูลไม่รอบด้าน ซึ่งอาจจะนำไปสู่การคัดค้านจากผู้ที่เสียผลประโยชน์และผู้ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ และอาจไม่สามารถดำเนินโครงการต่อไปได้

2.2 แนวคิดสิทธิชุมชน

สิทธิชุมชน เป็นเรื่องที่มีคู่กับวัฒนธรรมชุมชน วัฒนธรรมสังคมมานาน สิทธิชุมชนในประเทศไทยได้รับการคุ้มครองครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ต่อมา มีการยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 สิทธิชุมชนได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

ส่วนที่ 12 ว่าด้วยสิทธิชุมชน มาตรา 66 และมาตรา 67 โดยให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมกับรัฐ และชุมชนในการดำเนินโครงการต่างๆที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างร้ายแรง

อานันท์ กาญจนพันธ์ (2542) กล่าวว่า สิทธิชุมชน ไม่ใช่สิทธิในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่นั้น พื้นที่ยังเป็นของรัฐ แต่อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาเป็นของชุมชน สิทธิชุมชนจะเกี่ยวข้องกับสิทธิอื่นๆตามคติที่มีอยู่ในเชิงคุณค่า เชิงศีลธรรมของสังคม สิทธิชุมชนจะซ่อนอยู่ในสิทธิต่างๆ เช่น “สิทธิหน้าหมู” คือ สิทธิของคนที่จะใช้ประโยชน์ร่วมกันในป่า ในที่ดิน หรือว่าสิทธิในเรื่องของ “สิทธิการใช้” สิทธิเหล่านี้เกิดขึ้นตามหลักที่ว่าทุกคนควรมีสิทธิในการยังชีพ มีสิทธิในการที่จะมีชีวิตเป็นระบบคุณค่าทางศีลธรรม และสิทธิชุมชนยังขยายตัวออกไปเกี่ยวข้องกับสิทธิอื่นๆตามความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น สิทธิในความเป็นมนุษย์ สิทธิชุมชนจะเอื้อต่อการพัฒนาที่เป็นธรรมและยั่งยืน

อาจกล่าวสรุปได้ว่า สิทธิชุมชน หรือ Community Rights หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีขอบเขตเป็นชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือหลายชุมชน หลายกลุ่มชนชาติพันธุ์ โดยไม่จำกัดเฉพาะกลุ่มคนในชนบทเท่านั้น แต่จะรวมถึงกลุ่มคนในเมืองด้วย กลุ่มคนเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ทางสังคม มีวัฒนธรรมร่วมกัน มีการจัดสรร การใช้ทรัพยากรและมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งกลุ่มคนนั้นมีอำนาจอันชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมาย ประเพณี หรือข้อตกลงที่บุคคลยึดถือร่วมกัน

หลักการสำคัญของสิทธิชุมชน

(1) สิทธิชุมชน คือข้อตกลง กฎเกณฑ์ทางสังคม ที่พัฒนาให้กลุ่มคนร่วมกันจัดการทรัพยากร กลุ่มคนมีความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน จำเป็นที่ต้องจัดการร่วมกัน โดยชุมชนได้สร้างข้อตกลงหรือกติกา ข้อตกลงอาจเป็นลายลักษณ์อักษร หรือกฎจารีตประเพณี ซึ่งข้อตกลงเป็นเรื่องของการเรียนรู้การต่อสู้ ต่อรองทั้งภายในระหว่างชุมชนหรือภายนอกชุมชน ข้อตกลงร่วมกันจึงมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคม สิทธิชุมชนจึงมีขอบเขตกว้าง ยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้

(2) สิทธิชุมชนเป็นรูปแบบเชิงซ้อน หมายถึง ภายใต้ข้อตกลงการจัดการร่วมกันของชุมชนจะมีสิทธิหลายประเภทแต่จะสัมพันธ์กัน สิทธิแต่ละประเภทมีการปรับสร้างใหม่อยู่เสมอ และการซ้อนของสิทธิมีหลายระดับทั้งรูปแบบสิทธิและเจ้าของสิทธิ

(3) สิทธิชุมชนมีลักษณะเน้นการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ภายนอกเข้ามาร่วมสนับสนุนตั้งแต่ระดับท้องถิ่น สาธารณะและรัฐ ซึ่งชุมชนได้สร้างเงื่อนไข กติกาที่มีการควบคุมจากภายนอก เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิชุมชน กล่าวได้ว่า สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับผู้ที่อยู่กินดูแลทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเป็นอันดับแรก โดยทั่วไปสิทธิชุมชนมีลักษณะการมีส่วนร่วมจาก

ภายนอกมากกว่าการกีดกัน โดยหลักการสำคัญของ “การมีส่วนร่วม” ก็คือ เป้าหมายของสิทธิชุมชนมิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะส่วนของชุมชนเท่านั้น แต่ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสังคมด้วย

(4) อุดมการณ์ของสิทธิชุมชนวางอยู่บนหลักพื้นฐานว่าด้วยความยั่งยืน และความเป็นธรรม เห็นได้จากการจัดการป่า จัดการน้ำ ต้องการให้สมาชิกมีส่วนร่วมเข้าถึงทรัพยากร และได้รับการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การที่ชุมชนจะอยู่รอดได้ก็ต้องอยู่บนฐานทรัพยากรที่ยั่งยืน การบริโภคให้หมดไปเป็นการทำลายทุนชีวิตของชุมชนโดยตรง ซึ่งอุดมการณ์สิทธิชุมชนจะมุ่งประสิทธิภาพสูงสุดจากการใช้ทรัพยากร

(5) สิทธิชุมชนบนเนื้อหาที่หลากหลาย ชุมชนจำนวนมากได้อาศัยทุนทางสังคมของตนสร้างระบบ ในการจัดการตนเองเพื่อปรับสัมพันธภาพทางอำนาจในหลายรูปแบบ

(6) สิทธิชุมชนเป็นขบวนการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยจากรากหญ้า สิทธิชุมชนเป็นการต่อสู้ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อไปสู่ความเป็นพลักษณ์ประชาธิปไตย หรือสังคมที่เคารพความหลากหลาย หรือมีนโยบายให้แต่ละท้องถิ่นตลอดจนกลุ่มต่างๆ ในสังคมให้ได้มีเสรีภาพของตนเองในการกำหนดกติกาของวิถีชีวิต เศรษฐกิจ ทรัพยากรตามภูมินิเวศวัฒนธรรมของตน ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบร่วมกันของสังคมด้วย รัฐต้องมีนโยบายสนับสนุนชุมชนให้มีเสรีภาพในการกำหนดกติกา ระบบสิทธิ การจัดการทรัพยากร เศรษฐกิจ วิถีชีวิตวัฒนธรรมของตนเอง และมีกลไกสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

ลักษณะของสิทธิชุมชน

(1) อุดมการณ์ของสิทธิชุมชน เป็นอุดมการณ์เพื่อความอยู่รอดของชุมชน

(2) กระบวนการในการเกิดขึ้นของสิทธิชุมชนในแต่ละประเภท (ตามที่เกิดความขัดแย้งขึ้น) ไม่ได้เกิดจากความสัมพันธ์ในเชิงพันธะสัญญา หากแต่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการภายในของชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่ทดลองเรียนรู้ สังสมขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมในระดับชุมชน และในหลายๆกรณีที่มีการเรียนประสบการณ์ และทำให้เกิดซ้ำๆ ในทางความคิด

(3) ตั้งอยู่บนสำนึกและความรับรู้ร่วมกันของชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น จึงมักจะไม่ปรากฏในรูปของบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษร

(4) กลไกในการบังคับเป็นไปโดยอาศัยวิธีการของแต่ละชุมชน ผ่านทางระบบความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

(5) สิทธิชุมชนเป็นความพยายามของชุมชน ที่จะจัดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนให้สอดคล้องกับการกระทำที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ และมีทางเลือก

(6) สิทธิชุมชนเป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข ไม่ใช่สิทธิเด็ดขาด ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งหมดที่มีอยู่ในชุมชน

(7) สิทธิชุมชนมักจะมีกลไกภายในชุมชน ที่เกี่ยทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ และให้โอกาสกับสมาชิกของชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555, ออนไลน์)

ปัจจุบันประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ยังคงบัญญัติ สิทธิชุมชนในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยเฉพาะเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น มาตรา 43 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิในการจัดการบำรุงรักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และร่วมเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐ ให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

2.3 ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New social movement)

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2554) ได้อธิบายสาระสำคัญของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ที่สามารถแบ่งได้ 4 ประการด้วยกัน ประการแรก ขบวนการเหล่านี้ไม่ได้เคลื่อนไหวบนรากฐานของชนชั้นใดเพียงชนชั้นเดียวอย่างขบวนการเคลื่อนไหวในอดีตที่ทฤษฎีมาร์กซิสต์พยายามอธิบาย ประการที่สอง เรื่องที่เคลื่อนไหวนั้นไม่ใช่เรื่องแคบๆ แต่มีความหลากหลายของประเด็น ประการที่สาม ขบวนการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่มีการเคลื่อนไหวด้วยตนเอง ไม่ได้เรียกร้องผ่านกลไกทางการเมืองหรือภาครัฐ เนื่องจากไม่เชื่อในความเป็นธรรมการทำงานของภาครัฐ ประการสุดท้าย เป้าหมายของการเคลื่อนไหวเรียกร้องไม่ใช่เพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐ แต่ต้องการสร้างกรอบกติกาหรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต

ประภาส ปิ่นตบแต่ง อ้างถึงใน กัลยา จันทร์ทันโอ, 2559 อธิบายถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่นี้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคม (civil society) ดังนี้

(1) ประชาสังคมแบบชุมชนนิยม หรือแบบเบญจภาคี คือ กลุ่มที่มุ่งสร้างความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน ลักษณะการทำงานจะเน้นเวทีสมานฉันท์ ดำเนินกิจกรรมสาธารณะ เวทีการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการผลักดันวาระสำคัญทางนโยบายการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

(2) ประชาสังคมแบบเสรีนิยม หมายถึง การรวมตัวของผู้คนในลักษณะกลุ่มองค์กร ทำกิจกรรมสาธารณะผ่านการต่อรอง ให้รัฐมีนโยบายสาธารณะเพื่อเอื้อประโยชน์กลุ่มของตน

(3) ประชาสังคมแบบขบวนการทางสังคมแบบใหม่ เป็นการปรากฏตัวของการรวมตัวของเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน เช่น สมัชชาคนจน รวมทั้งเครือข่ายองค์กรชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม ลักษณะการทำงานของคนในกลุ่มนี้คือ การขัดแย้งกับรัฐ ต่อรองกับรัฐ เคลื่อนไหวทางการเมือง

ดังนั้น สรุปได้ว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นการเคลื่อนไหวของฝ่ายประชาชนที่เสียเปรียบในสังคม ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ มีการดำเนินการเพื่อที่จะสร้างอำนาจต่อรองทางการเมืองกับรัฐบาล มีการเรียกร้องให้จัดสรรทรัพยากรหรือแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้น ในความหมายนี้ จึงเป็นการมองขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movements) หรือขบวนการประชาชนร่วมสมัย เป็นความก้าวหน้าของวัฒนธรรมการเมืองภาคประชาชน เป็นการรวมกลุ่มของประชาชนในฐานะผู้กระทำทางการเมือง ซึ่งเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมและการเมืองที่ไปไกลกว่าเรื่องของ การเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐ เป็นขบวนการที่มีเป้าหมายในการสร้างบรรยากาศและเงื่อนไขแบบประชาธิปไตย (democratic environment) เพื่อสร้างประชาสังคม (civil society) ที่มีความเข้มแข็ง ประชาชนมีความตื่นตัว การเคลื่อนไหวมีลักษณะต่อต้านรัฐ และต่อต้านระบบราชการ พร้อม ๆ กับการแสดงออกในด้านที่เชื่อมั่นศรัทธาพลังอำนาจของประชาชน และประสงค์จะเปิดพื้นที่การเมืองให้ประชาชนธรรมดาสามัญมากขึ้น

2.4 โรงไฟฟ้าขยะ

ตาม Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ฉบับผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 ได้มีการกำหนดแผนการจัดการขยะออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

(1) กำจัดขยะมูลฝอยตกค้างสะสมในสถานที่กำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่วิกฤติ (ขยะมูลฝอยเก่า)

(2) การสร้างรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เหมาะสม (ขยะมูลฝอยใหม่) โดย

(2.1) เน้นการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง

(2.2) จัดการขยะมูลฝอยแบบศูนย์รวม

(2.3) กำจัดโดยเทคโนโลยีแบบผสมผสานเน้นการแปรรูปเป็นพลังงานหรือทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(3) วางระเบียบมาตรการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย

(4) สร้างวินัยของคนในชาติมุ่งสู่การจัดการขยะอย่างยั่งยืน โดย

(4.1) ให้ความรู้กับประชาชน

(4.2) บังคับใช้กฎหมาย

การแก้ไขปัญหาของภาครัฐประการหนึ่งที่เป็นประเด็นที่น่าสนใจก็คือ จัดทำระบบการจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานและแปรรูปขยะมูลฝอยไปเป็นพลังงานเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า โดยมี

นโยบายการพิจารณาผ่อนปรนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) พระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่องรายงานเกี่ยวกับการศึกษามาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย พ.ศ. 2552 และ/หรือออกมาตรการเพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย

ขั้นตอนตามกฎหมายในการดำเนินการโรงไฟฟ้าขยะ (ระบบเตาเผา)

เตาเผาขยะ เป็นการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีการเผา (Incineration) โดยมุ่งกำจัดขยะ และนำความร้อนที่ได้จากการเผาขยะไฟผลิตไฟฟ้า เกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ของสถานที่กำจัดโดยเตาเผา มีดังนี้

(1) ไม่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2 ตามมติคณะรัฐมนตรี ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคุณภาพลุ่มน้ำเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2528

(2) ตั้งอยู่ห่างจากแนวเขตโบราณสถานตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ไม่น้อยกว่า 1 กิโลเมตร

(3) ควรตั้งอยู่ห่างจากชุมชนไม่น้อยกว่า 2 กิโลเมตร

(4) ที่ตั้งของสถานที่กำจัดโดยเตาเผาควรเป็นที่โล่ง ไม่อยู่ในที่อับลง

การดำเนินการจะต้องเริ่มกระบวนการโดย การยื่นความประสงค์ขออนุญาตประกอบกิจการพลังงานต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน และมีการดำเนินการตามประมวลหลักการปฏิบัติการ (CoP : Code of Practice) ซึ่งถือเป็นเงื่อนไขของการขออนุญาตประกอบกิจการพลังงาน โรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนไม่เกิน 10 MW นั้นจะต้องเป็นไปตามกฎหมายต่างๆหรือไม่ เช่น

(1) พระราชบัญญัติการผังเมือง

(2) พระราชบัญญัติโรงงาน

(3) พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร

(4) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

นอกจากนั้นตามประมวลปฏิบัตินี้ ผู้จะขอรับอนุญาตโครงการจะต้องมีการวางแผนการจัดการทรัพยากรในการดำเนินกิจการต่างๆด้วย เช่น การขนส่ง การระบายน้ำ การบำบัดน้ำ มลพิษทางเสียง กลิ่น และการป้องกันผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งการวางแผนงานต่างๆและการดำเนินการจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้ทราบและมีส่วนร่วมเสมอ

ประการต่อมาการดำเนินโครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนขนาด 5 – 10 MW จะต้องมีการทำรายงานเกี่ยวกับการศึกษาและมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อคุณภาพ

สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย (ESA : Environmental Safety Assessment) ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการขออนุญาตประกอบกิจการโรงงานด้วย

ในระหว่างการเตรียมขออนุญาตนั้นทางโครงการจะต้องตรวจสอบสถานที่ที่จะตั้งอาคารโรงงานทั้งในเรื่องผังเมืองและการควบคุมอาคารต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และโครงการนั้นจะต้องมีการจัดทำกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยประกาศให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 15 วัน ตามแนวการปฏิบัติของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วจึงเข้าสู่กระบวนการขออนุญาตประกอบกิจการพลังงาน การขออนุญาตประกอบกิจการโรงงาน ขออนุญาตสร้างอาคาร และเมื่อผ่านการตรวจสอบแล้วก็จะไปสู่กระบวนการประกอบกิจการการผลิตไฟฟ้าขายเข้าสู่ระบบของการไฟฟ้าได้

จากมาตรการการแก้ไขปัญหาของภาครัฐที่มุ่งส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานขยะและความพยายามที่จะผ่อนปรนเงื่อนไขบังคับใช้กฎหมายโดยมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้เองจึงเป็นจุดเริ่มต้นของคำถามถึงความเหมาะสมต่อวิถีชุมชน สิ่งแวดล้อม และโอกาสของภาคเอกชนเข้ามาร่วมลงทุน เพราะการผลิตไฟฟ้าปัจจุบันมุ่งเน้นวัตถุประสงค์ไปที่การผลิตพลังงานมากกว่าการแก้ไขปัญหาขยะอย่างจริงจัง ส่งผลให้โรงไฟฟ้าขยะถูกตั้งขึ้นในพื้นที่ที่จะผลิตไฟฟ้าส่งแก่สายส่งมากกว่าความเหมาะสมเชิงพื้นที่ที่จำเป็นต่อการจัดการแก้ไขปัญหาขยะอย่างจริงจัง พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาก็เป็นอีกพื้นที่ที่อยู่ในแผนการสร้างโรงไฟฟ้าขยะของรัฐบาล โดยเมื่อพิจารณาความเหมาะสมของพื้นที่และกระบวนการทำงานของภาครัฐไม่เป็นไปตามข้อกำหนดไว้ พื้นที่สร้างอยู่ติดชุมชนและแหล่งน้ำที่ชุมชนใช้ในการอุปโภค บริโภค ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนเป็นอย่างมาก และยิ่งขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลแก่ชุมชน ขาดการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเอง และการผ่อนปรนเงื่อนไขทางกฎหมายของภาครัฐที่ถือว่าเป็นการส่งเสริมให้โรงไฟฟ้าขยะเกิดในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม อย่างถูกกฎหมายนั่นเอง

บทที่ 3

ลุ่มน้ำแม่ทา

3.1 ความเป็นมา

ลุ่มน้ำแม่ทาเป็นลุ่มน้ำย่อยที่สำคัญลุ่มน้ำหนึ่งในลุ่มน้ำสาขาของน้ำแม่กวัง กำเนิดจาก ดอยขุนทา ซึ่งเป็นเขตติดต่อ 3 จังหวัด คือ จังหวัดเชียงใหม่ (อำเภอแม่ออน) จังหวัดลำพูน (อำเภอแม่ทา) และจังหวัดลำปาง (อำเภอแม่ปาน) ดอยขุนทามียอดดอยสูงประมาณ 1,264 เมตรจากระดับน้ำทะเล ทางทิศตะวันออกของลุ่มน้ำแม่ทา คือทิวเขาผีปันน้ำตะวันตก ปันน้ำให้แก่แม่ทาและน้ำแม่ตุ๋ย มียอดเขาสำคัญเรียงจากทิศเหนือไปทิศใต้ คือ ดอยขุนทา ดอยขุนห้วยหลอด ดอยขุนแม่บอน ดอยขุนแม่ค่อม ดอยขุนตาน และดอยขุนตานน้อย ตามลำดับ ทางทิศตะวันตกของลุ่มน้ำแม่ทา ปันน้ำให้แก่แม่ทาและน้ำแม่ปิงตอนล่าง มียอดเขาสำคัญ คือ ดอยติ และดอยแปเมือง เป็นต้น (ศิริ มณีวรรณ, 2532 อ้างถึงใน วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554)

น้ำแม่ทาไหลจากเขตตำบลออนเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ในลุ่มน้ำแม่ทา จากขุนน้ำหรือต้นน้ำในเขตบ้านขุนทา และบ้านแม่บอน ไหลผ่านตำบลทาเหนือ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เข้าสู่เขตอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยไหลผ่านตำบลทาปลาตุ๊ก ตำบลทาสบเส้า ตำบลทุ่งหลวง ตำบลทากาศ และตำบลทาขุมเงิน และไหลผ่านเข้าสู่เขตอำเภอเมืองและอำเภอป่าซาง โดยผ่านอำเภอเมืองในตำบลเหมืองจี้ และตำบลบ้านแป้น และไหลผ่านตำบลมะกอก ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง ซึ่งลำน้ำแม่ทาได้แบ่งเขตพื้นที่ของสองอำเภอดังกล่าว ไหลไปบรรจบกับแม่น้ำกวังที่บ้านสบทา ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน รวมความยาวตลอดสายลำน้ำประมาณ 98 กิโลเมตร ชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาจึงมีพื้นที่รับน้ำทั้งพื้นที่ในบริเวณลุ่มน้ำไหลผ่าน และในบริเวณการใช้ประโยชน์จากลำน้ำโดยการจัดการชลประทาน (เหมืองฝาย) ใน 20 ตำบล ได้แก่ ตำบลออนเหนือ ตำบลทาเหนือ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ตำบลทาปลาตุ๊ก ตำบลทาสบเส้า ตำบลทาทุ่งหลวง ตำบลทากาศ และตำบลทาขุมเงิน อำเภอแม่ทา ตำบลเหมืองจี้ ตำบลบ้านแป้น ตำบลหนองนาม อำเภอเมือง ตำบลมะกอก ตำบลนครเจดีย์ ตำบลป่าซาง ตำบลม่วงน้อย ตำบลท่าต๋ม ตำบลแม่แรง ตำบลน้ำดิบ ตำบลปากบ่อง ตำบลบ้านเรื่อน อำเภอป่าซาง จำนวน 202 หมู่บ้าน (วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554)

ป่าในบริเวณลุ่มน้ำแม่ทาส่วนใหญ่เป็นป่าโปร่ง โดยมีป่าเบญจพรรณที่มีไม้สักขึ้นปะปนผสมกับป่าไผ่ และไม้ผลัดใบต่างๆ เสี้ยว ส้าน โม่ก เสลา ประดู่ สมอ ตันนง สัก มะค่าโมง ตะเคียนหนู พื้นที่สูงจะพบป่าดงดิบ ป่าดิบเขา และป่าสนเขา พื้นที่ต่ำลงมาไม้ต้นไม้ขนาดกลางและขนาดเล็ก

พื้นล่างของป่าเป็นไม้พุ่มและไม้ล้มลุก เช่น กระจ่างหวาย และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,100 – 1,200 มิลลิเมตรต่อปี กลุ่มน้ำแม่ทามีลำน้ำน้อยใหญ่ 775 สาย มีกลุ่มน้ำสาขาทั้งหมด 47 กลุ่มน้ำสาขา

ชุมชนในกลุ่มน้ำแม่ทาประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ได้แก่ ไทยลื้อ ไทยยอง ปกาเกอญอ และคนพื้นเมือง มีประชากรประมาณ 102,046 คน อาศัยอยู่ในพื้นที่ 4 อำเภอ 2 จังหวัด คือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่ทา อำเภอป่าซาง และอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ระบุว่าบรรพบุรุษของชุมชนแม่ทาอพยพเข้ามาตั้งชุมชนอยู่ริมน้ำแม่ทามาแล้วไม่ต่ำกว่า 300 ปี เริ่มจากการหนีภัยสงครามมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2193 และต่อมาในปี พ.ศ. 2333 ได้มีผู้นอพยพเข้ามาสมทบอีกหลายกลุ่ม เช่น ชนเผ่าลัวะขุนคอง อพยพมาบริเวณหัวรินเมืองเชียงใหม่เพื่อหลีกเลี่ยงภาษี 4 บาท นิคม ไชยวรรณและคณะ, 2542 อ้างถึงใน วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554 ว่า ชนเผ่าเชียงแสนอพยพมาจากตอนเหนือของเชียงราย เพราะความแห้งแล้ง ชาวขมุมาจับจ้างทำไม้ให้กับบริษัทที่สัมปทานและตั้งถิ่นฐานอยู่ต่อมาแม้จะหมดช่วงสัมปทานไม้ไปแล้ว กลุ่มชาวละคอนที่เข้ามาค้าขายเกลือซึ่งรับขนส่งสินค้าจากทางรถไฟที่มาถึงเมืองลำปางต่อมาได้ลงหลักปักฐานอยู่ในแม่ทามีอาชีพปั้นกระเบื้องดินขอ นอกจากนั้นยังมีชนเผ่ายางแดง (กะเหรี่ยง) ที่อยู่มานานก่อนที่คนกลุ่มอื่นๆจะอพยพเข้ามา ต่อมาได้ขยับย้ายขึ้นไปอยู่เขตต้นน้ำแม่ทา (ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลทาเหนือ) ส่วนกลุ่มไทยยองได้ขยับขยายมาจากทางแม่ทาและทางบ้านธิเข้ามาอยู่อาศัยในแม่ทา

กำธร ธิฉลาด อ้างถึงใน วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554 ได้กล่าวไว้ในหนังสือหมายเหตุทริภุชชัย ฉบับที่ 15, 2554 ในหัวข้อเรื่องน้ำแม่ทาหายไปไหน ว่า “มีคนหลายเผ่าพันธุ์ทั้งลัวะคนพื้นเมืองดั้งเดิม ที่ยังปรากฏรวมตัวเป็นชุมชนถึงปัจจุบัน (แม้ไม่อยากจะบอกว่าเป็นลัวะก็ตาม) ยาง – ปกาเกอญอที่บ้างเข้ามาคล้องช้างป่า บ้างเข้ามาหาที่ทำกินใหม่ที่อุดมสมบูรณ์กว่าที่เดิม คนของผู้ถูกกวาดต้อนมาบุกเบิกเมืองลำพูนในยุคหัวเมืองประเทศราชให้เข้ามาฟื้นฟูเวียงป่าซาง และขยายการตั้งหลักปักฐานขึ้นไปตีฝายชุดเหมือง และบุกเบิกที่นาใหม่ขึ้นไปตามแนวแม่น้ำทา คนโยนผู้แสวงโชคย้ายถิ่นฐานมาจากเชียงใหม่และลำปาง คนขมุที่มาเป็นแรงงานในปางไม้ของบริษัททำไม้ต่างชาติแล้วพักหลักถาวรในท้องถิ่น คนลาวที่เข้ามาเป็นแรงงานสร้างอุโมงค์รถไฟ คนเง็ก – คนจีน ที่เข้ามาค้าขายหลังปิดเส้นทางรถไฟแล้วตามย่านใกล้สถานีรถไฟ ฯลฯ ผู้คนล้วนได้มาอาศัยพึ่งพิงแม่น้ำทาในการดำรงชีวิตอย่างร่มเย็นเป็นสุขกับคนต่างเผ่าพันธุ์ต่างวัฒนธรรม บางเผ่าพันธุ์ตั้งตนเป็นใหญ่แล้วสถาปนาดินแดนแห่งนี้เป็นแคว้นบ้าง เป็นอาณาจักรบ้าง เป็นประเทศ เป็นจังหวัด แต่แม่น้ำทาก็ยังคงไหลรินต่อไป ตามเหตุปัจจัยของธรรมชาติที่จะต้องไหลลงสู่ที่ต่ำเสมอ

กาลสมัยอาณาจักรทริภุชชัย จะมีการใช้ประโยชน์ไม้จากป่าแม่ทาไปก่อสร้างวัด บ้านเรือน ฯลฯ ที่ไม่ได้ทำความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติในวงกว้างมากนัก เพราะใช้อย่างจำเป็นจึงมีการเติบโตใหม่หมุนเวียนมาทดแทนตามธรรมชาติได้ทันที แต่ในสมัยที่พื้นเมืองลำพูนขึ้น

ใหม่เป็นหัวเมืองประเทศราชของอาณาจักรสยามในยุครัตนโกสินทร์ เมืองลำพูนต้องส่งส่วยไม้สักปีละ 200 ท่อนให้กรุงเทพฯ (เมืองเชียงใหม่ส่ง 500 ท่อน เมืองลำปาง 400 ท่อน เมืองน่าน 400 ท่อน เมืองแพร่ 200 ท่อน เป็นต้น) ถึงแม้ว่าจะเป็นไม้จากป่าแม่ทา ทั้งหมดก็คงจะไม่ทำความเสียหายต่อระบบนิเวศเท่าใดนัก เนื่องจากเป็นป่าใหญ่แต่เจ้าผู้ครองนครคงจะกระจายกันตัดไม้ให้ผู้นำชุมชนแต่ละท้องถิ่นกระจายกันตัดไปตามป่าต่างๆ เพื่อได้รับตัดและส่งให้ทันตามกำหนด ซึ่งมาปรากฏในจดหมายเหตุว่าเมืองลำพูนได้ค้ำส่วยขอนไม้สักเช่นเมืองอื่นแต่อย่างไร น้ำแม่ทามีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูเมืองลำพูนขึ้นมาอีกครั้งในยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บผ้าใส่เมือง” โดยชาวไทยยongที่อพยพเข้ามา ร่วมสร้างบ้านแปลงเมืองขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง พระเจ้าผู้ครองนครได้เกณฑ์ชาวบ้านตีฝาย ขุดลำเหมืองตามแม่น้ำทา เช่น ฝายท่ากอม่วง ฝายกิวมัน ฝายดอยครึ่ง ฝายดอยแต ฝายดอยแช่ และฝายหลวง เป็นต้น ซึ่งได้สร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจรอบเวียงป่าซาง และพื้นที่ตอนใต้ของเมืองลำพูน ภายหลังเมื่อประกาศเลิกทาสแล้ว เสรีชนใหม่จึงลี้ภัยไปบุกเบิกหาที่ทำกินตั้งเป็นหมู่บ้าน ชุมชน จนถึงต้นน้ำแม่ทา แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์และยิ่งใหญ่ของน้ำแม่ทาในอดีต การทำป่าไม้แต่ดั้งเดิมถือเป็นสมบัติของผู้ครองนครโดยตรง แต่การทำไม้เป็นล่าเป็นสันในล้านนาเกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2439 เมื่อรัฐบาลกลางจัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นมีสำนักงานใหญ่ที่เมืองเชียงใหม่ (สำนักงานป่าไม้เขตปัจจุบัน) โดยให้ผู้มีอำนาจสัมปทานทำไม้แก่บริษัทต่างชาติเพียงผู้เดียว รัฐบาลให้สัมปทานป่าแถบตะวันตกแม่น้ำปิงแก่บริษัทเบอร์เนียว ป่าแถบตะวันออกแม่น้ำปิงให้สัมปทานแก่บริษัทบอมเบย์ – เบอร์มา ป่าแม่ทาก็อยู่ในเขตสัมปทานทำไม้ของบริษัทบอมเบย์ – เบอร์มา ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติอังกฤษ ไม้สักจำนวนมากมายมหาศาลจึงถูกตัดออกจากป่าแม่ทานับตั้งแต่ขุนน้ำทาหลงมา ดังปรากฏในหลักฐานว่าบ้านพักของ หม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ ปราโมช (ยอดยุทธศาสตร์ที่ 2) ดอยขุนตาน ซึ่งเดิมเป็นที่พักของนายห้างทำไม้ ซึ่งซื้อมาจากบริษัทบอมเบย์ – เบอร์มา และมีหลักฐานว่ามีปางรวมหมอนไม้สักของบริษัทบอมเบย์ – เบอร์มาหลายแห่ง เช่น บริเวณปากห้วยแม่ยอนหวายแถบบ้านทาป่าสัก บ้านทาสองท่า ตำบลทาปลาดุก และบริเวณสบห้วยแม่สะปืด ตำบลทาสบเส้า เป็นต้น เพื่อรวมหมอนไม้ล่องไปตามแม่น้ำทาไปลงแม่น้ำกวง และแม่น้ำปิง แล้วส่งต่อไปขึ้นเรือที่กรุงเทพฯ ต่อไป

ต่อมารัฐบาลกลางกรุงเทพฯ (ในสมัยรัชกาลที่ 5) ได้มีนโยบายสร้างเส้นทางรถไฟสายเหนือจากกรุงเทพฯ ไปสิ้นสุดที่เชียงใหม่ โดยในปี พ.ศ. 2450 เริ่มมีการเจาะอุโมงค์รถไฟลอดดอยขุนตานเพื่อวางเส้นทางรถไฟสายเหนือสู่เมืองเชียงใหม่ผ่านป่าแม่ทา ซึ่งเป็นที่มาของการสูญเสียพื้นที่ป่าเพื่อมาทำเป็นหมอนรถไฟและไม้พินรถไฟเป็นจำนวนมาก ในเวลาต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2484 - 2488) บริษัทบอมเบย์ – เบอร์มา ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติอังกฤษหยุดกิจการลง แต่หลังสงคราม (ในราว พ.ศ. 2484 - 2486) รัฐบาลได้ให้สัมปทานไม้ลำปางในที่สัมปทานเดิมของบริษัทบอมเบย์ – เบอร์มา นอกจากจะต้องตัดไม้เดิมที่บริษัทบอมเบย์แล้ว ยังลอบตัดไม้ที่ไม่ได้ขนาดในพื้นที่ใหม่ใกล้เคียงผสมไปด้วย นอกจากนี้ยังมีเหตุปัจจัยอื่นจากประชาชนเอง ภาคธุรกิจเอกชน รวมทั้ง

นโยบายของรัฐ เช่น การตัดไม้ฟันเพื่อเป็นเชื้อเพลิงสำหรับโรงบ่มใบยาสูบที่เป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ตามกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ มีโรงบ่มใบยาสูบหลายโรงขยายมาบริเวณเขตลุ่มน้ำแม่ทา การถางป่าเพื่อการทำเหมืองแร่ การถางป่าเพื่อการทำไร่ของชาวบ้าน การธุรกิจแกะสลักไม้ ก็ได้ทำลายผืนป่าของลุ่มน้ำแม่ทาอย่างมหาศาลเช่นกัน (วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554)

3.2 ประวัติศาสตร์แม่ทา

แม่ทามีเรื่องราวเล่าขานกันมาในหลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นตำนานแห่งประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ของคนลุ่มน้ำแม่ทา เช่น ลุ่มน้ำแม่ทาดอนล่าง ได้มีผู้เล่าต่อกันมาว่าเมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา มีคนเลี้ยงม้าของเจ้าแม่จามเทวีชื่อนานคำปา ได้นำมาไปเลี้ยงและแวะที่บ้านสีนาท พอเดินทางมาถึงลำน้ำแห่งนี้เกิดความกระหาย และในลำน้ำแห่งนี้ก็แห้งขอด จึงได้ลงมือขุดตรงกลางหาดทรายลึกประมาณ 1 คอก ก็ไม่มีน้ำ จึงลงมือขุดต่อไปอีกจนสุดแขนก็ยังไม่มีน้ำออกมา จึงเกิดความอ่อนใจและนั่งท่า (รอ) ประมาณอึดใจก็มีน้ำไหลออกมา นายคำป็นจึงเรียกชื่อแม่น้ำแห่งนี้ว่า “น้ำแม่ทา” หรือจากตำนานของพระพุทธบาทตากผ้า ตำบลมะกอก อำเภอป่าซาง ที่เล่ากันว่า น้ำแม่ทา คือ “น้ำแม่ทา” ตอนที่พระพุทธเจ้าได้มาพักนอนที่พระนอนม่อนช้าง พระพุทธเจ้ากำลังนอนรอท่าพระอนันท์ที่ให้ไปหาน้ำมาดื่ม พระอนันท์ก็เดินเสาะหาน้ำที่ไหนก็ไม่มีสักแห่ง จึงได้เอาไม้เท้าขีดกับทรายกลายเป็นน้ำไหลพุ่งเป็นทางน้ำไหลขึ้นมาทางเหนือ พระพุทธองค์ก็ได้ดื่มน้ำแม่ทา ประชาชนชาวอำเภอป่าซางจึงได้ใช้น้ำสายนี้เป็นที่อาศัยทำนาทำสวนมาจนถึงทุกวันนี้

หรือจากเรื่องเล่าของผู้คนลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน ก็กับการรอถ้าเข้าเฝ้าเพื่อใส่บาตรพระพุทธเจ้าที่เสด็จผ่านมายังน้ำแม่ทา หรือเรื่องเล่าของคนลุ่มน้ำแม่ทาดอนกลางในเขตพื้นที่ตำบลทาทุ่งหลวงที่นำมาเชื่อมโยงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเจ้าแม่จามเทวีที่ได้มารอถ้ากินน้ำ รอเท่าไรน้ำก็ไม่มาสักทีเลยไปขุดบ่อน้ำที่บ้านเหมืองลึก (มีหลักฐานของบ่อน้ำโบราณ และแท่นสร่งน้ำอยู่บริเวณบ้านเหมืองลึก หมู่ที่ 2 ตำบลทาทุ่งหลวง) และนำไปสู่การตั้งชื่อหมู่บ้านหนองยางโคลหรือหนองยั้งไ้ หนองยั้งฟ้าหรือหนองยั้งผ้า (ตากผ้า) ตามมา

“น้ำแม่ทา” หรือ “น้ำแม่ทา” คำว่า “ทา” หมายถึง รอคอย ที่มีความหมายตรงกันไม่ว่าจะสมัยพุทธกาลกับการรอท่าพระอนันท์ของพระพุทธเจ้า และการรอท่าพระพุทธเจ้าของพุทธศาสนิกชน หรือการรอท่าของนายคำปา และพระนางเจ้าจามเทวี ในสมัยจามเทวีวงศ์ของพระพุทธเจ้าจามเทวี (วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554)

3.3 ข้อมูลพื้นฐานลุ่มน้ำแม่ทา

ลุ่มน้ำแม่ทา มีเนื้อที่ทั้งสิ้นประมาณ 948.21 ตารางกิโลเมตร (592,632.41 ไร่) เป็นลุ่มน้ำสาขาย่อยลำดับที่ 3 ภายในลุ่มน้ำแม่กวังและลุ่มน้ำแม่ปิง จากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและคำบอกเล่าของชาวบ้านในพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย และได้ลงปฏิบัติงานภาคสนามตลอดระยะเวลา 7 เดือน สามารถสรุปข้อมูลของชุมชนในลุ่มน้ำแม่ทาตามลักษณะต่างๆได้ดังนี้

3.3.1 ข้อมูลทั่วไป

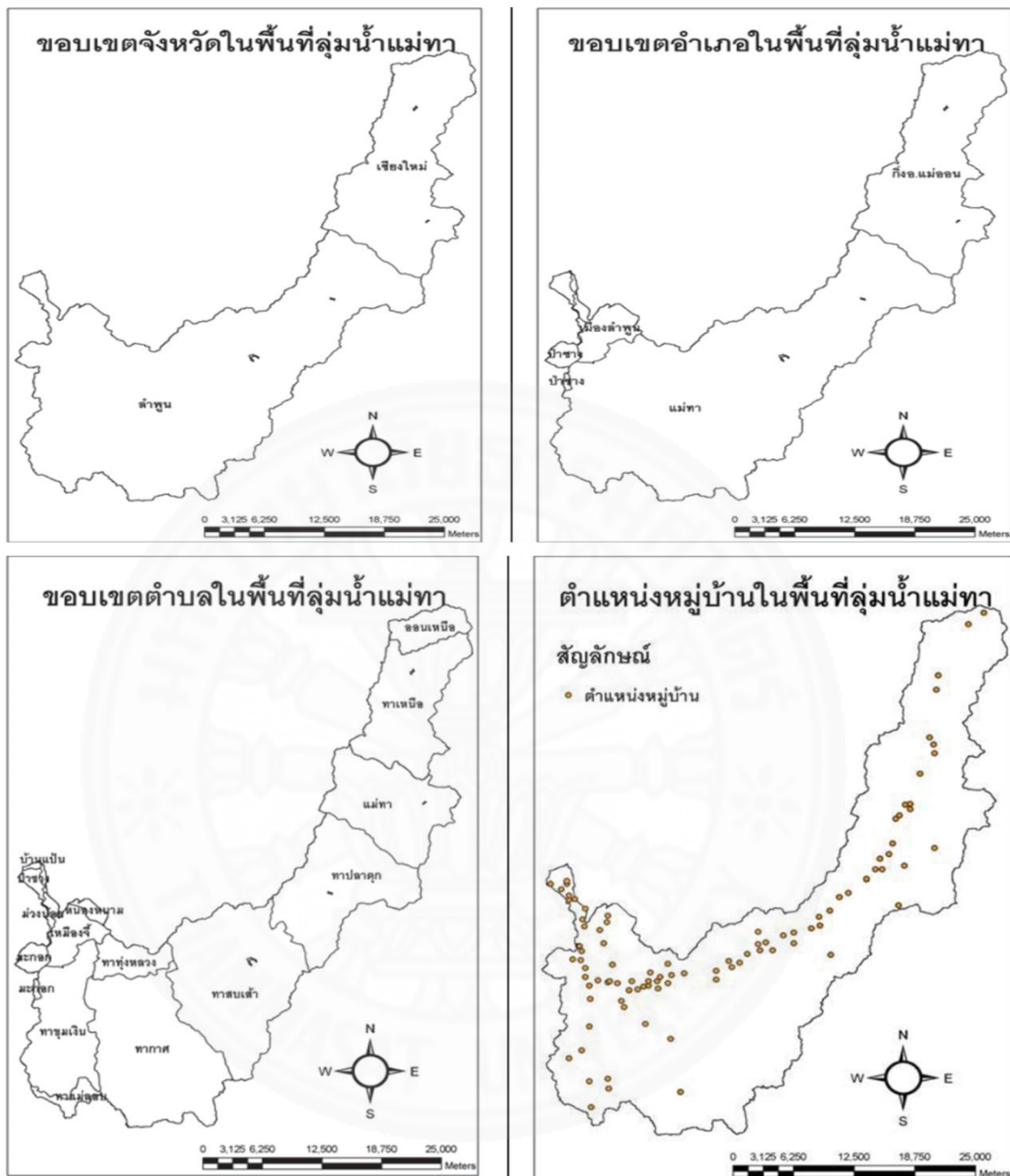
สภาพทั่วไปของลุ่มน้ำแม่ทา เป็นลุ่มน้ำที่มีพื้นที่รองรับน้ำอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำพูน ความยาวของลำน้ำประมาณ 98 กิโลเมตร ตั้งแต่เขตพื้นที่ต้นน้ำบ้านขุนทา และบ้านแม่ว่อง ตำบลแม่ออน อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ จนถึงบ้านสบทา ตำบลป่าซาง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาดอนกลาง และพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาดอนล่าง

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน ประกอบไปด้วย ตำบลออนเหนือ ตำบลทาเหนือ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาดอนกลาง ประกอบไปด้วย ตำบลทาสบเส้า ตำบลทาทุ่งหลวง ตำบลทาภาค ตำบลทาชุมเงิน อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาดอนล่าง ประกอบไปด้วย ตำบลบ้านแป้น ตำบลเหมืองจี้ ตำบลหนองหนาม อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตำบลป่าซาง ตำบลมะกอก ตำบลม่วงน้อย ตำบลแม่แรง ตำบลท่าตุ้ม ตำบลปากบ่อง ตำบลน้ำดิบ ตำบลบ้านเรือน และตำบลนครเจดีย์ อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

ภาพที่ 3.1 แผนที่แสดงขอบเขตของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา. จาก โครงการวิจัยระบบวิเคราะห์ทางเลือก สำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามฐานทรัพยากรในลุ่มน้ำ, อ้างถึงใน วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554.

3.3.2 ลักษณะภูมินิเวศของกลุ่มน้ำแม่ทา

ในสภาพภูมินิเวศของพื้นที่ภายในลุ่มน้ำแม่ทาสามารถแบ่งออกได้ 3 เขต ตาม ลักษณะภูมิประเทศ สภาพทรัพยากรธรรมชาติ และจากการบริหารจัดการของโครงการการวิเคราะห์

ปัญหาสถานการณ์ลุ่มน้ำแม่ทา โดยแบ่งออกตามขอบเขต (โซน/แหล่ง) ได้แก่ ลุ่มน้ำแม่ทาตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง ดังนี้

(1) ลุ่มน้ำแม่ทาตอนบน สภาพพื้นที่ของลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนเป็นที่ราบสูงเชิงเขา ล้อมรอบไปด้วยพื้นที่ป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติขุนตานในแนวเทือกเขาผีปันน้ำตะวันตกซึ่งเป็นต้นกำเนิดของลำน้ำแม่ทา สภาพที่ดินทำกินทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรม ลักษณะป่าไม้ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนเป็นป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณที่มีไม้สักและไม้แดงจำนวนมาก ลุ่มน้ำย่อยสาขาลุ่มน้ำแม่ทา มีสภาพอุดมสมบูรณ์ มีระบบการบริหารจัดการลุ่มน้ำย่อยและการจัดการป่าโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (ป่าชุมชน) ที่สามารถทำให้สภาพป่าและน้ำมีความอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนอยู่ในเขตอุทยานแม่ตะไคร้

ลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนในเขตพื้นที่ของตำบลทาปลาดุก สภาพพื้นที่ของป่าบางพื้นที่ได้มีการบุกรุก ทำให้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ลุ่มน้ำที่ได้เปลี่ยนแปลงไปซึ่งส่วนใหญ่มาจากการสร้างสิ่งกีดขวางลำน้ำ ที่ส่งผลให้สภาพภูมิเวศสองข้างลำน้ำแม่ทาตอนบนช่วงปลายจึงแทบไม่เหลือสภาพลำน้ำแม่ทาในอดีตที่มีต้นไม้ตามสองข้างลำน้ำในการป้องกันการเซาะพังของตลิ่ง เนื่องจากการถูกบุกรุก การขุดลอกลำน้ำให้โล่งและนำเอาต้นไม้ออกจากข้างลำน้ำก็เป็นสาเหตุหลักของการเกิดอุทกภัยทุกครั้งที่ผ่านมา รวมทั้งช่วงตอนปลายของลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนในเขตตำบลทาปลาดุกยังมีการสร้างสนามกอล์ฟขนาดใหญ่ ตามสองข้างลำน้ำแม่ทาหลายกิโลเมตรจึงทำให้สภาพลำน้ำแม่ทากลายเป็นสนามหญ้าสำหรับตีกอล์ฟพร้อมทั้งสิ่งปลูกสร้างสำหรับไว้บริการลูกค้า เช่น สร้างสะพานข้ามลำน้ำขึ้นมาใหม่ บ้านพักหลังใหญ่ ร้านอาหาร เป็นต้น

ทั้งนี้ในเขตลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนยังมีลำน้ำสาขาย่อยที่สำคัญขนาดใหญ่หลายสาขา ได้แก่ ลำน้ำย่อยห้วยบง ลำน้ำย่อยห้วยหลอด ลำน้ำย่อยห้วยป่าไผ่ ลำน้ำย่อยห้วยโง่งห่าง ลำน้ำย่อยห้วยทรายขาว เป็นต้น ชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนยังใช้ประโยชน์จากลำน้ำย่อยในการอุปโภค บริโภค และการทำเกษตรกรรม ทั้งนี้ลำน้ำย่อยเหล่านี้ยังช่วยสามารถดำรงสภาพความชุ่มชื้นของลำน้ำและผืนป่าในเขตของลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ตำบลออนเหนือ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ (วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554)

ภาพที่ 3.2 สภาพลุ่มน้ำแม่ทาตอนบน. โดย รังรอง ทาบุญเมือง, 2559.

(2) ลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลาง สภาพพื้นที่ของลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางเป็นที่ลาดเชิงเขาลาดยาวไปตามลำน้ำแม่ทา บางแห่งเป็นที่ราบลุ่มระหว่างภูเขาที่มีลำห้วยไหลผ่าน ในบริเวณที่ลาดเชิงเขาและที่ดอน เกษตรกรสามารถปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผล สำหรับบริเวณพื้นที่ราบลุ่มนั้น เกษตรกรสามารถปลูกข้าว พืชล้มลุก และตั้งถิ่นฐานเป็นที่อยู่อาศัย ในฤดูฝนหากมีฝนตกหนักติดต่อกันหลายวัน บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางอาจเกิดน้ำหลากท่วมพื้นที่การเกษตร ทำให้เกิดความเสียหายแก่พืชผลได้ สภาพที่ดินที่ทำกินทั่วไปในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ พื้นที่มีความลาดชันสูงยากแก่การเพาะปลูก นอกจากนี้ยังเกิดการชะล้างพังทลายของดินได้ง่าย ป่าไม้ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ และป่าดิบเขา ในปัจจุบันพื้นที่ป่าหลายส่วนมีความเสื่อมโทรมมาก เนื่องจากมีชาวบ้านเข้าไปแผ้วถางเพื่อใช้เป็นที่ทำกินจำนวนมาก

สภาพทางภูมิณีเวศของลำน้ำแม่ทาตอนกลางตั้งแต่เขตพื้นที่ตำบลทาสบเส้าลงมาจนถึงเขตตำบลทาชูเมเงิน สภาพลุ่มน้ำแม่ทาแห้งขอดในหน้าแล้งและไหลหลากในหน้าฝน สองข้างลำน้ำไม่มีต้นไม้ขนาดใหญ่ไว้คอยชะน้ำป้องกันตลิ่งพังเหมือนสมัยก่อน สองข้างลำน้ำจึงมีแต่ต้นไม้ขนาดเล็ก มีการจัดการป้องกันตลิ่งพังโดยการเอาก้อนหินมาเรียงแล้วใช้ตาข่ายคลุม ซึ่งสามารถใช้ได้

เฉพาะตอนที่น้ำไหลเชี่ยวมากนัก แต่ถ้าปีไหนฝนตกหนักมากน้ำไหลเชี่ยวก็จะทำให้ก้อนหินและตาข่ายไหลไปกับน้ำด้วย

ในเขตลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางยังมีลำน้ำสาขาย่อยที่สำคัญขนาดใหญ่อยู่ 4 ลำน้ำ ได้แก่ ลำน้ำย่อยแม่สะปิวัด ลำน้ำย่อยแม่ขนาด ลำน้ำย่อยแม่ตุ๊ด และลำน้ำย่อยแม่กิม สภาพลำน้ำย่อยสาขาเหล่านี้แตกต่างจากสภาพลำน้ำสาขาของลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนที่ยังคงสภาพความอุดมสมบูรณ์อยู่ ทั้งนี้ลำน้ำสาขาย่อยของลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางบางลุ่มน้ำไหลเฉพาะหน้าฝนเท่านั้น เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณลุ่มน้ำดังกล่าวขาดการดูแลรักษา มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าทั้งจากชาวบ้าน เอกชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ผ่านมาไม่มีมาตรการหรือแผนการดูแลรักษาอย่างเข้มงวด ในช่วงที่ผ่านมามีชาวบ้านได้ตื่นตัวเห็นความสำคัญของป่าไม้ มีหลายชุมชนได้ลุกขึ้นมาจัดการป่าในพื้นที่ของตนเอง กอปรกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน และภาคประชาสังคม ได้มีนโยบายให้ความสำคัญในด้านป่าไม้และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จึงได้เกิดแผนอนุรักษ์ป่าไม้ มีการจัดทำฝายชะลอน้ำหรือฝายกักเก็บความชื้น หรือฝายดักตะกอนตามลำน้ำสาขาย่อย ทั้งนี้ในลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางยังมีอ่างเก็บน้ำชลประทานขนาดใหญ่ ได้แก่ อ่างเก็บน้ำแม่เส้า อ่างเก็บน้ำแม่กิม อ่างเก็บน้ำห้วยต้นยาง มีลำน้ำย่อยสาขาที่สำคัญ เช่น ห้วยแม่สะปิวัด ห้วยแม่กิม ห้วยแม่ตุ๊ด และห้วยแม่ขนาด

ภาพที่ 3.3 สภาพของลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางในฤดูฝนที่มีฝนตกติดต่อกันหลายวันทำให้เกิดน้ำท่วมและน้ำไหลหลาก. จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ>.

ภาพที่ 3.4 สภาพของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางในฤดูแล้งที่มีน้ำแห้งขอด. จาก วันเพ็ญ พรินทรากุล, 2554.

ภาพที่ 3.5 ลำน้ำสาขาย่อยกลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลาง. จาก คินรินทร์, 2560.

(3) กลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่าง สภาพพื้นที่กลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่างมี 2 ลักษณะ คือเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขาสูงและป่าไม้ และเป็นที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่ภูเขาและป่าไม้ สภาพที่ดินที่ทำกินทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร พื้นที่กลุ่มน้ำแม่ทาจากแนวลำน้ำแม่วองมาจรดแนวลำ

น้ำแม่ทายังเป็นแนวรอยเลื่อนแม่ทาซึ่งเป็นรอยเลื่อนที่มีพลัง (Active Fault) ความยาวประมาณ 55 กิโลเมตร ที่มีสถิติของการเกิดแผ่นดินไหวในระดับตื้นที่ไม่รุนแรงจำนวนบ่อยครั้ง ลักษณะภูมิโนเวศตั้งแต่ตำบลมะกอกจนถึงบ้านสบทา ตำบลป่าซางมีลักษณะแตกต่างตามสภาพของพื้นที่ ช่วงบนของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่างนั้น สภาพของพื้นที่สองข้างลำน้ำไม่แตกต่างจากพื้นที่ของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางเท่าใดนัก เนื่องจากมีสภาพพื้นที่ราบลุ่มเหมือนกัน สภาพของลำน้ำสองข้างลำน้ำแม่ทาตอนล่างมีการบุกรุกลำน้ำเกิดขึ้นทำให้ลำน้ำแคบลง มีการสร้างสิ่งปลูกสร้างทั้งบ้านเรือน ร้านค้า ร้านอาหาร ทำเป็นตึกนา ที่สวน ต้นไม้ขนาดใหญ่ที่สามารถชับน้ำก็แทบไม่เหลือให้เห็น ตอนปลายของกลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่างยังมีสภาพน้ำขังอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากมีน้ำไหลมารวมกันอยู่ ณ บริเวณหมู่บ้านสบทา ตำบลป่าซาง ทั้งนี้ยังมีชุมชนหลายชุมชนที่รับน้ำจากน้ำแม่ทาโดยตรงและโดยอ้อม มีเหมืองฝายชลประทานโดยผันน้ำจากน้ำแม่ทาไปใช้ในฤดูกาลทำนา เช่น ฝายฝั่งหมิ่น ฝายกอกแก ฝายป่าซาง ส่วนในฤดูแล้งการใช้ น้ำจากการเกษตรส่วนใหญ่ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำเกษตรขนาดเล็กตามไร่นาเพื่อกสวนของเกษตรกร และจากลำน้ำบาดาลที่สูบขึ้นมาใช้ ซึ่งจะมีมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำในลำน้ำแม่ทาเช่นกัน กลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่างมีลำห้วยสาขาที่สำคัญ ได้แก่ ลำห้วยหินแตก ห้วยแม่เมย ในลำน้ำแม่ทาตอนล่างมีอ่างเก็บน้ำชลประทานขนาดใหญ่อยู่ ได้แก่ อ่างเก็บน้ำแม่อาว อ่างเก็บน้ำแม่เมย และอ่างห้วยสำน (วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554)

ภาพที่ 3.6 สภาพลุ่มน้ำแม่ทาตอนปลาย, จาก วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554.

3.3.3 ด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพที่แตกต่างกันตามสภาพของพื้นที่ตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง โดยการประกอบอาชีพของผู้คนในกลุ่มน้ำแม่ทาส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

กลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของเกษตรกรชุมชนกลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน ได้แก่ การปลูกข้าวนาปี การทำนาจะเป็นเพียงฤดูเดียว การปลูกข้าวโพดฝักอ่อน ผักโครงการหลวง เช่น แดงกวาญี่ปุ่น ถั่วลิ้นเต่า มีการปลูกกาแฟและเมี่ยง ในพื้นที่บนดอย (ที่สูง) มีกลุ่มเกษตรกร (สหกรณ์การเกษตรแม่ท่ายั่งยืน จำกัด) ที่ได้ทำเกษตรแบบปลอดภัยหรือเกษตรอินทรีย์ เช่น ข้าวโพดฝักอ่อนปลอดภัย ผักพื้นบ้านและผักปลอดภัย ลำไยปลอดภัย อาชีพที่สำคัญของเกษตรกรในกลุ่มน้ำแม่ทาดอนบนคือ การเลี้ยงโคนม มีบริษัทที่มีถังเก็บน้ำนมดิบขนาดใหญ่รับซื้อน้ำนมดิบที่ตั้งอยู่ในชุมชน การเลี้ยงโคขุน มีเกษตรกรที่เลี้ยงโคขุนจำนวนมากจะนิยมนำไปเลี้ยงในป่า (ปล่อยเข้าป่า) ส่วนที่มีวัวจำนวนไม่มากก็จะปล่อยตามทุ่งนา สวน และไถ่ตอนเข้าคอกในตอนเย็น ทั้งนี้ในการได้มาซึ่งรายได้ของประชาชนในกลุ่มน้ำแม่ทาดอนบนได้มาจากการรับจ้างในภาคการเกษตร และรับจ้างทั่วไป รวมถึงรายได้จากการหาของป่า ได้แก่ หน่อไม้ เห็ด ผักป่าต่างๆ ผึ้ง ต่อ เป็นต้น นอกจากนี้รายได้ของประชาชนในกลุ่มน้ำแม่ทาดอนบนยังได้มาจากอาชีพรับจ้างนอกภาคการเกษตร ได้แก่ โรงงานนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ (ลำพูน) สนามกอล์ฟ (กัชชัน)

ภาพที่ 3.7 อาชีพของชุมชนกลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน. โดย รังรอง ทาบุญเมือง, 2559.

ลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลาง พืชเศรษฐกิจสำคัญของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลาง ได้แก่ การปลูกข้าวนาปี การปลูกลำไยทั้งในและนอกฤดู การปลูกถั่วลิสง การปลูกข้าวโพดฝักอ่อน การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงหมูซึ่งมีจำนวนมากในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลาง นอกจากรายได้ภาคการเกษตรแล้ว ยังมีรายได้จากการแกะสลักไม้เนื้ออ่อนที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประชาชนในเขตลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางมาเกือบ 30 ปี โดยเฉพาะในเขตตำบลทาทุ่งหลวง ตำบลทากาศ โดยมีโรงงานแกะสลักไม้จำนวน 26 โรงงาน และยังมีรายได้จากการทำงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือ (ลำพูน) รับจ้างในฟาร์มหมู ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นแรงงานมาจากประเทศพม่า ส่วนแรงงานในภาคการเกษตรส่วนใหญ่นั้นมาจากชุมชนปกากะญอในลุ่มน้ำแม่ทาขนาดที่ลงมารับจ้างแรงงานในการทำนาทำสวนลำไย ซึ่งมีพื้นที่ปลูกลำไยจำนวนมากในเขตลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลาง การเอามือเอาแรงจะมีเฉพาะบางพื้นที่บางชุมชนเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นการเอาแรงญาติพี่น้อง

ภาพที่ 3.8 อาชีพแกะสลักไม้เนื้ออ่อน. จาก วันเพ็ญ พรินทรากุล, 2554.

ลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่าง ในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่างพบพืชเศรษฐกิจสำคัญ ได้แก่ ลำไย ซึ่งมีการปลูกทั้งในและนอกฤดู ข้าว มีการปลูกข้าวนาปีและข้าวนาปรังในบางพื้นที่ที่มีชลประทานเข้าถึง เช่น ตำบลป่าซาง ตำบลน้ำดิบ มีการปลูกผลไม้อื่นๆ เช่น มะม่วง แก้วมังกร การปลูกพืชผัก เช่น ผักกาด ต้นหอม ผักชี ผักคะน้า กะหล่ำปลี ผักไผ่ หอมด่วน (สาระแหน่) ข้าวโพดเทียน มีการปลูกหอมแดง กระเทียม ในพื้นที่จำนวนมากในเขตลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่าง เช่น พื้นที่ตำบลทาชุมเงิน ตำบลม่วงน้อย ตำบลมะกอก ตำบลนครเจดีย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการรับจ้าง

ในโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือ (ลำพูน) จากการทำอุตสาหกรรมการทอผ้าพื้นเมืองและผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ (อำเภอป่าซาง) การรับจ้างแกะสลักไม้เนื้ออ่อนในบางพื้นที่ แรงงานส่วนใหญ่นอกจากแรงงานในครัวเรือนแล้วยังมีแรงงานรับจ้างนอกพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย เข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานรับซื้อของเก่า (ตำบลเหมืองจี้) พาร์มหมู่ในเขตตำบลนครเจดีย์ และเป็นแรงงานรับจ้างในภาคการเกษตร

ภาพที่ 3.9 การประกอบอาชีพของชุมชนลุ่มน้ำแม่ทาตอนล่าง. จาก วันเพ็ญ พรินทรากุล, 2554.

การประกอบอาชีพของชุมชนในลุ่มน้ำแม่ทาตอนบนส่วนใหญ่ยังคงทำอาชีพการเกษตร ซึ่งพืชที่ปลูกก็แตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ พื้นที่ที่ยังคงมีน้ำอุดมสมบูรณ์ เช่น ลุ่มน้ำแม่ทาตอนบน ชาวบ้านยังคงทำการเกษตรมีการปลูกพืชที่หลากหลาย พื้นที่ทำนอยังมีอยู่มากต่างกับพื้นที่ของลุ่มน้ำแม่ทาตอนกลางและตอนล่างที่ใช้พื้นที่การทำนาทำการเกษตรอื่น เช่น ทำสวนลำไย ปลูกพืชผัก บางพื้นที่มีการปลูกพืชแบบผสมผสาน การใช้ประโยชน์จากที่ดินในการประกอบอาชีพของลุ่มน้ำแม่ทาจึงมีความหลากหลาย และแตกต่างกันตามสภาพของพื้นที่และปริมาณของน้ำที่จะสามารถใช้สำหรับการประกอบอาชีพ (วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554)

3.3.4 สังคม และวัฒนธรรม

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน แม่น้ำทามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนลุ่มน้ำอย่างมหาศาล เดิมสองข้างลำน้ำมีต้นไม้ป้องกันกัดเซาะเพื่อไม่ให้ตลิ่งพัง เช่น ตะไคร้ น้ำ ตันไผ่ ตันมะกอกน้ำ นอกจากป้องกันตลิ่งพังแล้วยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์เล็กสัตว์น้อยมากมาย มีพันธุ์ปลาหลากหลายชนิด ได้แก่ ปลาช่อน ปลาขาว (ตะเพียน) ปลาชิว ปลาสะเด็ด เป็นต้น มีอีเนียว (ตัวอ่อนของแมลงปอ) และปลาจอนที่อาศัยอยู่ตามฝัวยทรายใต้แม่น้ำทาที่ตื้นซึ่งปัจจุบัน ปลาชนิดนี้ไม่เจอแล้ว

หรืออาจจะสูญพันธุ์ไปแล้วก็ได้ สมัยก่อนมีการใช้ประโยชน์จากน้ำแม่ทาโดยตรง มีการใช้น้ำทั้งอุปโภค บริโภค และใช้ในการเกษตร น้ำแม่ทาถูกแบ่งสู่ไร่นาโดยมีการแบ่งไปตามลำน้ำเหมืองฝายที่มีที่กั้นน้ำ เป็นกลไกสำคัญของการแบ่งน้ำเข้าไร่นา (แสงบุญ, 2552)

ผู้ที่อาศัยอยู่ตามลุ่มน้ำแม่ทานั้นมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ตั้งแต่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง ที่มีทั้งชาติพันธุ์ของ/ลื้อ ยาง (ปกากะญอ) โยน (คนเมือง) โดยส่วนใหญ่ปกากะญอจะอยู่อาศัยตามลำน้ำย่อยของลุ่มน้ำแม่ทา และอยู่ในพื้นที่สูง เช่น น้ำห้วยหลอด น้ำห้วยบง น้ำห้วยแม่สะปิวต น้ำแม่ขนาด ส่วนคนของ/ลื้อ คนโยน อาศัยตามสองข้างของลำน้ำแม่ทา ตั้งแต่ตอนบนถึงตอนล่าง ผู้คนต่างก็อาศัยพึ่งพิงลุ่มน้ำแม่ทาในการดำรงชีวิต ชาติพันธุ์ของหรือลื้อเป็นชุมชนดั้งเดิมขนาดใหญ่ของคนลุ่มน้ำแม่ทา จนมีการขนานนามว่าเป็นคนบ้านทาต้องเป็นคนของ “ของบ้านทา” การตั้งชื่อหมู่บ้านต่างๆ ของลุ่มน้ำแม่ทาได้ตั้งชื่อตามสภาพพื้นที่ เช่น บ้านห้วยบง เนื่องจากลำน้ำสาขาแม่ทานั้นมีต้นไผ่บงจำนวนมาก ส่วนชื่อหมู่บ้านตามลำน้ำทานั้นก็จะมีการเรียกชื่อหมู่บ้านโดยมีการใช้คำว่า “ทา” นำหน้า เช่น บ้านทาป่าสัก บ้านทาปลาตุก บ้านทากาศ บ้านทาทุ่งหลวง เป็นต้น

วัฒนธรรมของคนลุ่มน้ำแม่ทามีความหลากหลายตามชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มาอย่างช้านาน การดำรงชีวิตของคนลุ่มน้ำแม่ทานั้นจากเดิมอาศัยน้ำจากน้ำแม่ทาเป็นหลักในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของผู้คน หลังจากที่น้ำแม่ทามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น การพึ่งพิงอาศัยของผู้คนกับลำน้ำแม่ทาก็ห่างหายไปตามวิถีการประกอบอาชีพของประชากร มีการจัดการทรัพยากรน้ำที่ต้องพึ่งพาอาศัยองค์กรของรัฐและองค์กรของท้องถิ่นเข้ามาจัดการแทนการจัดการโดยประชาชนด้วยตัวเอง องค์กรจัดการน้ำ(เหมืองฝาย) ที่เคยมีมาเริ่มหายไป ประกอบกับสภาพของน้ำแม่ทาที่ไหลเชี่ยวในหน้าฝนและแห้งขอดในหน้าแล้ง การใช้น้ำโดยตรงในการประกอบอาชีพ การเกษตรที่ผันน้ำเข้าสู่ไร่นาเพื่อทอสวนของตนเองโดยตรงจะใช้เฉพาะฤดูการทำนา (ระบบเหมืองฝาย) ทั้งนี้เมื่อถึงฤดูแล้งการใช้ประโยชน์จากน้ำแม่ทาก็จะถูกผันน้ำเข้าสู่ไร่นา โดยการใช้น้ำเครื่องจักรสูบน้ำ อาชีพ กิจกรรมยามว่างในฤดูแล้งของผู้คนแม่ทาจากเดิมได้ใช้เวลาช่วงนี้ปลูกพืชผักสวนครัวบริเวณริมน้ำ (เกาะทราย) ไร่กินไว้ใช้ในครัวเรือนก็หายไปเนื่องจากไม่มีเกาะทรายไว้ให้ปลูก ความสัมพันธ์โดยตรงของผู้คนและลุ่มน้ำแม่ทาก็ห่างหายไปตามกาลเวลา (วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ, 2554)

3.4 ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของลุ่มน้ำแม่ทา

สภาพปัญหาของลุ่มน้ำแม่ทา ลุ่มน้ำแม่ทามีปัญหาในเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรที่ดินโดยเฉพาะปัญหาในการด้านการบริหารจัดการน้ำของน้ำแม่ทา กล่าวคือ ในช่วงฤดูแล้งประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนเมษายน จะเกิดภัยแล้งรุนแรงโดยเฉพาะตอนล่างของลุ่มน้ำไม่มีน้ำใช้ แต่ในช่วงฤดูฝนน้ำจะไหลแรง ไม่มีที่กักเก็บน้ำ โดยเฉพาะในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม จะ

เกิดน้ำท่วมอย่างรุนแรง น้ำป่าไหลหลาก และบางจุดมีโคลนถล่ม ซึ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรและการประกอบอาชีพโดยเฉพาะการเกษตรกรรมของประชากรในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา โดยที่ผ่านมามีชุมชนและเครือข่ายต่างๆในลุ่มน้ำแม่ทาได้ให้ความสนใจพยายามประชุมรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันศึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น มีการจัดแบ่งโซนรับผิดชอบเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ลุ่มน้ำโดยแบ่งเป็นเขตต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ (แม่ออน แม่ทา ป่าซาง)

3.4.1 ปัญหาน้ำท่วม

ลุ่มน้ำแม่ทาเป็นแม่น้ำที่มีลักษณะภูมิประเทศที่มีความลาดชัน ภูเขาอยู่สองฝั่งของลำน้ำ จึงทำให้มีลำห้วยขนาดต่างๆที่ไหลลงมาจากภูเขาจำนวนมาก บางลำห้วยมีขนาดใหญ่สามารถสร้างอ่างเก็บน้ำไว้ใช้ได้ แต่บางลำห้วยที่มีขนาดใหญ่ซึ่งไม่สามารถที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำได้เนื่องจากปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหารอยเลื่อนของแผ่นดินไหว ปัญหาของพื้นที่อุทยาน ปัญหาเรื่องงบประมาณ บางพื้นที่ที่มีความต้องการสร้างอ่างเก็บน้ำก็ต้องรอการศึกษาดูความพร้อมความเหมาะสมในการสร้าง เมื่อฝนตกมากน้ำจะไหลจากลำห้วยต่างๆ ที่มีอยู่ลงสู่แม่น้ำแม่ทา ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำแม่ทามีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จากตอนบนสู่ตอนล่าง ซึ่งจากสถานการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม – 1 กันยายน 2549 ปัญหาน้ำท่วมครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นในลุ่มน้ำแม่ทาหลังจากที่ไม่ได้ท่วมมาเป็นเวลา 67 ปี โดยปัจจัยสาเหตุของน้ำท่วมนั้น ได้แก่

- (1) ปริมาณน้ำมีมากเกินไปที่ลำน้ำจะรับได้เนื่องจากฝนตกติดต่อกันหลายวัน
- (2) ป่าซบแน่นมีน้อยเพราะถูกบุกรุกทำลาย
- (3) ความต้องการใช้น้ำในช่วงนั้นมีน้อย น้ำจึงไม่ได้ถูกส่งให้ไหลเข้าสู่พื้นที่

การเกษตร

- (4) ลำเหมือง คลอง ที่มีอยู่ไม่ได้รับการดูแล ตื้นเขินเพราะไม่ได้ใช้ประโยชน์
- (5) ลำน้ำมีขนาดแคบลงจากการบุกรุกริมฝั่งลำน้ำของประชาชนสำหรับการทำการเกษตร การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ภาคธุรกิจเอกชน ร้านค้า ร้านอาหาร สนามกอล์ฟ
- (6) การสร้างฝายชลประทานของรัฐบาลที่ออกแบบไม่สอดคล้องกับสภาพของลำน้ำทำให้กิ่งไม้ ต้นไม้ ที่ไหลตามลำน้ำติดค้างตามสะพานบนฝายขวางทางน้ำ ทำให้น้ำไหลไม่สะดวกจึงเปลี่ยนทิศทางการไหลท่วมบ้านเรือน ไร่นาเพื่อทวงสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน

- (7) ลำน้ำตื้นเขินในบางจุดเพราะทรายทับถม และวัชพืชกีดขวางทางน้ำ โดยเฉพาะต้นไมยราพยักษ์ที่มีจำนวนมากในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาดอนกลางและตอนปลาย

(8) ลำเหมืองที่เปรียบเหมือนเส้นเลือดฝอยคอยรับน้ำระบายเข้าสู่พื้นที่เกษตรลดจำนวนลงจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่นาเป็นพื้นที่สวนลำไย

3.4.2 ปัญหาแห้งแล้ง

จากลักษณะของลำน้ำแม่ทาที่มีความลาดชัน เมื่อฝนตกทำให้น้ำไหลเร็ว และแห้งเร็ว ป่าขาดความอุดมสมบูรณ์ พอถึงฤดูแล้งลำห้วยต่างๆ ที่มีอยู่จึงแห้งเร็ว บางลำห้วยมีปริมาณน้ำเพียงพอเฉพาะพื้นที่เกษตรที่อยู่ใกล้เท่านั้น จึงทำให้ลำน้ำแม่ทาสายหลักขาดน้ำที่จะไหลเต็มเข้ามา อีกทั้งความต้องการใช้น้ำในภาคธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น สนามกอล์ฟ รีสอร์ท อุตสาหกรรม ปศุสัตว์ และสวนลำไยขนาดใหญ่ เมื่อความต้องการใช้น้ำในแต่ละภาคส่วนมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น แต่ระบบการจัดการน้ำยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงเกิดปัญหาการแย่งชิงน้ำ การใช้น้ำตามความต้องการของตนเองจึงเกิดขึ้น เมื่อน้ำจากลำน้ำมีไม่เพียงพอ การขุดเจาะน้ำใต้ดินขึ้นมาใช้จึงมีมากตาม รวมไปถึงความต้องการใช้น้ำของเกษตรกรที่ต้องแย่งชิงจากภาคธุรกิจเอกชน ที่มีกำลังการสูบน้ำผันน้ำจากแหล่งน้ำสูงกว่าเกษตรกรที่ต้องเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายสำหรับการเกษตรเพิ่มสูงขึ้นตามไป สาเหตุปัจจัยที่ทำให้น้ำแห้งแล้งนั้นมีสาเหตุมาจาก

- (1) ป่าต้นน้ำขาดความอุดมสมบูรณ์ มีการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำ ลำห้วยขาดความชุ่มชื้นและแห้งแล้งเนื่องจากไม่มีการสร้างฝายกักเก็บน้ำ ฝายชะลอน้ำ
- (2) ในฤดูแล้งลำน้ำ ฝาย ต้นเขินมีทรายทับถมมากทำให้กักเก็บน้ำไว้ได้น้อย
- (3) ความต้องการใช้น้ำทั้งภาคการเกษตร และธุรกิจมีมาก ขาดระบบการจัดการที่เหมาะสม
- (4) มีการขุดเจาะน้ำใต้ดินมาใช้กันมาก
- (5) สองข้างลำน้ำปัจจุบันไม่มีต้นไม้ไว้คอยซับน้ำเหมือนสมัยก่อน

3.4.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่นๆ

ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในลุ่มน้ำแม่ทานั้น เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากน้ำแม่ทาดังแต่ลุ่มน้ำแม่ทาตอนบน ตอนกลาง และตอนล่าง มีการใช้ประโยชน์ในหลายทาง ทั้งภาคเกษตร ภาคธุรกิจ เช่น สนามกอล์ฟ รีสอร์ท ร้านค้า ร้านอาหาร ฟาร์มปศุสัตว์ และใช้ในครัวเรือน ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา เช่น

- (1) ปัญหาสารพิษตกค้างในลำน้ำแม่ทา เนื่องมาจากการทำเกษตรทั้งของเกษตรกรรายใหญ่และเกษตรกรรายย่อย การปลูกพืชที่มีการใช้สารเคมีในปริมาณมาก ได้แก่ การปลูกข้าวโพดฝักอ่อน การทำสวนลำไย สวนผักและสวนผลไม้อื่นๆ
- (2) ปัญหาน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมการย้อมสีผ้าในครัวเรือน น้ำเสียจากฟาร์มปศุสัตว์ (ฟาร์มหมู)

(3) ปัญหาการลักลอบทิ้งขยะจากชุมชน และภาคธุรกิจ ที่นำเอาขยะมาทิ้งตามป่า และตามลำน้ำแม่ทา ทำให้เกิดปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อมให้เกิดต่อชุมชน

(4) ปัญหาการถือครองที่ดินของชาวบ้านโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาดอนบน ที่มีพื้นที่ทับซ้อนกับเขตอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ และอุทยานแห่งชาติดอนขุนตาน ทำให้ชาวบ้านหลายคนไม่มีสิทธิที่ดินถือครอง

(5) ปัญหาการบุกรุกที่ดินป่าไม้เขตอนุรักษ์ ป่าอุทยาน และป่าสงวนแห่งชาติ

(6) ปัญหาการขาดสำนึกของผู้คนในลุ่มน้ำแม่ทาต่อการจัดการและอนุรักษ์ และรักษาลำน้ำแม่ทา

สรุป

ประชากรในลุ่มน้ำแม่ทาประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ได้แก่ ไทยอง ไทลื้อ ปกาเกอญอ และคนพื้นเมือง ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานร่วมกันจนกลายเป็นคนลุ่มน้ำเดียวกัน โดยมีน้ำแม่ทาเป็นหลอดเลือดสายสำคัญ ที่เปรียบเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงให้ความอุดมสมบูรณ์แก่ชุมชนลุ่มน้ำแม่ทา ชุมชนมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยตนเองโดยอาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เดิม อาชีพของคนลุ่มน้ำแม่ทา เป็นอาชีพที่ต้องอาศัยธรรมชาติในการหาอยู่หากินเพื่อเลี้ยงชีพ โดยอาชีพหลัก ได้แก่ อาชีพเกษตรกรรม บ้างทำนา ปลูกผัก ปลูกข้าวโพดฝักอ่อน ลำไย หาปลา เลี้ยงสัตว์ รองลงมาเป็นอาชีพรับจ้าง หาของป่า อาชีพที่หลากหลายของคนลุ่มน้ำแม่ทาเป็นชีวิตที่เรียบง่าย มีการพึ่งพาอาศัยกัน อยู่กันแบบญาติพี่น้อง มีวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษ การที่จะมีโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ลุ่มน้ำนั้นก็จะส่งผลกระทบต่อชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากมายมหาศาล จากปัญหาเดิมที่มีอยู่ก่อนหน้าแล้วก็จะยิ่งเป็นการเพิ่มปัญหาให้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผู้เคลื่อนไหว และรวบรวมข้อมูลในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำแม่ทาจากที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ สามารถสรุปความไม่เหมาะสมของลุ่มน้ำแม่ทาในการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ และเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้มีผู้ลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวคัดค้าน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) ลุ่มน้ำแม่ทา คือ สายน้ำแห่งชีวิต เป็นหลอดเลือดใหญ่ของคนแม่ทา ทั้งอุปกอค บริโภค และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ตลอดสายความยาวของลำน้ำ 98 กิโลเมตร และมีชุมชนที่ใช้ประโยชน์ลุ่มน้ำแม่ทาครอบคลุม 20 ตำบล 202 หมู่บ้าน

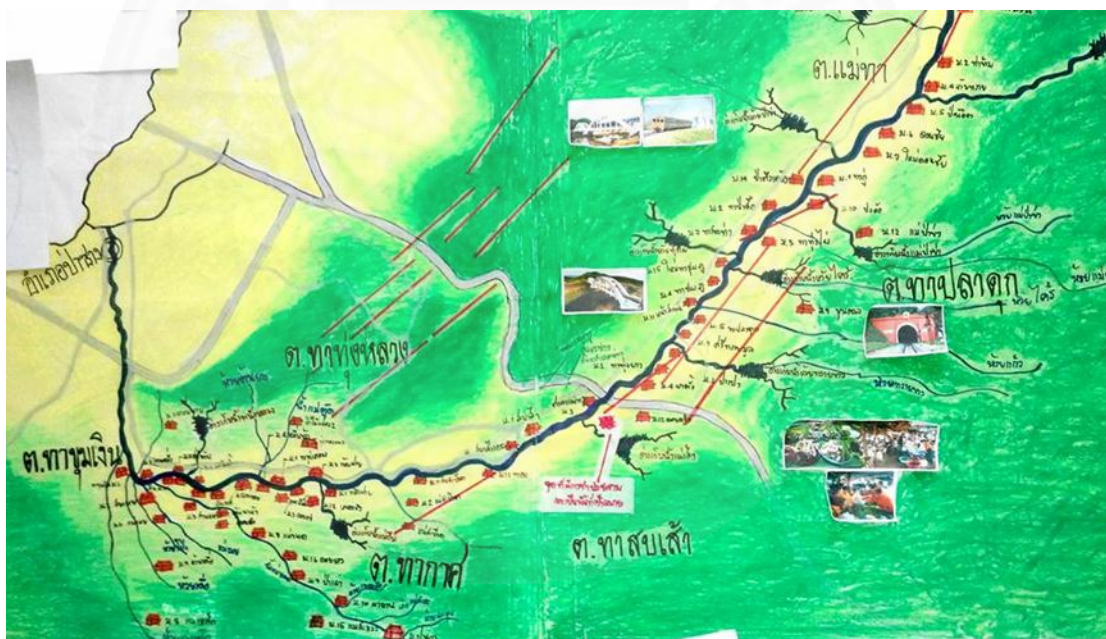
(2) พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทามีลักษณะภูมิศาสตร์ เป็นแอ่งกระทะ มีภูเขาล้อมรอบ มวลอากาศ ควันพิช จะไหลวนอยู่ในแอ่ง ไม่มีการถ่ายเท โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวจะมีความกดอากาศสูง ควันพิชจะถูกกดให้ลอยต่ำลง ความเข้มข้นของควันพิชที่ปล่อยออกมาจากการเผาขยะจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างรุนแรง

(3) การตั้งโรงงานไฟฟ้าขยะใกล้กับแม่น้ำ มีโอกาสสูงที่สารเคมีต่างๆจะไหลลงสู่แหล่งน้ำ และเกิดการปนเปื้อนทั้งน้ำอุปโภค บริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร

(4) ปัญหาภัยแล้งส่งผลให้น้ำแม่ทาแห้งขอด หลายพื้นที่ที่น้ำไม่พอใช้ หากมีโรงงานมาตั้งใกล้แม่น้ำ และแบ่งสัดส่วนการใช้น้ำไปอีก จะส่งผลให้ปัญหาภัยแล้งยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

(5) พื้นที่อำเภอแม่ทาทั้งอยู่บนรอยเลื่อนแม่ทา ที่ยังมีกำลัง ไม่เหมาะสมสำหรับการตั้งสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ เนื่องจากมีความเสี่ยงหากเกิดภัยพิบัติ

(6) เนื่องจากในปี 2549 เกิดเหตุการณ์น้ำป่าไหลหลากและน้ำท่วมอย่างหนักในรอบ 67 ปี ของลุ่มน้ำแม่ทา ทางเครือข่ายวิจัยและพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (ครส.) ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้เสนอให้ลุ่มน้ำแม่ทาเป็นลุ่มน้ำที่มีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติน้ำป่าไหลหลากและโคลนถล่ม

ภาพที่ 3.10 ภาพถ่ายแผนที่ลุ่มน้ำแม่ทาที่วาดโดยเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา. โดย รั้งรอง ทาบุญเมือง, 2560.

จากภาพที่ 3.10 ภาพวาดแผนที่ลุ่มน้ำแม่ทา สีเขียว บ่งบอกภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง สีเหลืองเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ นาข้าว บ้านเรือน สีน้ำเงินเข้มเป็นแม่น้ำแม่ทา สีแดงขีดเส้นตรงเป็นจุดของรอยเลื่อนแม่ทาและบริเวณที่คาดว่าจะสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเฉพาะเรื่องนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาในบทนี้จะกล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาในการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ และผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังจากการเคลื่อนไหว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา

จากการสัมภาษณ์แกนนำเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาในการต่อสู้เคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะนั้น ได้เล้าถึงความเป็นมาของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาว่า จากปัญหาและรูปแบบการจัดการลุ่มน้ำของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างและขัดแย้งกัน ปัญหาสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ที่มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกันตามลักษณะของพื้นที่ เช่น พื้นที่ตอนบนมีปัญหาการถือครองที่ดินเนื่องจากพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ตะรุ่ไคร้ และอุทยานแห่งชาติดอยขุนตาน ปัญหาการบุกรุกที่ดินจากชาวบ้าน นักธุรกิจ ปัญหาน้ำท่วมในหน้าฝน ในพื้นที่ตอนกลางพบปัญหาที่สำคัญคือปัญหาน้ำแห้งในหน้าแล้ง น้ำหลากในหน้าฝน ปัญหาน้ำเสียที่มาจากการทำเกษตรและฟาร์มปศุสัตว์ ส่วนปัญหาตอนปลายเป็นปัญหาน้ำแห้งในหน้าแล้ง น้ำท่วมขังในหน้าฝน การบุกรุกที่ดินในเขตป่า การบุกรุกลำน้ำทั้งในภาคธุรกิจ และประชาชน สาเหตุของปัญหาดังกล่าวมาจากทั้งปัจจัยภายใน เช่น การแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยระบบแบบดั้งเดิม (เหมืองฝาย) เริ่มสูญหายไป เกิดการแย่งชิงน้ำในหน้าแล้ง และปัจจัยภายนอก ได้แก่ ระบบการบริหารจัดการจัดการน้ำที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ นโยบายการขุดลอกลำน้ำที่ไม่ใช่ทางแก้ไขปัญหาระยะยาวทั้งยังส่งผลกระทบทำให้น้ำมาเร็วและแรงในหน้าฝน การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาระดับพื้นที่แต่ละตอน และในระดับเครือข่ายได้ถูกมานำเสนอและหาทางออกร่วมกัน สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือเกิดการรวมตัวกันเป็น “เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา” ที่มีคณะทำงานมาจากนักวิจัยในแต่ละพื้นที่ได้ร่วมกันดำเนินงานในการจัดการลุ่มน้ำแม่ทาอย่างเป็นรูปธรรม มีการขยายผลไปยังหน่วยงานองค์กรอื่นๆ เช่น เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดลำพูน เครือข่ายภาคประชาชน การจัดกิจกรรมเพื่อระดมทุนในการรักษาลุ่มน้ำแม่ทา (ผ้าป่าลุ่มน้ำแม่ทา) การวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ และรักษาลำน้ำแม่ทา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ถือว่าเป็นการกำเนิดขึ้นจากการดำเนินโครงการวิจัยอย่างแท้จริง นางสมใจ (นามสมมติ). (13 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

เมื่อทราบข่าวว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา ซึ่งคาดว่าจะสร้างผลกระทบให้แก่ชุมชนลุ่มน้ำแม่ทา และส่งผลกระทบเป็นวงกว้างทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาจึงรวมตัวกันต่อสู้เคลื่อนไหวในการคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของตน ร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาจากการมีส่วนร่วมของแกนนำและชุมชนในลุ่มน้ำแม่ทา และร่วมสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นกับประชาชนลุ่มน้ำแม่ทา

4.2 ที่มาของการเคลื่อนไหว

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาและนักการเมืองท้องถิ่น ได้เล่าถึงจุดเริ่มต้นของกระบวนการเคลื่อนไหวในการคัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนว่า ชาวบ้านได้ทราบข่าวว่าจะมีการสร้างศูนย์กำจัดขยะขึ้นที่อำเภอแม่ทา ซึ่งจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะโดยนำขยะจากทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดสุโขทัย เพื่อมากำจัดในส่วนนี้ โดยพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการตั้งโรงไฟฟ้าขยะนั้น เป็นพื้นที่ซึ่งอยู่ติดกับน้ำแม่ทา เนื่องจากว่ามีนายทุนมาติดต่อซื้อที่กับชาวบ้านในบริเวณดังกล่าวกว่า 100 ไร่ ประกอบกับมีหน่วยงานบริษัทเข้ามาลอบทำประชาพิจารณ์ ในหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการซื้อขายที่ดิน โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะพูดเกี่ยวกับข้อดีของโรงไฟฟ้าขยะ ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดการปัญหาขยะ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนในชุมชน การมีไฟฟ้าใช้ ตลอดจนการสร้างอาชีพให้คนในชุมชน ซึ่งการเข้ามาของหน่วยงานบริษัทนั้นเป็นไปอย่างไม่ถูกต้องและโปร่งใส โดยการเข้ามานั้นไม่ได้มีการแจ้งวัตถุประสงค์ที่แน่ชัด และข้อมูลที่น่ามาบอกกับชาวบ้านต่างก็สนับสนุนการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ และเมื่อได้มีการสอบถามไปยังองค์การปกครองท้องถิ่นเกี่ยวกับการสร้างโรงงานไฟฟ้าขยะ และการทำประชาพิจารณ์ของหน่วยงานบริษัทในพื้นที่ ชาวบ้านต่างก็ไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจนว่าจะมีการสร้างโรงงานไฟฟ้าขยะจริงหรือไม่ นายสมัย (นามสมมติ). (8 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

“ปัญหาขยะไม่ได้ถือว่าเป็นปัญหาร้ายแรงของคนแม่ทา เพราะแต่ละหมู่บ้านสามารถจัดการขยะในชุมชนของตัวเองได้ ไม่เห็นด้วยที่จะมีการนำขยะจากทั้งสี่จังหวัด คือจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ ลำปาง สุโขทัย มาจัดการทำลายที่แม่ทา ซึ่งเป็นขยะในปริมาณที่มาก โดยขยะเหล่านั้นไม่ได้เกิดจากคนแม่ทาเองทั้งหมด” นายสมัย (นามสมมติ). (8 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

นายสมัย ยังได้เล่าต่อไปอีกว่า การเข้ามาที่ไม่ชัดเจนโปร่งใสของทั้งหน่วยงานบริษัทที่เข้ามา รวมทั้งองค์การปกครองท้องถิ่นนั้น เป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านต่างก็กังวลว่า หากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะขึ้นในพื้นที่ซึ่งอยู่ติดกับน้ำแม่ทานี้จริง เกรงว่าจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต วิถีชีวิตของชุมชน ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากข้อมูลและการติดตามการดำเนิน

โครงการ พบว่าการแปรรูปของขยะมูลฝอยเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้า ยังไม่เหมาะสมและไม่ใช่ว่าการแก้ไข ปัญหาขยะและการขาดแคลนพลังงานไฟฟ้า ทั้งยังจะมีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่อำเภอแม่ทา และประชาชนตลอดลำน้ำแม่ทา อาทิ ปัญหาการบริหารจัดการน้ำ ปัญหามลพิษทางน้ำ ดิน อากาศ เสียงรบกวน ทัศนียภาพ และอุบัติเหตุทางการขนย้ายขยะ และที่ผ่านมามากกว่าประชาชนพบว่าโครงการ ในลักษณะนี้มีกระบวนการดำเนินงานไม่เป็นไปตามมาตรฐาน และระบบติดตามตรวจสอบที่ไม่ดีพอ ทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมระยะยาว อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ จังหวัดลำพูน ได้แก่ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองสู่เมืองแห่งวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศ การพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจชุมชนสู่เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการ

“ถึงแม้ว่าบ้านกับสถานที่ที่จะสร้างโรงงานจะอยู่ห่างกันยี่สิบกว่ากิโลเมตรก็ตาม แต่น้ำที่ใช้ใน การเกษตร และใช้อุปโภค บริโภคนั้น ล้วนมาจากน้ำแม่ทา ข้อดีของโรงไฟฟ้านั้นก็มีบ้าง แต่ก็ไม่สู้ ข้อเสีย ซึ่งมีผลมากต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อมของแม่ทา มลพิษทางอากาศ ซึ่งปัจจุบันนี้แค่มิฟาร์มปศุ สัตว์จำนวนมากในแม่ทาก็ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนแล้ว ถ้ามีโรงไฟฟ้ามาตั้งอีก ก็คงจะส่งกลิ่นรบกวนสร้าง ความรำคาญให้คนแม่ทามาก ซ้ำยังก่อให้เกิดมลพิษทั้งทางดิน น้ำ อากาศ อีกด้วย ที่แม่ทา” นาย ชาตรี (นามสมมติ). (6 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

ตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาและผู้ประกอบอาชีพธุรกิจด้านอาหารและการท่องเที่ยว ยังได้ให้สัมภาษณ์อีกว่า โรงไฟฟ้าขยะมีแต่ข้อเสีย ข้อดีมันไม่ชัด แต่ข้อเสียเห็นได้ชัดเจนมาก การ ผลิตไฟฟ้าไม่จำเป็นต้องใช้ขยะ ในบ้านเรามีพลังงานสะอาดอีกมากไม่จำเป็นที่จะเป็นพลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม ซึ่งเป็นพลังงานทางเลือก ส่วนขยะที่เป็นปัญหานั้นควรมีการจัดการด้วยวิธีอื่น เช่น การ คัดแยกขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่ การรีไซเคิล ส่วนไหนที่อันตรายก็หาวิธีการจัดการ ขยะก็ควร จัดการด้วยวิธีการของขยะ การที่จะมีโรงไฟฟ้าขยะมาจัดตั้งในพื้นที่ มันส่งผลกระทบต่ออย่างมากกับ กิจกรรมที่ทำ ไม่ว่าจะเป็นตลาดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ตลาดทางการเกษตร เนื่องจากว่าในปัจจุบัน ชาวสารมีการถูกส่งต่อได้ไวมากทางสื่อออนไลน์หรือโซเชียลต่างๆ ซึ่งผลกระทบจากการสร้างโรงไฟฟ้า ขยะที่ผ่านมาเป็นที่ทราบกันว่าส่งผลมากมายทั้งต่อสิ่งแวดล้อม และสิ่งมีชีวิตรวมถึงมนุษย์ด้วย โดย เหตุนี้หากมีการจัดตั้งโรงไฟฟ้าขยะ จึงทำให้ความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ลูกค้า ลดลง ถึงแม้ว่าสถานที่ที่จะตั้งนั้นอยู่ห่างไกลออกไปจากสถานที่ประกอบกิจการก็ตาม แต่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่ได้อยู่แค่ตรงนั้น แต่มันส่งผลกระทบต่อบริเวณรอบๆ ไม่ว่าสารเคมีที่ตกค้างใน น้ำในดิน และมลพิษทางด้านอากาศ นอกจากนี้ยังจะส่งผลกระทบต่อทั้งประเทศ สิ่งที่ได้มาไม่คุ้มกับสิ่งที่

เสียไป ซึ่งแต่ละชุมชนควรมีการจัดการขยะของตัวเอง ตั้งแต่ระดับครัวเรือนไปจนถึงระดับชุมชน โดยมีหน่วยงานปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ข้อมูลและรณรงค์อย่างจริงจัง

“...โรงไฟฟ้าขยะหรือโครงการใดๆก็ตาม มันมีกระบวนการอยู่แล้ว แต่เวลานำมาปฏิบัติมักไม่มีระบบการจัดการที่ครบวงจร ขาดการบริหารจัดการดูแลเอาใจใส่ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ระบบดี แต่การปฏิบัติบกพร่อง...” นายชาติรี (นามสมมติ). (6 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

แต่ก่อนเมื่อสิบกว่าปีที่แล้วประเทศเรามีระบบการจัดการขยะที่ถือว่าได้ผล เพราะเมื่อหลายสิบปีที่ผ่านมา ขยะมีปริมาณที่มาก ตามถนน แม่น้ำ ถ้าคลองจะมีขยะเต็มไปหมด มองไปทางไหนก็จะเจอ แต่พอรัฐบาล หน่วยงานในท้องถิ่น มีการให้ความรู้ ณรงค์เรื่องการทิ้งขยะ การจัดการคัดแยกขยะ ปัญหาเรื่องขยะก็เริ่มดีขึ้น แต่ต่อมาระบบราชการมองว่าไม่เกิดผลประโยชน์ที่สร้างเป็นตัวเงิน จากที่เคยทำมาก็เริ่มหายไป

“ระบบราชการมองมูลค่าการตลาด มากกว่าคุณค่าทางความรู้สึกลับ” นายชาติรี (นามสมมติ). (6 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

ตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาและผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม ได้ให้สัมภาษณ์ว่า โรงไฟฟ้าขยะมีข้อเสียมากกว่าข้อดีที่จะเกิดขึ้น เมื่อมีข่าวว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะจึงได้ไปหาข้อมูลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าทั้งในประเทศและต่างประเทศซึ่งพบว่าในหลายประเทศก็ได้มีการปิดตัวไปแล้วหลายโรง เนื่องจากผลกระทบที่เกิดขึ้นและการซ่อมบำรุงมีค่าใช้จ่ายจำนวนมาก ในประเทศไทยก็มีการคัดค้านการสร้างในหลายๆที่ ซึ่งในความคิดเห็นนั้นมองว่าการสร้างโรงไฟฟ้าขยะไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้ แต่จะเป็นการเพิ่มปัญหาใหม่ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสุขภาพ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ถึงแม้ว่าทางรัฐบาลจะออกมาบอกว่าการสร้างโรงไฟฟ้าจะเป็นการบริหารจัดการขยะที่ช่วยให้มีไฟฟ้าใช้ จะเพิ่มงานเพิ่มรายได้ให้คนในชุมชนก็ตาม ถึงจะอยู่ห่างจากพื้นที่คาดว่าจะสร้างถึง 20 กิโลเมตร แต่น้ำที่ใช้อุปโภค บริโภค ใช้ในภาคการเกษตร ก็ยังคงเป็นน้ำจากน้ำแม่ทา สารเคมี มลพิษที่เกิดจากเตาเผาขยะของโรงงานก็ถูกพัดลอยไปในอากาศ ไปทางน้ำ และถึงแม้จะไม่ได้ใช้น้ำแม่ทา แต่ก็เสี่ยงไม่ได้ที่จะบริโภคอาหารที่มาจากแม่ทา เนื่องจากอาหารที่ขายตามท้องตลาดในจังหวัดลำพูนส่วนหนึ่งก็มาจากเกษตรกร และผู้ผลิตในจังหวัดลำพูน ดังนั้นเราไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ว่าเราไม่ได้อยู่ในพื้นที่สร้างโรงไฟฟ้าขยะแล้วเราจะไม่ได้รับผลกระทบ อีกประการหนึ่ง จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดขนาดเล็ก แต่ก็มีโครงการใหญ่ๆเข้ามามากมาย ที่เห็นได้ชัดเจนคือ นิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ ซึ่งการเข้ามาของนิคม

ก็สร้างผลกระทบต่อทั้งชุมชนรอบข้างและหลายชุมชนในจังหวัดลำพูน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิต นอกจากนี้ยังมีโรงไฟฟ้าชีวมวล ตลอดจนฟาร์มปศุสัตว์ขนาดใหญ่ ซึ่งก่อให้เกิด มลพิษทางอากาศ มลพิษทางดิน และมลพิษทางน้ำ หากจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะอีก ปัญหาที่เคยมีอยู่เดิมกลับจะเพิ่มทวีความรุนแรงขึ้น

“การสร้างโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของพื้นที่ในการสร้าง คนแม่ทาไม่ได้ปฏิเสธเกี่ยวกับปัญหาขยะ แต่การสร้างโรงไฟฟ้าเพื่อกำจัดขยะนั้นผลที่ได้มาไม่ได้คุ้มกับสิ่งที่เสียไป แต่ละพื้นที่ควรจะต้องการบริหารจัดการขยะของตนเอง ขยะพื้นที่ไหนพื้นที่นั้นก็ต้องการ ทางหน่วยงานปกครองท้องถิ่นก็ต้องเข้ามาร่วมรณรงค์การใช้ถุงพลาสติก การคัดแยกขยะ อย่างจริงจัง หากแม้จะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะขึ้นจริงก็ควรจะเป็นโรงไฟฟ้าหรือเตาเผาขยะขนาดเล็ก ที่สามารถกำจัดขยะในพื้นที่นั้นได้อย่างเหมาะสม ไม่ใช่โรงไฟฟ้าขยะขนาดใหญ่ ที่นำขยะจากหลายพื้นที่หลายจังหวัดเข้ามากำจัดในจุดเดียว เพราะจะสร้างผลกระทบต่อคนในพื้นที่ซึ่งขยะที่ทำนาก็เป็นขยะมาจากที่อื่นด้วย แล้วผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงกลับเป็นชาวบ้านในพื้นที่นั้น ” นางสมศรี (นามสมมติ). (29 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาสามารถสรุปที่มาของการเคลื่อนไหว ดังนี้ อำเภอมะทิงเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่อยู่ในแผนงานการสร้างโรงไฟฟ้ากำจัดขยะของรัฐ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการเป็นศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยเพื่อแปลงเป็นพลังงานไฟฟ้า และพื้นที่ที่คาดว่าจะสร้างโรงไฟฟ้าขยะนั้น มีทำเลที่ตั้งไม่เหมาะสมเนื่องจากอยู่ติดกับลำน้ำสาธารณะที่จะใช้ทำประปา และน้ำใช้อุปโภค บริโภค ทำเกษตรกรรม และอยู่ติดกับลำน้ำแม่ทา ดังนั้นเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา คาดว่าจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ จึง ใช้สิทธิที่ตนพึงมี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 66 และมาตรา 67 ว่าด้วยเรื่องสิทธิชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิของบุคคลในการมีส่วนร่วมกับรัฐ และชุมชนในการดำเนินโครงการต่างๆที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างร้ายแรง จึงได้ออกมาเคลื่อนไหวคัดค้าน และเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐทบทวน ความเหมาะสม ในการสร้างโรงไฟฟ้าขยะเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้าและแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่ เนื่องจากใกล้แหล่งน้ำสาธารณะที่ใช้ทำน้ำประปาเพื่ออุปโภค บริโภค และใช้ในภาคการเกษตร และถือเป็นสายเลือดของคนแม่ทา ซึ่งหวังว่าจะเกิดปัญหาและผลกระทบในระยะยาวต่อไป

“...จับตา ฝ้าระวัง ตื่นตัว กล้าหาญ รอเป็นฝ่ายตั้งรับ เท่ากับรอเป็นถึงขยะให้เขา การตื่นตัว ไม่ได้หมายความว่าตื่นตูม เพราะเราคงไม่ต้องการเป็นเหมือน กระต่ายกับเต่า ที่กระต่ายหลับไหล ไปใน

ความประมาท งานนี้ถ้าผู้นำชุมชนหรือชาวบ้านไม่ยอมออกมาเคลื่อนไหวเลย จะเสียใจภายหลังข้อเท็จจริงที่ว่า เราต้องกำจัดขยะ แต่การมีบ่อขยะขนาดใหญ่ กระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตอย่างรุนแรงยากที่จะหลีกเลี่ยง เป็นการจัดการขยะแบบรวมศูนย์ ซึ่งไม่เกิดความยั่งยืน ตรงข้ามกับการจัดการขยะโดยชุมชน ทำให้คนได้เรียนรู้ปัญหาที่อยู่ใกล้ตัว ร่วมกันแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ เช่น แยกขยะให้ได้ในระดับครัวเรือน ลดการใช้พลาสติก เป็นต้น การจัดการขยะแบบรวมศูนย์ ผู้ที่ได้รับประโยชน์คือผู้ที่ไม่ต้องรับผิดชอบในขยะของตัวเอง แล้วใครจะยอมเป็นผู้เสียสละ อยู่ร่ำไป ...”
(<https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ>.)

4.3 ลำดับเหตุการณ์โรงไฟฟ้าขยะแม่ทา

สิงหาคม 2557	<p>คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เห็นชอบ Roadmap การจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ของกรมควบคุมมลพิษ (คพ.) โดย Roadmap ดังกล่าวประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) กำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่วิกฤต (ขยะมูลฝอยเก่า) 2) สร้างรูปแบบการกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายที่เหมาะสม คัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง จัดการขยะมูลฝอยแบบรวมศูนย์ กำจัดโดยใช้เทคโนโลยีแบบผสมผสานเน้นการแปรรูปเป็นพลังงาน 3) วางระเบียบ มาตรการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย 4) สร้างวินัยของคนในชาติมุ่งสู่การจัดการที่ยั่งยืน โดยรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนและเยาวชน และการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง</p> <p>Roadmap ได้วางกรอบการดำเนินงานการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารจัดการในภาพรวมของจังหวัด (2) ห้ามเทกองแบบกลางแจ้ง (3) ปรับปรุง ฟื้นฟู ปิด สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยที่ไม่ถูกหลักวิชาการ (4) คัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทาง (5) จัดการขยะมูลฝอยแบบองค์รวม เน้นการแปรรูปเป็นพลังงาน หรือ ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด (6) สร้างระบบการจัดการของเสียอันตรายของชุมชน และมูลฝอยติดเชื้อ (7) ส่งเสริมภาคเอกชนมาลงทุน หรือดำเนินงานระบบ (8) การสร้างวินัยคนในชาติ มุ่งสู่การจัดการอย่างยั่งยืน (9) การจัดการที่ต้นทาง เน้นการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน
-----------------	--

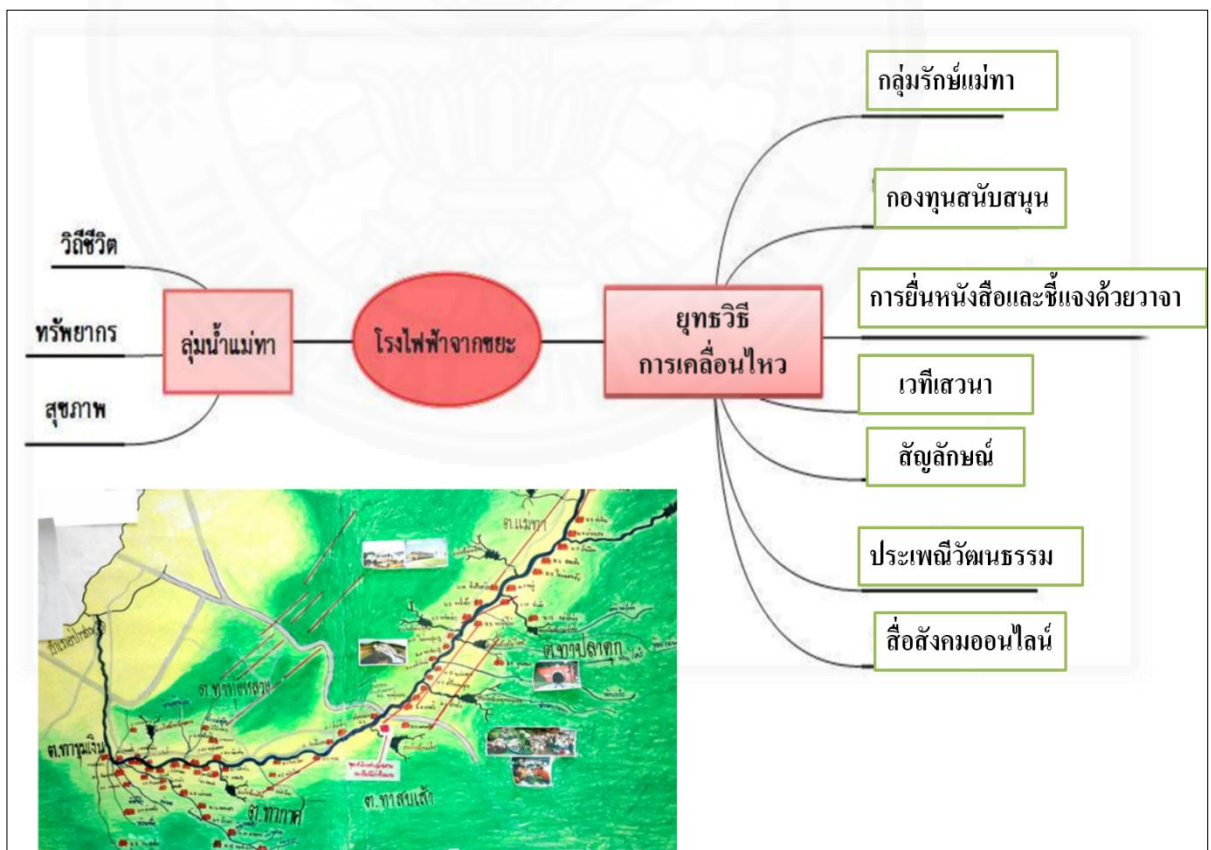
- (10) มีแผนแม่บทการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายของประเทศ สำหรับจังหวัดลำพูนนั้นก็เป็นอย่างหนึ่งพื้นที่จากพื้นที่ทั้งหมด 53 แห่ง ที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานไฟฟ้า
- ธันวาคม 2557 องค์กรการบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ให้ทางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศึกษาเกี่ยวกับโครงการบริหารจัดการขยะเป็นพลังงานไฟฟ้า
- กรกฎาคม 2558 ชาวบ้านทาแม่ลอบ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน คัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ที่บริเวณป่าท้ายหมู่บ้านปางแม่ลอบ หมู่ที่ 1 ตำบลทาแม่ลอบ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้มีชาวบ้านจำนวนกว่า 50 รวมตัวกันเพื่อคัดค้านและต่อต้านโครงการก่อสร้างโรงงานผลิตไฟฟ้าจากขยะ สืบเนื่องจากชาวบ้านเห็นกลุ่มบุคคลอ้างว่ามาจากจังหวัด มาตรวจสอบพื้นที่โดยระบุว่าจะมีการก่อสร้างโครงการตั้งโรงงานผลิตไฟฟ้าจากขยะ บริเวณดังกล่าว ซึ่งเป็นแผนงานระดับจังหวัดและมีการเตรียมการมานานร่วมปี ก่อนที่ล่าสุดเมื่อหลายวันก่อนได้มีกลุ่มข้าราชการและผู้นำชุมชนได้เดินทางเข้าไปในพื้นที่เพื่อสำรวจพื้นที่ที่กำหนดไว้บริเวณป่าท้ายหมู่บ้านซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 180 ไร่ พื้นดังกล่าวอยู่ห่างจากชุมชนหมู่บ้านปางแม่ลอบ อ.แม่ทา ประมาณ 1 กิโลเมตร สภาพพื้นที่เป็นที่โล่งและป่าชุมชน ดินลำน้ำสาธารณะ ซึ่งชาวบ้านห่วงเกรงว่าหากมีการก่อสร้างจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งน้ำเสียที่ไหลลงสู่ลำคลองสาธารณะ กลิ่นเหม็นจากขยะที่วิ่งผ่านกลางหมู่บ้าน ถนนจะพังเสียหายเพราะถนนออกแบบมาไม่สามารถรับน้ำหนักรถบรรทุกได้ (มติชน, 2558, ออนไลน์)
- ธันวาคม 2558 - หนังสือมหาดไทยถึงผู้ว่าราชการจังหวัดเกี่ยวกับโครงการร่วมลงทุนรัฐ เอกชน โครงการกำจัดขยะมูลฝอย
- สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) มีหนังสือชี้แจงตามที่ภาคประชาชนได้มีหนังสือขอคัดค้านการยกเว้นการทำรายงาน EIA สำหรับโรงไฟฟ้าขยะขนาด 10 MW นั้น สผ. ขอชี้แจงว่า การนำประมวลหลักการปฏิบัติ (CoP) มาใช้แทนการทำรายงาน EIA สำนักงานนโยบาย ได้จัดทำตามขั้นตอนและพิจารณาอย่างรอบคอบแล้ว ประมวลหลักการปฏิบัติดังกล่าวจึงเป็นมาตรการที่คล้ายคลึงหรือเทียบเท่ากับรายงาน EIA ที่มีมาตรการหรือข้อกำหนดเพียงพอและครอบคลุมในการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ด้าน (มูลนิธิบูรณะนิเวศ, 2559)
- มกราคม 2559 - หนังสือถึง ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องโครงการร่วมลงทุนรัฐ เอกชน โครงการกำจัดขยะมูลฝอย

- มกราคม 2559 - หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 ออกคำสั่งที่ 3/2559 เรื่องการยกการใช้บังคับกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองรวมและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ และคำสั่งที่ 4/2559 เรื่องการยกเว้นการใช้บังคับกฎกระทรวง ให้ใช้บังคับผังเมืองรวมสำหรับการประกอบกิจการบางประเภท ซึ่งหนึ่งในกิจการที่ยกเว้น คือ โรงงานลำดับที่ 88 โรงงานการผลิตไฟฟ้า ส่งผลให้สามารถสร้างโรงไฟฟ้าขยะได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงกฎหมายผังเมือง ทำให้ชาวบ้านหลายพื้นที่ที่เป็นเป้าหมายก่อสร้างโรงไฟฟ้าขยะได้รับความเดือดร้อน
- กุมภาพันธ์ 2559 - บันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างเทศบาลทาสบชัย และเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อนำขยะเข้ามากำจัดทิ้งในพื้นที่เทศบาลทาสบชัย
- มีนาคม 2559 - กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำทา ได้รวมตัวกันประมาณ 20 คนพากันขึ้นป้ายต่อต้านโรงไฟฟ้าจากพลังงานขยะ ที่จะมาตั้งในเขตติดแม่น้ำทา ต.ทาสบเส้า อ.แม่ทา จ.ลำพูน หลังจากทราบว่ามี การแอบทำประชาพิจารณ์ไปแล้ว จึงพากันรวมตัวขึ้นป้ายเพื่อคัดค้าน โดยมี การเข้ามากว่าวันชื่อที่ดินไว้แล้วกว่า 100 ไร่ และเตรียมก่อสร้างเร็วๆนี้ เพราะมีหนังสือสั่งการจากราชการระดับสูงในจังหวัดถึงเทศบาลทาสบชัย โดยในหนังสือบอกให้สนับสนุนการก่อสร้างโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะดังกล่าว
- เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทายื่นหนังสือในนามของกลุ่มรักษ์แม่ทายื่นหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด สำเนาถึงนายอำเภอแม่ทา นายกเทศมนตรีทาสบชัยให้ ขอชี้แจง และเปิดเผยข้อมูลที่แน่ชัดกับชาวบ้านเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่
- จัดเวทีเสวนา “สานพลังเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา” เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการจัดการปัญหาลุ่มน้ำ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ
- เมษายน 2559 - เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ออกมาเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐทบทวน การจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยเพื่อผลิตพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ เนื่องจากใกล้แหล่งน้ำ สาธารณะที่ใช้ทำประปา หวั่นเกิดผลปัญหาด้านมลพิษและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ผ่านรายการสถานีประชาชน ทางช่องไทยพีบีเอส
- ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกมาชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ว่ายังไม่มีการดำเนินโครงการ

4.4 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในการต่อสู้เพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะของกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา แม้ระยะเวลาต่อสู้จะเป็นช่วงเวลาสั้นๆ ที่ได้ออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะซึ่งเป็นโครงการตามนโยบายของรัฐบาล ตามสิทธิที่พึงมีในการร่วมเสนอหรือคัดค้านการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐอันจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนหรือชุมชน เพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้คงอยู่ และให้หน่วยงานภาครัฐได้ทบทวนถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ตลอดจนทบทวนถึงความเหมาะสมของพื้นที่และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินโครงการต่างๆของรัฐ เพราะชุมชนเป็นกลุ่มคนแรกที่จะได้รับหรือสูญเสียผลประโยชน์จากโครงการนั้นๆ

เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทามียุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่หลากหลายรูปแบบ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยวิธีการเหล่านี้เป็นวิธีการที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มเครือข่ายที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน และนำมาปรับใช้กับสถานการณ์และพื้นที่

ภาพที่ 4.1 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา. โดย รังรอง ทาบุญเมือง, 2560.

4.4.1 กลุ่มรักษ์แม่ทา

เมื่อทราบข่าวการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายภาคประชาชน ได้ร่วมพูดคุยถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมร่วมกันหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และได้มีการศึกษารูปแบบกระบวนการเคลื่อนไหวจากพื้นที่ต่างๆที่เกิดขึ้นในกรณีเดียวกัน หลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งกลุ่มรักษ์แม่ทาขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะและมองว่าจะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4.4.2 การยื่นหนังสือและชี้แจงด้วยวาจากับหน่วยงานต่างๆ

การยื่นหนังสือถึงหน่วยงานต่างๆนั้น เป็นการยื่นในนาม “กลุ่มรักษ์แม่ทา” โดยมีการยื่นหนังสือร้องเรียนถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และระดับท้องถิ่น เพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ได้ออกมาชี้แจงรายละเอียดที่แท้จริงเกี่ยวกับโครงการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในครั้งนี้ และบอกกล่าวถึงสภาพปัญหาและความไม่เหมาะสมของกลุ่มน้ำแม่ทาในการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ นอกจากการยื่นหนังสือแล้ว ทางกลุ่มก็ได้มีการเข้าพบและพูดคุยสอบถามรายละเอียด และชี้แจงข้อคิดเห็นต่างๆโดยตัวแทนของกลุ่ม

การยื่นหนังสือเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาจจะรวมกลุ่มกันไปในนามของ “กลุ่มรักษ์แม่ทา” ได้เดินทางไปยื่นด้วยตนเอง โดยมีเป้าหมายหลักคือ เรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องออกมาชี้แจงรายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ คัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทาซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคนลุ่มน้ำและคนจังหวัดลำพูน ตลอดจนให้หน่วยงานภาครัฐได้ทบทวนถึงผลกระทบและความเหมาะสมของพื้นที่ และเรียกร้องถึงสิทธิชุมชนที่พึงมีในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเอง

ผลของการยื่นหนังสือและการชี้แจงด้วยวาจากับหน่วยงานต่างๆก็ไม่ได้รับคำตอบที่ชัดเจนว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่หรือไม่ ได้รับคำตอบเพียงคำว่า “ยังไม่มีมีการดำเนินการสร้างโรงไฟฟ้าใดๆ มีเพียงแต่บริษัทเอกชนจำนวนมากที่ทำถูกต้องตามกฎหมายระเบียบที่รัฐกำหนดมาติดต่อกับโครงการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่” ถึงอย่างไรก็ตามการยื่นหนังสือ รวมทั้งการเดินทางเข้าไปสอบถามหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ได้นายดี (นามสมมติ). (22 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.

4.4.3 กองทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหว

มีการเปิดบัญชีเพื่อระดมทุนในการเคลื่อนไหวต่อสู้ โดยใช้ชื่อบัญชี “กลุ่มรักษ์แม่ทา” โดยเงินทุนส่วนนี้ได้มาจากหน่วยงานองค์กรที่ทั้งสามารถแสดงตัวได้และแสดงตัวไม่ได้ จากชาวบ้านและผู้ที่ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะที่รับรู้ข่าวจากสื่อสังคมออนไลน์หรือสื่อโซเชียล และการบอกเล่าจากปากต่อปาก เงินทุนที่ได้มานั้นได้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเคลื่อนไหวต่อสู้ เช่น เป็นค่าจัดทำป้ายและเสื่อ ค่าจัดทำเอกสาร ค่าเดินทาง ค่าอาหาร เป็นต้น

ในการเปิดบัญชีเพื่อระดมทุนนั้น ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภาคประชาชน หน่วยงาน หรือผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ และอยากปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติ นั้นไว้ให้คงอยู่ได้ร่วมสมทบเงินเพื่อใช้เป็นทุนในการเคลื่อนไหวต่างๆ นางนวล (นามสมมติ). (25 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.

จากการเปิดบัญชี “กลุ่มรักษ์แม่ทา” เพื่อระดมทุนในการสนับสนุนการเคลื่อนไหวนั้น จะเห็นได้ว่ามีผู้ร่วมสมทบทุนทั้งที่เป็นคนในชุมชนเองและคนภายนอก ซึ่งแสดงถึงความตระหนักที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและผลกระทบของโรงไฟฟ้าขยะที่ไม่ได้จะเกิดขึ้นแค่เพียงกับคนในชุมชน แต่ผลกระทบนั้นอาจจะส่งผลกระทบต่อคนทั้งจังหวัดและประเทศไม่มากนักน้อย

ภาพที่ 4.2 บัญชีกองทุนสนับสนุนการเคลื่อนไหว “กลุ่มรักษ์แม่ทา” จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ>.

4.4.4 การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์

การเคลื่อนไหวของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การเคลื่อนไหวในรูปแบบสัญลักษณ์แทนคำพูดหรือการแสดงออก เป็นการบอกเล่าถึงเจตนาของกลุ่ม สร้างความสนใจ ความเข้าใจให้กับบุคคลอื่นที่ยังไม่ทราบเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา การเคลื่อนไหวในรูปแบบสัญลักษณ์จึงเป็นการส่งสารไปถึงผู้รับที่เข้าใจง่ายและรวดเร็วมากขึ้น รูปแบบสัญลักษณ์ที่ใช้ประกอบไปด้วยป้าย ใบปลิว และเสื้อยืด ที่มีข้อความต่างๆ เช่น แม่ทาไม่เอาโรงไฟฟ้าขยะ ที่ติดตามถนนทางเข้าของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ที่ผ่านไปมาทราบถึงเจตนาของคนแม่ทาที่ไม่ต้องการให้มีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

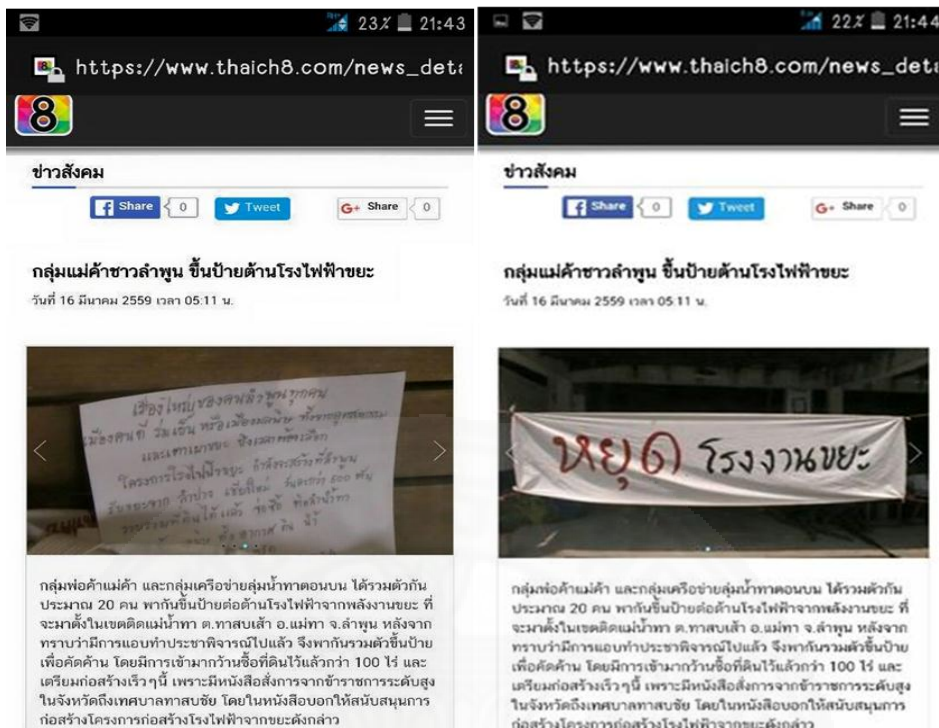
จากการสัมภาษณ์ตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ได้บอกว่าในบางที่ถูกปลดป้ายลงหลังจากที่เพิ่งติดป้ายไปได้เพียงหนึ่งวัน นอกจากนี้การแจกใบปลิวในตอนแรกจะเป็นการติดไว้ตาม

ฝานั่ง กำแพง และที่สาธารณะ แต่ไม่ได้รับความสนใจจากผู้คนที่ผ่านไปมา ทางผู้เคลื่อนไหวจึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการ เป็นการโยนใบปลิวในที่ที่มีคนพลุกพล่าน เช่น ตลาด สถานที่ที่มีการประชุมของชาวบ้าน ซึ่งนับว่าสามารถดึงดูดความสนใจต่อชาวบ้านที่พบเห็น และในใบปลิว จะมีข้อความลงท้ายว่า “แม่ทาจะมีโรงไฟฟ้าขยะจริงหรือ ลองไปถามผู้นำท่านดู” ซึ่งประโยคนี้นำไปสู่ข้อสงสัยของชาวบ้านและเกิดเป็นกระแสที่ผู้นำทุกหมู่บ้านจะถูกถามด้วยคำถามนี้จากลูกบ้านของตนเอง นางละออ (นามสมมติ). (22 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.

วิธีการการเคลื่อนไหวในเชิงสัญลักษณ์นี้จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้เคลื่อนไหวได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการในการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ไปตามรูปแบบหรือสถานการณ์ เมื่อวิธีแรกไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมาย ก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการใหม่เพื่อให้สารถึงมือผู้รับ และเป็นประเด็นที่หน้าสนใจให้เกิดการขวนคิด ติดตามและตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์นี้ถือว่าเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในพื้นที่ที่ทั้งคนที่ผ่านไปมาได้เห็นและรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ รวมไปถึงเป็นการจุดประเด็นให้คนที่เห็นได้กลับไปศึกษาหาข้อมูลและสอบถามผู้นำในชุมชนของตนต่อไป ตลอดจนการนำไปสู่การเข้าร่วมเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

ภาพที่ 4.3 การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์. จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ>.

ภาพที่ 4.4 สื่อออนไลน์นำเสนอข่าวการขึ้นป้ายของกลุ่มพ่อค้าแม่ค้า และกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา เพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักแม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ>.

4.4.5 การจัดเวทีเสวนา “สานพลังเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา”

การเปิดพื้นที่สาธารณะของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาเพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนทั้งในและนอกพื้นที่โดยการจัดเวทีเสวนา “สานพลังเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา” โดยวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีเสวนาในแต่ละครั้ง ก็เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมกันหาแนวทางในการจัดการปัญหาลุ่มน้ำ ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ รวมไปถึงการพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นปัญหาของการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในลุ่มน้ำแม่ทา ในการเสวนาแต่ละครั้งจะมีการเชิญหน่วยงานของภาครัฐเข้ามาร่วมด้วย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานจังหวัด อำเภอ องค์การปกครองท้องถิ่น ซึ่งได้มาร่วมรับฟังเพียงในช่วงแรกๆ เท่านั้น โดยส่วนใหญ่แล้วผู้เข้าร่วมรับฟังแลกเปลี่ยนในเวทีเสวนานั้นจะเป็นองค์กรเครือข่ายภาคประชาชนจังหวัดลำพูน ผู้นำชุมชน พระภิกษุ และชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำแม่ทา โดยมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านแฟนเพจ “กลุ่มรักแม่ทา คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ” และการบอกกล่าวกันปากต่อปาก

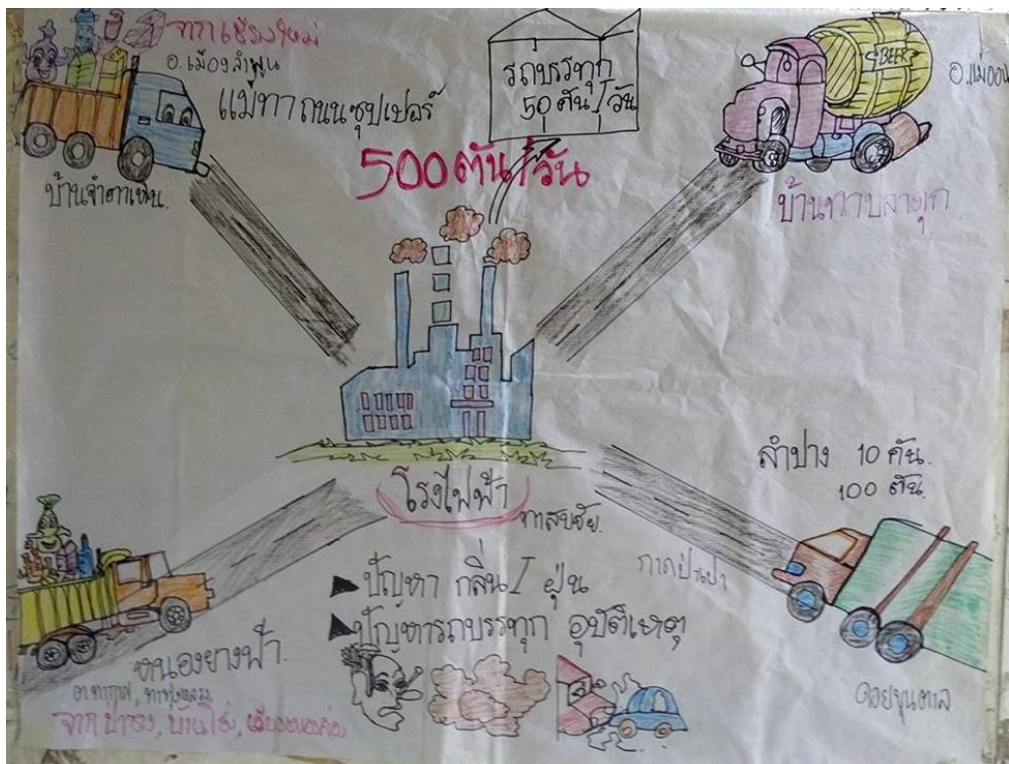
นอกจากเวทีเสวนาสานพลังเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาที่จัดขึ้นในช่วงวันที่ 30 มีนาคม 2559 แล้วนั้น ยังมีการประชุมย่อยในอีกหลายครั้ง จากการสัมภาษณ์ตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาได้บอกว่า ตั้งแต่ทราบข่าวก็มีการจัดประชุมปรึกษาหารือกันทุกอาทิตย์ โดยเฉพาะช่วงก่อนที่จะเดินทาง

ไปออกรายการทีวีทางช่องไทยพีบีเอส มีการประชุมกันเกือบทุกวันเพื่อร่วมพูดคุย รวบรวมประเด็นปัญหาและข้อเรียกร้องต่อภาครัฐให้ออกมาชี้แจงรายละเอียดที่แน่ชัด และทบทวนความเหมาะสมของพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทากับการที่จะสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาได้มีการติดตามสถานการณ์ของโรงไฟฟ้าขยะอยู่ตลอดเวลา เห็นได้จากการจัดเวทีเสวนา และการประชุมกันของเครือข่าย ซึ่งก็นับว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ทราบข่าวสารต่างๆ อย่างครบถ้วนทั่วถึงกัน และสามารถที่จะตั้งรับกับสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นและร่วมกันหาแนวทางในการเคลื่อนไหวเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ

ภาพที่ 4.5 เวทีเสวนา “สานพลังเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา”. จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ>.

ภาพที่ 4.6 ภาพแสดงนิทรรศการในงานโดยมีข้อมูลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าขยะที่จะสร้างในพื้นที่และผลกระทบจากโรงไฟฟ้าขยะ. จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ>.

4.4.6 การสื่อสารทางสังคม

การสื่อสารทางสังคม คือ การสื่อสารที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม โดยกระบวนการส่งข้อมูล ข่าวสาร หรือถ่ายทอดความรู้ เนื้อหาความรู้สึก เจตคติจากผู้ส่งไปยังผู้รับ ด้วยการใช้ภาษา ถ้อยคำ หรือกิริยาท่าทางสัญลักษณ์ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้รับสารในระดับ ความรู้ ทักษะหรือพฤติกรรม โดยกลุ่มผู้เคลื่อนไหวมีกลยุทธ์ในการสื่อสารทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนในการเคลื่อนไหว ดังนี้

(1) การชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชน

ในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ พบว่าได้มีการเผยแพร่ข่าวความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ โดยตัวแทนชาวบ้านและเครือข่ายในอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ออกมาเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐทบทวนเกี่ยวกับโครงการจัดตั้งโรงไฟฟ้าจากขยะ เนื่องจากใกล้แหล่งน้ำสาธารณะที่ใช้ทำประปา เป็นแหล่งน้ำใช้อุปโภค บริโภค และใช้ในภาคการเกษตร หวั่นเกิดผลกระทบต่อชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดปัญหาด้านมลพิษและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ผ่าน “รายการสถานีประชาชน” ทางช่องไทยพีบีเอส ซึ่งในวันที่รายการถ่ายทอดสด คือ วันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2559 ทางรายการได้ติดต่อไปยังหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การดำเนินโครงการ เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่อำเภอแม่ทา และได้มีการสอบถามไปยังหน่วยงานปกครองท้องถิ่นถึงรายละเอียดที่แน่ชัดเกี่ยวกับโครงการสร้างโรงไฟฟ้าขยะว่ามีจริงหรือไม่ โดยได้รับคำตอบ คือ ยังไม่ได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะใดๆทั้งสิ้น มีเพียงบริษัทเอกชนนับสิบแห่งเข้ามาติดต่อเสนอเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ โดยจากการสัมภาษณ์นางศรี (นามสมมติ)(6 พฤษภาคม 2560) ได้เล่าว่า ก่อนหน้านี้ทางรายการได้มีการลงมาเก็บข้อมูลเบื้องต้นในพื้นที่แล้ว ซึ่งคำตอบที่ได้รับจากหน่วยงานดังกล่าวนี้ บอกเพียงว่าไม่ทราบข่าวเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะนี้ในพื้นที่ และยังไม่มีการดำเนินการใดทั้งนั้น เป็นการบอกเพียงปฏิเสธว่ายังไม่มีการตั้งหรือติดต่อจากหน่วยงานบริษัทใดทั้งสิ้น ซึ่งต่างจากคำให้สัมภาษณ์ในรายการทีวี

อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวโดยการชี้แนะประเด็นผ่านสื่อมวลชน หรือการออกรายการทีวีในครั้งนี้ นับได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ทางเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาได้รับคำตอบที่ชัดเจนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หลังจากทีตลอดมาไม่เคยได้รับคำตอบใดใดจากหน่วยงานเลย และถือได้ว่าการเคลื่อนไหวประสบความสำเร็จ โดยการที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างก็ได้ออกมาชี้แจงในรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

ติดตามความเคลื่อนไหวการต่อสู้ของภาคประชาชน
ของคนลุ่มน้ำทา
ไม่ขอรับโรงไฟฟ้าขยะมาตั้งในพื้นที่ลุ่มน้ำทา
ในรายการสถานีประชาชน ในวันศุกร์ 22 เมษายน 2559
เวลา 14.00 ทางช่องทีวีไทย ไทยพีบีเอส

[v://youtu.be/TLpFKTc6Ln8](https://youtu.be/TLpFKTc6Ln8)
[v://program.thaipbs.or.th/watch/am2NY/](http://program.thaipbs.or.th/watch/am2NY/)

รายการสถานีประชาชน
ออกอากาศทุกวันจันทร์ - ศุกร์
เวลา 14.05 - 15.30 น.

ภาพที่ 4.7 ตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาชี้แจงประเด็น ผ่านรายการสถานีประชาชน ช่องไทยพีบีเอส.
จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ>.

(2) การเคลื่อนไหวผ่านสื่อสังคมออนไลน์

กลุ่มผู้เคลื่อนไหวได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือโซเชียลเป็นอีกช่องทาง ในการบอกเล่าสถานการณ์ และยังเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าขยะ ให้ชุมชนได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ ปกป้องฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และกิจกรรมต่างๆที่จะเกิดขึ้น สร้างความตื่นตัวให้แก่คนในชุมชนลุ่มน้ำแม่ทา และบุคคลอื่นๆ ให้ได้ตระหนักถึงการลุกขึ้นมาปกป้องชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จากโครงการของหน่วยงานภาครัฐที่จะเกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดตั้งแฟนเพจโดยใช้ชื่อ “กลุ่มรักษ์แม่ทา คัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ” และแฟนเพจ “ต่อต้านโรงไฟฟ้าขยะ แม่ทาลำพูน”

การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้นถือว่าเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ได้รับการตอบรับ และได้รับความสนใจจากทั้งคนในชุมชนแม่ทา และคนจังหวัดลำพูน ไปจนถึงผู้ที่ติดตามสถานการณ์เกี่ยวกับโรงไฟฟ้าขยะ ทำให้ทุกคนที่ได้รับสารนั้นเกิดความตระหนักต่อการลุกขึ้นมาาร่วมกันอนุรักษ์ และปกป้องชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ได้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหาข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะร่วมกันผ่านแฟนเพจ

ภาพที่ 4.8 สื่อโซเชียล แพนเพจกลุ่มรักษ์แม่ทาคัดค้านโรงไฟฟ้าขยะ และ แพนเพจต่อต้านโรงไฟฟ้าขยะ แม่ทา ลำพูน โดย รั้งรอง ทาบุญเมือง, 2560.

การสื่อสารทางสังคมนั้นนับว่าเป็นอีกหนึ่งยุทธวิธีที่สำคัญมาก โดยการสื่อสารจะทำหน้าที่เป็นกลไกที่ผลักดันให้การเคลื่อนไหวประสบผลสำเร็จ และยังช่วยยกระดับความตื่นรู้ ความกระตือรือร้นของประชาชน ให้ตระหนักต่อปัญหา ร่วมกันลุกขึ้นมาปกป้อง ซึ่งนับได้ว่าการสื่อสารทางสังคมโดยเฉพาะการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนนั้นเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเคลื่อนไหวประสบผลสำเร็จ ทางหน่วยงานของภาครัฐได้ออกมาชี้แจงรายละเอียดต่างๆเกี่ยวกับโครงการสร้างโรงไฟฟ้าขยะผ่านรายการทีวี ว่ายังไม่มี การดำเนินการใดเกี่ยวกับโครงการ

4.4.7 การนำทุนทางวัฒนธรรมเข้ามาสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ได้เล่าว่า “ประเพณีแห่ช้างเผือก” ซึ่งเป็นประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนแม่ทา ได้ห่างหายไปจากชุมชนลุ่มน้ำแม่ทามาเป็นเวลานานกว่า 6 ปี ตั้งแต่ปี 2553 ที่เป็นปีนี้น้ำแม่ทาแห้งแล้งมาก ทางเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาร่วมกับชาวบ้านจึงจัดประเพณีแห่ช้างเผือกขึ้น พอมาปี 2558 ถึงปี 2559 ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ โดยที่ทราบข่าวว่าพื้นที่สร้างอยู่ติดกับลำน้ำแม่ โดยการเคลื่อนไหวที่ผ่านมานั้นประสบผลสำเร็จโดยทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ออกมาชี้แจงว่ายังไม่มี การดำเนินการใดเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าขยะและจะไม่มีการสร้างโรงไฟฟ้าในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ประกอบกับปีนั้นน้ำแม่ทาแห้งขอด เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา จึงได้จัดงานทำบุญผ้าป่ารักษาลำน้ำแม่ทา “ประเพณีแห่ช้างเผือกขึ้น” เพื่อเป็นการต่อยอดผลสำเร็จของการเคลื่อนไหว และเป็นการให้ชาวบ้านได้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ให้สติเตือนใจกลับมารักและหวงแหนน้ำแม่ทา ตลอดจนจนเป็นการรื้อฟื้นประเพณีวัฒนธรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิมไว้ให้รุ่นลูกหลานได้สืบทอดและเป็นกลไกการเชื่อมโยงอันจะนำไปสู่การจัดการลุ่มน้ำแม่ทาอย่างยั่งยืน นางวันดี (นามสมมติ). (11 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

ประเพณี “แห่ช้างเผือก” เป็นประเพณีและความเชื่อของคนลุ่มน้ำแม่ทาและชาวล้านนา มาตั้งแต่บรรพบุรุษ ว่าการแห่ช้างเผือก เป็นการขอฟ้าขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล โดยในช่วง

นั้นที่มีการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ถือว่าเป็นปีที่แห่งแล้งที่สุดในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา กอปรกับการรื้อฟื้นถึงความเชื่อความศรัทธาของประเพณีวัฒนธรรมการแห่ช้างเผือก ซึ่งช้างเผือกถือได้ว่าเป็น ช้างมงคล ถ้าหากเกิดในบ้านเมืองไหน บ้านเมืองนั้นจะอุดมสมบูรณ์ อยู่เย็นเป็นสุข เรื่องราวของช้างมงคลนี้ปรากฏในเวสสันดรชาดก

กิจกรรมแห่ช้างเผือกกลุ่มน้ำแม่ทา (ตามคติความเชื่อ เวสสันดรชาดก) จาก วัดม่อนจอมธรรม อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ถึงวัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน จัดขึ้นในวันที่ 19-21 มิถุนายน 2559 พิธีกรรมแห่ช้างเผือกทำเมื่อเกิดวิกฤตฝนแล้ง น้ำไม่เพียงพอ ชาวบ้านไม่มีน้ำในการทำนา ไม่เพียงพอต่อการบริโภคอุปโภคจึงจัดพิธีแห่ช้างเผือกขึ้น แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากการพึ่งพาธรรมชาติเป็นการกอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติมากขึ้น จึงจัดกิจกรรมขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชุมชน การสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันด้วยพลังศรัทธา โดยเริ่มแห่ช้างเผือกจากวัดม่อนจอมธรรม และพักอยู่ที่วัดท่าปลาตุก ตำบลท่าปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน 1 คืน และเคลื่อนไปยังวัดหนองยางไคล ตำบลท่าทุ่งหลวง อีก 1 คืน ก่อนเคลื่อนขบวนมายังวัดพระธาตุหริภุญชัย ซึ่งในแต่ละพื้นที่จะมีการจัดนิทรรศการให้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มน้ำแม่ทา และมีเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนสถานการณ์กลุ่มน้ำแม่ทา ของดีแม่ทา ทุนเดิมที่มี ปัญหาที่เกิดขึ้น และการหาแนวทางในการจัดการปัญหาาร่วมกัน ซึ่งการจัดกิจกรรมครั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การได้มารวมกันด้วยพลังศรัทธา ความเชื่อ ความรัก ความหวังใยต่อทรัพยากรธรรมชาติ และการสืบสานวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนให้คงอยู่

จากการจัดกิจกรรมแห่ช้างเผือก ซึ่งเป็นประเพณีที่เก่าแก่ของชาวลุ่มน้ำแม่ทา และชาวล้านนา จะเห็นได้ว่าเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่เดิมเข้ามาสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งเป็นการถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กับคนรุ่นลูกหลานเกิดความตระหนัก ห่วงแหน และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์ (อุทิศ ทาหอม และคณะ, 2015) และเป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมมาใช้เพื่อเป็นการสะสมทุนทางสัญลักษณ์ เพื่อสร้างอำนาจเชิงสัญลักษณ์ให้กับชุมชนกลุ่มน้ำแม่ทาโดยการเชื่อมโยงการเป็นผู้อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อใช้ในการต่อสู้และสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนแทนภาพลักษณ์ในเชิงลบ นั่นก็คือปัญหาขยะในชุมชน ที่สังคมภายนอกหรือทางภาครัฐพยายามที่จะสร้างขึ้น

ภาพที่ 4.9 การแห่ช้างเผือก โดยเริ่มแห่ช้างเผือกจากวัดม่อนจอมธรรม พักอยู่ที่วัดทาปลาตุก 1 คี้น และเคลื่อนไปยังวัดหนองยางไคล อีก 1 คี้น ก่อนเคลื่อนขบวนมายังวัดพระธาตุหริภุญชัย. จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าชยะ>.

ภาพที่ 4.10 การจัดนิทรรศการให้ข้อมูลเกี่ยวกับลุ่มน้ำแม่ทา และมีเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนสถานการณ์ลุ่มน้ำแม่ทา ของดี ทุนเดิมที่มี ปัญหาที่เกิดขึ้น และการหาแนวทางในการจัดการปัญหาาร่วมกัน. จาก <https://www.facebook.com/กลุ่มรักษ์แม่ทา-คัดค้านโรงไฟฟ้าชยะ>.

4.5 แรงจูงใจที่ทำให้ชาวบ้านมาร่วมเคลื่อนไหวกัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

ในการเคลื่อนไหวกัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในครั้งนี้ไม่ใช่เพียงแต่เป็นกลุ่มคนหรือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เพียงเท่านั้น แต่รวมไปถึงชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตลอดลุ่มน้ำแม่ทา ที่มาเข้าร่วมเคลื่อนไหวในครั้งนี้ด้วย โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

4.5.1 แรงจูงใจของชาวบ้านในหมู่บ้านที่คาดว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะนั้น แรงจูงใจที่ทำให้เข้าร่วมเคลื่อนไหว สามารถสรุปได้ ดังนี้

(1) คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากปัญหามลพิษทางอากาศจากโรงไฟฟ้าขยะ โดยที่ก่อนหน้านี้ก็ได้มีฟาร์มปศุสัตว์ขนาดใหญ่ได้เข้ามาตั้งในพื้นที่อำเภอแม่ทา และได้ส่งกลิ่นเหม็นรบกวนชาวบ้านอยู่มาเป็นระยะเวลาานาน ชาวบ้านจึงเห็นว่าหากมีโรงไฟฟ้าขยะมาตั้งอีก ก็ยิ่งจะเพิ่มมลพิษทางอากาศยิ่งขึ้น สร้างความรำคาญ และส่งผลกระทบต่อสุขภาพคนในชุมชนอีกด้วย

(2) เนื่องจากบริเวณโดยรอบที่จะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ต่างก็เป็นเขตชุมชน ที่มีทั้งโรงเรียน โรงพยาบาล และสถานที่ราชการหลายหน่วยงาน จึงมีความเป็นห่วงลูกหลานของตนที่อาศัยในพื้นที่ว่าจะเป็อันตราย ไม่ว่าจะอันตรายที่เกิดขึ้นจากการขนส่งขยะ ที่คาดว่าจะวันหนึ่งจะมีการวิ่งหลายเที่ยว อันตรายที่เกิดจากการกินอาหาร การใช้น้ำในน้ำแม่ทา ที่มีสารปนเปื้อนที่ไหลมาจากโรงไฟฟ้าขยะสู่น้ำแม่ทา

(3) ไม่มีความเชื่อถือต่อกระบวนการทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนที่ไม่มีความชัดเจนโปร่งใส

(4) ปัญหาขยะสามารถบริหารจัดการด้วยคนในชุมชนได้ ไม่จำเป็นต้องมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

4.5.2 แรงจูงใจของชาวบ้านที่อาศัยอยู่นอกเขตพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

จากที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ว่านอกจากชาวบ้านในหมู่บ้านแล้วยังมีชาวบ้านอีกจำนวนไม่น้อยที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเขตพื้นที่ที่จะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะได้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านในครั้งนี้ด้วย โดยแรงจูงใจที่ทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมนั้น ประการแรกคือ ทุกคนที่เข้าร่วมไม่ได้มองว่าพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะนั้นเป็นบ้านของคนใดคนหนึ่ง แต่กลับมองว่าเป็นบ้านของคนแม่ทา และของทุกคนในจังหวัดลำพูนที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษา เนื่องจากลุ่มน้ำแม่ทานั้น มีผู้คนอาศัยอยู่จำนวนมากตลอดลำน้ำ หากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะขึ้น โดยแต่ละคนที่เข้าร่วมต่างก็ได้ศึกษาและได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโรงไฟฟ้าขยะว่ามีมาก เมื่อเทียบกับสิ่งที่จะได้มา นั่นก็คือได้ไม่คุ้มกับที่เสียไปนั่นเอง ผลกระทบที่เกิดเป็นวงกว้างไม่ใช่กระทบแค่

คนในพื้นที่เท่านั้น และประการที่สองคือชาวบ้านต่างก็ไม่มั่นใจในการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนว่าจะสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนที่ได้กล่าวไว้

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าแรงจูงใจที่ทำให้ออกมาเคลื่อนไหวคัดค้าน ของทั้งชาวบ้านในพื้นที่ที่จะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะและชาวบ้านที่อยู่นอกพื้นที่นั้น คือ เกรงว่าหากมีโรงไฟฟ้าขยะมาตั้งในพื้นที่ที่อยู่ติดกับลำน้ำแม่ทา ซึ่งเป็นลำน้ำที่หล่อเลี้ยงคนแม่ทา และอยู่คู่กับคนแม่ทามาเป็นเวลาช้านานนั้น โรงไฟฟ้าขยะนั้นจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำแม่ทามหาศาล ไม่เพียงแต่พื้นที่ที่จะมีการสร้างแต่เป็นพื้นที่ทั้งลุ่มน้ำแม่ทาหรือพื้นที่ทั้งจังหวัดลำพูน หรืออาจจะส่งผลกระทบต่อทั้งประเทศ และมองว่าทรัพยากรลุ่มน้ำแม่ทาไม่ใช่เพียงของคนใดคนหนึ่งแต่เป็นของทุกคนที่จะต้องช่วยกันปกป้องรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรลุ่มน้ำ ปกป้องตัวเองและลูกหลานจากผลกระทบที่จะได้รับจากโรงไฟฟ้าขยะ

“...มันไม่สามารถแยกบ้านใครบ้านใครได้ การแบ่งเขตการปกครองมันมาทีหลัง แต่ความเป็นคนลุ่มน้ำแม่ทา. คนบ้านทามันมีมาก่อนเก่า แล้วท่านจะเข้าใจว่าทำไมคนแม่ทาถึงคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าขยะ...” นายฉัตร (นามสมมติ). (14 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

4.6 ผลกระทบของการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

หลังจากที่เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ได้ต่อสู้เคลื่อนไหวมาเป็นระยะเวลาร่วม 6 เดือน ตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคม ถึง เดือนเมษายน นับว่าเป็นช่วงเวลาที่ไม่นานมากนัก แต่ก็สร้างความเจ็บปวดและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนที่เกี่ยวข้องคัดค้านเป็นอย่างมากเช่น มีผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวบางคนถูกคุกคามโดยการถูกยิงขู่ นอกจากนี้ยังเป็นแรงขับเคลื่อนไหวให้ผู้ที่เข้าร่วมโดยเฉพาะคนในพื้นที่เองได้ตระหนักถึงปัญหา หวงแหนและอนุรักษ์ทรัพยากรบ้านเกิดของตนมากยิ่งขึ้น ผลกระทบที่เกิดขึ้นภายหลังจากการเคลื่อนไหวซึ่งนับว่าเป็นผลกระทบในเชิงบวกนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

4.6.1 ไม่มีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ออกมาให้ความชัดเจนกับกลุ่มผู้เคลื่อนไหวคัดค้านว่ายังไม่มีการดำเนินโครงการใดๆ มีเพียงแต่บริษัทเอกชนหลายแห่งเข้ามาเสนอโครงการเพียงเท่านั้น

4.6.2 กลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จังหวัดลำพูน

แม้ว่าโครงการสร้างโรงไฟฟ้าขยะพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จะได้รับคำยืนยันจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่ายังไม่มีการดำเนินการใดๆแล้วก็ตาม แต่ก็เห็น

ว่าโรงไฟฟ้าได้ย้ายไปพื้นที่อื่นไม่ว่าจะเป็นอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอบ้านธิ ซึ่งก็ได้มีชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยได้ออกมาเคลื่อนไหวคัดค้านเช่นกัน นอกจากอำเภอบ้านธิแล้วยังมีพื้นที่ในอำเภอแม่ทาที่คาดว่าจะมีการกลับมาสร้างโรงไฟฟ้าขยะอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้กลุ่มผู้เคลื่อนไหวคัดค้านต่างก็ยังไม่มีความสบายใจ เพราะจากบทเรียนที่ผ่านมา ทำให้ไม่ไว้วางใจการทำงานและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มบริษัทเอกชนว่าจะล้มเลิกโครงการเพียงเท่านี้

โดยหลังจากการเคลื่อนไหวคัดค้านโรงไฟฟ้าขยะนั้น มีการประชุมร่วมกันของกลุ่มผู้เคลื่อนไหวเพื่อหาวิธีหรือแนวทางในการอนุรักษ์ ปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้มีการจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังจังหวัดลำพูนขึ้น ไม่ใช่เพียงอำเภอแม่ทา แต่เป็นการสร้างกลุ่มเครือข่ายทุกอำเภอในจังหวัดลำพูน เพื่อติดตาม เฝ้าระวัง และร่วมมือกันแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

การสร้างกลุ่มเครือข่ายในครั้งนี้ก็เนื่องจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะนั้น ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเคลื่อนไหวประสบผลสำเร็จนั้นก็คือการร่วมมือกันจากทุกภาคส่วน และได้เล็งเห็นว่าที่ผ่านมาในจังหวัดลำพูนเองนั้นมีโครงการขนาดใหญ่ของหน่วยงานภาครัฐที่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนหลายโครงการ เมื่อมีการเรียกร้องคัดค้านแต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จเนื่องจากขาดภาคีเครือข่าย และความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยมองว่าการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายเฝ้าระวังสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จังหวัดลำพูน ขึ้นนั้นจะสามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นร่วมกันได้เป็นอย่างดีและประสบผลสำเร็จ

4.6.3 โครงการการบริหารจัดการขยะในชุมชนเอง

ในบางหมู่บ้านจัดทำโครงการบริหารจัดการขยะในชุมชนเอง โดยการคัดแยกขยะ ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านทาปลาตุก ตำบลทาปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยหมู่บ้านทาปลาตุกนี้อยู่ในรัศมี 10 กิโลเมตร จากพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ และเป็นพื้นที่ที่ผู้ศึกษาเองได้ลงศึกษาชุมชน โครงการการคัดแยกขยะนั้นเกิดขึ้นโดยทางวัด โรงเรียน และชุมชนได้ปรึกษารื้อหรือเกี่ยวกับปัญหาขยะร่วมกับหน่วยงานสาธารณสุข และสถานการณ์ที่ผ่านมาอันก็คือสถานการณ์ของโรงไฟฟ้าขยะที่ลุ่มน้ำแม่ทา ซึ่งก็มีทั้งพระภิกษุและคนในชุมชนที่ได้เข้าร่วมเคลื่อนไหวในครั้งนี้ด้วย ทุกคนต่างก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมลุ่มน้ำแม่ทา และมองว่าปัญหาขยะไม่ได้เป็นปัญหาใหญ่ของคนแม่ทา จนจะต้องสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะขึ้น จึงได้ร่วมกันจัดทำโครงการ คัดแยกขยะนี้ขึ้นเพื่อบริหารจัดการขยะของชุมชนเอง อีกทั้งเป็นการปลูกจิตสำนึกความรับผิดชอบของคนในชุมชน ที่จะต้องมีส่วนร่วมเป็นผู้รับผิดชอบต่อขยะของตนเอง และยังสามารถเปลี่ยนขยะให้เป็นเงิน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนต่อไป และเป็นการสะท้อนให้หน่วยงานภาครัฐเห็นว่าชุมชนสามารถจัดการขยะด้วยตนเองได้ โรงไฟฟ้าขยะไม่ได้จำเป็นกับคนลุ่มน้ำแม่ทา และขยะก็ไม่ได้เป็นปัญหากับคนในชุมชน แต่การที่จะสร้างโรงไฟฟ้าขยะแล้วนำขยะจากที่อื่นเข้ามาจัดการ

ทำลายในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทานั้นแหละคือปัญหาและจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติ ลุ่มน้ำแม่ทาต่อไป

4.6.4 ความมั่นคงทางด้านอาหาร

ความมั่นคงทางด้านอาหารไม่ได้มีเพียงมิติการผลิตอาหารให้ได้มากขึ้นเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับประเด็นอื่นๆ เช่น การเข้าถึงอาหาร และได้ครอบคลุมไปถึงเรื่องคุณค่าของอาหาร โภชนาการ ความปลอดภัยและความสมดุลทางอาหารอีกด้วย ความมั่นคงทางอาหารกับการพัฒนาภาคเกษตรในด้านต่างๆ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่จะดำเนินควบคู่กันไป ดังนั้นจึงเป็นอีกกลยุทธ์ในการปกป้องฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของลุ่มน้ำแม่ทา จากโครงการนโยบายภาครัฐ ไม่ใช่เพียงโครงการสร้างโรงไฟฟ้าขยะเท่านั้น แต่เป็นโครงการของภาครัฐหรือเอกชน ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน

เนื่องจากฐานของชุมชน ยังคงเป็นภาคการเกษตร ซึ่งที่ผ่านมาประสบปัญหาความแห้งแล้ง ความไม่ปลอดภัยของอาหารการกิน ทำให้คนในชุมชนเริ่มตระหนักในการดูแลสุขภาพ การยกประเด็นอาหารท้องถิ่น อาหารปลอดภัย อาหารอินทรีย์ จึงอยู่ในความสนใจของคนในชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ เช่น โรงเรียน องค์การพัฒนาชุมชน ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน กอปรกับหลายหน่วยงานมีภารกิจในด้านนี้อยู่ด้วย เช่น พัฒนาที่ดิน สาธารณสุข เกษตร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา จึงได้หยิบยกประเด็นความมั่นคงทางด้านอาหารขึ้นมา เพื่อแสดงให้เห็นว่า จะเกิดผลกระทบเป็นอย่างมาก หากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในลุ่มน้ำแม่ทา เพราะการทำเกษตรของคนแม่ทาจะต้องอาศัยน้ำจากลำน้ำแม่ทา เมื่อมีโรงไฟฟ้าก็จะมีสารปนเปื้อนของสารเคมีที่ไหลลงสู่ลำน้ำแม่ทา มลพิษทางอากาศ และการจัดการน้ำของคนลุ่มน้ำแม่ทา

นอกจากนี้ผู้ศึกษา และพี่เลี้ยงองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา ร่วมกับโรงเรียน ได้จัดทำโครงการ “การอนุรักษ์พันธุกรรมท้องถิ่น ผ่านเมนูอาหาร” โดยการสร้างสรรค์เมนูอาหาร ให้เด็กรุ่นใหม่เรียนรู้ และทดลองประกอบอาหารให้ทานง่าย ทานง่าย ใช้เมนูอาหารเป็นสื่อกลางให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ด้านงานอนุรักษ์และสืบสานพันธุกรรมท้องถิ่น ทั้งผู้ให้ความรู้และผู้เรียนรู้ เพื่อเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และเรียนรู้ความสัมพันธ์ของธรรมชาติและธรรมชาติ อย่างเข้าใจและนำไปสู่การอนุรักษ์ในชุมชน และที่สำคัญยังได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการด้วย นั่นก็คือพยายามให้ทุกคนตระหนักถึงความพอเพียง มีความรักและภูมิใจ พอใจในสิ่งที่ตนมี ทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรมชุมชนแบบเดิม ที่อบอุ่นและมีความสุข

นอกจากนี้เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทายังใช้หลักแนวคิดความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness : GNH) มาเป็นแนวคิดและหลักการทำงาน การดำเนินชีวิต เพื่อให้

บรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่ตั้งไว้นั้นก็คือ “ความสุข และการพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนการแบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่น” โดยแนวคิดความสุขมวลรวมประชาชาติ หรือ GNH ยึดหลักว่าการพัฒนาสังคม มนุษย์ที่แท้จริงเกิดจากการพัฒนาทางด้านวัตถุและจิตใจควบคู่กันไป เป็นการวัดการพัฒนาประเทศที่ไม่ได้เน้นตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เน้น “ความสุข” ที่แท้จริงของคนในสังคม

ใครหลายคนคงจะคุ้นเคยกับคำว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือ GNP (Gross National Product) ซึ่งเป็นดัชนีที่สำคัญที่ใช้วัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ ความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศ ความเจริญทางเศรษฐกิจสังคม ดังนั้นนโยบายการพัฒนาประเทศจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะกระตุ้นตัวเลขเศรษฐกิจให้สูงขึ้นมากกว่าที่จะเน้นความสุขของประชาชน เป็นเป้าหมาย และจะให้ความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ หรือ GDP (Gross Domestic Product) เป็นอันดับแรกเมื่อเกิดวิกฤติหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยไม่ได้ดูว่ากระทบต่อ “ความอยู่ดีมีสุข” ของประชาชนเพียงใด ทั้ง GNP หรือ GDP ต่างก็ไม่ได้สะท้อนถึงสภาพปัญหาในสังคม เช่น ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ ช่องว่างทางโอกาสของการเข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายรัฐสิทธิเสรีภาพ รวมถึงเป้าหมายที่แตกต่างกันในสังคมที่ไม่ได้ถูกวัด นอกจากนี้ GNP ยังไม่ได้คำนวณถึงต้นทุนของการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ชุมชน และประเทศชาติ

แนวคิดเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติหรือ GNH นั้น มีหลักการสำคัญ 4 ประการ หรือเสาหลักแห่งความสุขทั้งสี่ (Four pillars of happiness) ได้แก่

- (1) การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (Sustainable Economic Development)
- (2) การอนุรักษ์และส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Conservation)
- (3) การรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Nature Preservation)
- (4) การมีธรรมาภิบาล (Good Governance)

เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาจึงเห็นว่าการนำหลักความสุขมวลรวมประชาชาติเข้ามาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งทางเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาได้กำหนดเป้าหมายร่วมกันคือ การสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารของลุ่มน้ำแม่ทาให้เกิดขึ้น ซึ่งหากว่ามีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ทา ก็ทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ว่า แม่ทาจะมีความมั่นคงทางด้านอาหาร เนื่องจากห่วงโซ่อาหารถูกทำลายโดยโรงไฟฟ้าขยะที่เป็นนโยบายของชาติ และผู้ปฏิบัติมีเฉพาะเพียงหน่วยงานของรัฐและเอกชน โดยไร้การมีส่วนร่วมของชุมชนผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง

ภาพ 4.11 กิจกรรม "เรียนรู้เครื่องมือชีวิตคุณค่ามวลรวม(GPI+GNH) ประเด็นห่วงโซ่อาหารปลอดภัย
ลุ่มน้ำแม่ทา" วันที่ 5-7 มีนาคม พ.ศ. 2560. โดย รังรอง ทาบุญเมือง, 2560.

“...การที่สร้างโรงไฟฟ้าจากขยะในพื้นที่ แม่ทาและผู้เกี่ยวข้องจะออกมาให้ข้อมูลถึงข้อดีของโรงไฟฟ้าขยะ
ไม่ว่าจะเป็น การสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น หรือแม้กระทั่งการมีไฟฟ้าใช้ที่
เพียงพอของคนในชุมชนก็ตาม แต่ถึงอย่างไรความสุขไม่ได้ขึ้นอยู่กับเงินเสมอไป เมื่อมีไฟฟ้าทุก
ครอบครัวก็ต้องซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า ต้องทำงานแลก เมื่อได้มายิ่งทำลายความเป็นวัฒนธรรมชุมชน
สื่อที่ย่อมเมาผู้คนให้หลงใหลได้ปลื้มชีวิตทันสมัยถูกหลอกซ้ำแล้วซ้ำเล่า คิดว่านั่นคือวิถีชีวิตที่ควร
เป็น ผลที่ได้คือเครียด และกลายเป็นความทุกข์ มีการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรกันเกิดขึ้น...”

นางดาวเรือง (นามสมมติ). (10 พฤษภาคม 2560). สัมภาษณ์.

แม้การเคลื่อนไหวคัดค้านโรงไฟฟ้าขยะของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาจะสิ้นสุดลงด้วยการที่
ทางหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นออกมาชี้แจงว่ายังไม่มีการดำเนินการสร้างโรงไฟฟ้าขยะใดๆทั้งสิ้นนั้น
แต่ก็ไม่ได้ทำให้กลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทานิ่งนอนใจได้เลย เนื่องจากว่ามีพื้นที่อำเภอใกล้เคียงกำลัง
เผชิญอยู่กับปัญหาเดียวกัน และยังมีโอกาสที่โรงไฟฟ้าขยะจะกลับมาสร้างที่แม่ทาอีกครั้ง อาจจะไม่ใช้
พื้นที่ติดลำน้ำแม่ทาเช่นเดิม แต่ก็ยังเป็นพื้นที่ติดกับชุมชน เป็นพื้นที่ในจังหวัดลำพูน และพื้นที่ที่ไม่
มีความเหมาะสม ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากหลายฝ่าย
หลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน และต้องสร้างความตระหนักรับรู้

สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของให้กับคนในชุมชนที่จะช่วยกัน อนุรักษ์ และปกป้อง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดในชุมชนอย่างยั่งยืน

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ กรณีศึกษา เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จากผลการศึกษารูปได้ดังนี้

4.1 สรุปผลการศึกษา

การเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ในพื้นที่ลุ่มน้ำทา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนนั้น เกิดจากพลังเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา โดยมีสาเหตุการคัดค้านมาจาก 1) ผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นหลังจากที่มีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ทั้งต่อวิถีความเป็นอยู่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ความเหมาะสมของทำเลที่จะสร้างโรงไฟฟ้าขยะ และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้เคลื่อนไหวลุกขึ้นมาคัดค้านคือ ความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานของภาครัฐและบริษัทเอกชนที่ไม่มี ความชัดเจนโปร่งใสและขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ (New Social Movement) ซึ่งกลุ่มผู้คัดค้านเองได้ประสานเชื่อมโยงเข้ากับปัญหาที่จะเกิดขึ้นทั้งกับตนเอง และส่วนรวมมารวมเข้ากันในการเคลื่อนไหว เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมตามสิทธิที่พึงมี โดยเป้าหมายนั้นไม่ได้เพื่อเป็นการช่วงชิงอำนาจจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นการปกป้องฐานทรัพยากร ชุมชนของตนไว้ให้คนรุ่นลูกหลานต่อไป

ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทา คือ การนำปัญหาและผลกระทบของ โครงการการสร้างโรงไฟฟ้าขยะทั้งในประเทศ ต่างประเทศ และความเหมาะสมของพื้นที่ในการสร้าง มาเป็นเงื่อนไขในการเคลื่อนไหวคัดค้าน เพื่อแสดงให้เห็นว่า หากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะในพื้นที่ จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคนในพื้นที่อย่างไรบ้าง และการสร้างโรงไฟฟ้าขยะไม่ใช่การแก้ปัญหาเรื่องของขยะที่ยั่งยืน แต่เป็นการสร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา

สำหรับยุทธวิธีที่เครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาใช้ในการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ นั้นพบว่าแบ่งออกเป็นสองช่วง ได้แก่ช่วงที่หนึ่ง คือ ช่วงเคลื่อนไหวคัดค้าน เพื่อเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ออกมาชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการสร้างโรงไฟฟ้าขยะที่ชัดเจนกับชุมชน และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อฐานทรัพยากรชุมชน และคนในชุมชนลุ่มน้ำแม่ทา หากมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ ซึ่งยุทธวิธีที่ใช้ในการเคลื่อนไหวคัดค้านได้แก่ (1) การสร้างกลุ่มหรือความเป็นหมู่คณะ ในนาม ”กลุ่มรักษ์แม่ทา” (2) การยื่นหนังสือและชี้แจงด้วยวาจากับหน่วยงานต่างๆ (3) กองทุน

สนับสนุนการเคลื่อนไหว (4) การเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์ (5) การจัดเวทีเสวนา “สานพลังเครือข่าย
ลุ่มน้ำแม่ทา” (6) การสื่อสารทางสังคม

สำหรับช่วงที่สองนั้นเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวคัดค้านในช่วงแรกซึ่งถือ
ได้ว่าเป็นผลกระทบในเชิงบวก เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนให้ผู้คนที่เข้าร่วมโดยเฉพาะคนในพื้นที่เองได้
ตระหนักถึงปัญหา หวงแหนและอนุรักษ์ทรัพยากรบ้านเกิดของตนมากยิ่งขึ้น โดยสรุปได้ คือ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ออกมาชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ก็ไม่ได้ทำให้
กลุ่มผู้เคลื่อนไหวไว้วางใจในหน่วยงานภาครัฐและบริษัทเอกชนที่เข้ามาก่อนหน้านี้ เนื่องจากได้รับ
ข่าวสารเกี่ยวกับการสร้างโรงไฟฟ้าขยะเป็นระยะๆ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อขอซื้อที่ดินเป็นจำนวนมาก
ในพื้นที่ใกล้เคียงจากพื้นที่เดิม หน่วยงานปกครองท้องถิ่นไม่ได้มีการยืนยันว่าจะไม่สร้างแค่บอกว่ายัง
ไม่มีการดำเนินการใดเพียงเท่านั้น

นอกจากนี้พื้นที่อำเภอใกล้เคียงอย่างเช่นอำเภอบ้านธิ ก็ประสบกับปัญหาเช่นเดียวกัน
แต่ต่างกันเพียงการเข้ามาของหน่วยงานเอกชนและหน่วยงานท้องถิ่นที่มีความชัดเจนในการสร้าง
โรงไฟฟ้า ซึ่งก็ทำให้เกิดความขัดแย้งและนำไปสู่การเคลื่อนไหวคัดค้าน และมีกลุ่มชาวบ้านจำนวน
หนึ่งถูกฟ้องร้องจากบริษัทเอกชนที่เข้ามา โดยเริ่มแรกมีเพียง 7 คน ต่อมาเพิ่มเป็น 20 คน และมี
เกณฑ์ว่าจะมีการฟ้องร้องดำเนินคดีกับชาวบ้านจนครบ 100 คน จึงทำให้ทางเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาไม่
นิ่งนอนใจแต่อย่างใด มีการสร้างกลุ่มเครือข่ายเผ่าระวังจังหวัดลำพูน เพื่อติดตามสถานการณ์ปัญหา
ต่างๆที่เกิดขึ้นในจังหวัดลำพูน และหาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เนื่องจากว่ามีบทเรียนในกรณีของพื้นที่
ลุ่มน้ำแม่ทาแล้ว ทำให้เห็นว่าการทำงานกันเป็นเครือข่ายนั้นเกิดผลสำเร็จที่เห็นได้ชัด ซึ่งแต่ละบุคคล
แต่ละพื้นที่ต่างก็มีวิธีการในการแก้ไขปัญหาตามบริบทพื้นที่ของตน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับ
พื้นที่ที่มีบริบท และปัญหาคล้ายกันได้ และนอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆขึ้น
อย่างเช่น การแห่ช้างเผือก การอนุรักษ์พันธุกรรมพื้นบ้านผ่านเมนูอาหาร การบริหารจัดการขยะโดย
ชุมชนเอง การรณรงค์และส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งที่กล่าวมาต่างก็ถือได้ว่าเป็นอีกกลยุทธ์ที่
ทางเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ทาจัดทำขึ้นยัง เป็นการประชาสัมพันธ์ รวบรวมชาวบ้าน เพื่อเป็นปลูกฝังและ
ปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชน รักรักษ์และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และให้ตระหนัก
ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

ถึงแม้ว่าหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่สนับสนุนการสร้างโรงไฟฟ้าขยะ จะยืนยันว่า
การสร้างโรงไฟฟ้าขยะเป็นทางเลือกที่ดีในการแก้ไขปัญหาขยะและพลังงาน มีการใช้เทคโนโลยีที่
สะอาดและปลอดภัย แต่กระบวนการจัดการขยะก่อนเข้าสู่ระบบเทคโนโลยีก็ยังเป็นปัญหาที่สำคัญ
อย่างมาก และยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการทำงานของภาครัฐที่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน
ในพื้นที่ ซึ่งนับว่าเป็นการมองข้ามสิทธิของชุมชนและประชาชน ผู้ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับผลกระทบ
โดยตรง

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอต่อยุบาย

ทางรัฐบาลจะต้องศึกษาและทบทวนถึงการบริหารจัดการขยะในเชิงพื้นที่ ทั้งในแง่รูปแบบ ขนาดของโครงสร้างและความเหมาะสมของพื้นที่ เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีลักษณะข้อจำกัด และปัญหาที่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สามารถที่จะดำเนินโครงการลักษณะเดียวกันในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันได้ และควรให้ประชาชนผู้ที่ได้รับทั้งผลประโยชน์และผลกระทบ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตามสิทธิที่พึงมีที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4.2.1 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานปกครองท้องถิ่น

ปัญหาขยะ เป็นปัญหาที่ทางหน่วยงานปกครองท้องถิ่นจะต้องร่วมมือกับชาวบ้านในการบริหารจัดการขยะในพื้นที่ของตน ทั้งการรณรงค์การทิ้งขยะ การคัดแยกขยะ และรณรงค์การลดใช้ถุงพลาสติก จะต้องมีการทำอย่างต่อเนื่อง จริงจัง และมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน ไม่ปิดบังหรือบิดเบือนข้อมูลกับชุมชน มีการดำเนินงานที่โปร่งใสและชัดเจน

4.2.2 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

ชุมชนต้องมีการคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเอง เนื่องจากขยะบางประเภทสามารถนำไปขายเพิ่มรายได้ และนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งการคัดแยกขยะเป็นการลดปริมาณขยะลงได้ และช่วยกันในการลดการใช้ถุงพลาสติกโดยการนำถุงหรือตะกร้าไปจากบ้านเมื่อไปซื้อสินค้าต่างๆ

รายการอ้างอิง

หนังสือและเอกสารอื่นๆ

- กัลยา จันทร์ทันโอ. (2559). *ปล้ำกินข้าวบ้านเจ้าของ ขบวนการเคลื่อนไหวการต่อสู้ของกลุ่มคนรักซ์บ้านเกิด จ.เลย ด้วยวิถีไทยบ้าน*.
- จินตนา แก้วขาว. (2555). *ประชาธิปไตยกับการปกป้องทรัพยากรชุมชน*. กรุงเทพฯ: บริษัททีคิวพี จำกัด.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2554). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ประภาส ปันตบแต่ง. (2542). *การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัยชาคนจน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นตำรับ.
- เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง และกานต์ ทศนภักดิ์. (2560). *หนังสือปัญหาลพิษอุตสาหกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 1. บริษัทสำนักพิมพ์สี่ตะวัน.
- มูลนิธิบูรณนิเวศ. (มีนาคม 2559) *เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการธรรมาภิบาลเพื่อการจัดการขยะอย่างยั่งยืน กรณี ศูนย์กำจัดขยะและโรงไฟฟ้าเชิงรุกใหญ่ ณ ห้องประชุม 209 อาคาร The Grand ศูนย์ประชุมธรรมศาสตร์รังสิต*.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2552). *การพัฒนา การจัดการความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมและสังคมเข้มแข็ง*. นนทบุรี: บริษัทนิวส์ เมคเกอร์ จำกัด.

บทความวารสาร

- ภูวดล ศิริพงษ์. (ตุลาคม – ธันวาคม 2549). *ความสุขมวลรวมประชาชาติกับการพัฒนา*. *วารสารโรงเรียนนายเรือ*, 6(3).

วิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัย

- วดี ภิญโญทรัพย์. (2556). *กลยุทธ์การสื่อสารทางสังคมเพื่อการคัดค้านการขนถ่ายถ่านหินที่บางพระกงและศรีราชา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันชัย อุดทา และคณะ. (2553). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำท่า.*
(รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วันเพ็ญ พรินทรากุล และคณะ. (2554). *การสังเคราะห์องค์ความรู้การจัดการความรู้ลุ่มน้ำแม่ทาโดย*
การมีส่วนร่วมของชุมชน. (รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมควบคุมมลพิษ. แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559 - 2564).

สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th>.

โรงไฟฟ้าขยะแก้ปัญหาเดิมด้วยการเพิ่มปัญหาใหม่. สืบค้นจาก <https://waymagazine.org>.

อานันท์ กาญจนพันธ์. สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ. สืบค้นจาก <http://www.parliament.go.th>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ข้อมูลชุมชนบ้านทาปลาตุก

บ้านทาปลาตุก

บ้านทาปลาตุก หมู่ที่ 5 ตำบลทาปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่ที่นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานภาคสนาม โดยพื้นที่บ้านทาปลาตุก มีระยะทางห่างจากจุดที่คาดว่าจะมีการสร้างโรงไฟฟ้าขยะอยู่ในรัศมี 10 กิโลเมตร นอกจากนี้ชาวบ้านทาปลาตุกกียังได้เข้าร่วมการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าขยะด้วย และยังเป็นหมู่บ้านที่เริ่มมีการบริหารจัดการขยะโดยชุมชนเอง

1. สภาพทั่วไป

1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

ประวัติความเป็นมาคนพื้นเมืองของบ้านทาปลาตุก เป็นชาวหลวย เพราะต้นตระกูลอยู่ที่เมืองหลวย เมืองยอง แคว้นสิบสองปันนา ประเทศจีนในปัจจุบัน ดังนั้นภาษาพูดกันทั้งหมู่บ้านจึงเป็นภาษา ลื้อ หรือภาษาหลวย เหตุที่เป็นหมู่บ้านที่เป็นต้นกำเนิดของตำบลเพราะว่ามีคนจำนวนมาก และตั้งรกรากฐานเป็นปึกแผ่นขึ้นได้ก่อนและมีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตัวเอง ตามพงศาวดารปรากฏปี พ.ศ. 2216 เมืองนครลำพูนแตกเพราะถูกข้าศึกคือมาจากนครเขลางค์และยึดได้ในสมัยพญาธิมา ซึ่งเป็นเจ้าเมืองนครลำพูน ข้าศึกได้เผาเมืองเสียหายมาก ชาวเมืองต่างก็หนีอพยพครอบครัวกันไปคนละทิศทาง ได้มีบุคคลผู้หนึ่งได้พาญาติพี่น้องอพยพพาที่อยู่ใหม่ที่บริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านทาปลาตุกในปัจจุบันนี้ ครั้งแรกที่มาอยู่ ณ ที่หมู่บ้านแห่งนี้เพียง 7 ครอบครัว และต่อมาอพยพมาเพิ่มเติมในครั้งแรกมาตั้งรกรากอยู่ที่ทุ่งบ้านห่าง (ใกล้กับหมู่บ้านสถานีรถไฟในปัจจุบัน) รวม 24 ครอบครัว ต่อมาอีก 15 ปี หมู่บ้านทั้งบ้านห่างถูกโจรมาปล้นสะดมน้องชายของ นายแสน ธนินชัยเป็นหัวหน้าถูกคนร้ายฆ่าตัดคอถึงแก่ความตายและยังถูกไฟป่าลุกลามมายังหมู่บ้านอีก นายแสน ธนินชัยจึงได้พาชาวบ้านย้ายล่องลงมาทางใต้ มาที่ห้วยสัมป่อยใหญ่ ต่อมาได้ตั้งชื่อ ว่าห้วยทาปลาตุก เพราะว่าลำห้วยนี้เป็นห้วยใหญ่ลึกไหล ลงสู่ลำน้ำแม่ทาและที่สำคัญมีปลาตุกเป็นจำนวนมาก จึงตั้งชื่อหมู่บ้านนี้ว่า (บ้านทาปลาตุก) จนถึงปัจจุบันนี้

คำขวัญหมู่บ้าน ทาปลาตุก ม.5

ถิ่นชาวลื้อ เลื่องลือพระเพชร

งามเด่นพระธาตุดอยน้อย รอยแยกแม่ทา

ประชาสามัคคี ประเพณีดีงาม นามทาปลาตุก

1.2 ตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน

บ้านทาปลาตุก ตั้งอยู่ที่ ตำบลทาปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับบ้านสถานี ตำบลทาปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
ทิศใต้	ติดกับบ้านศรีทรายมูล หมู่ 14 ตำบลทาปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดกับเทือกเขาขุนตาล
ทิศตะวันตก	ติดกับเทือกเขาอารยัน

1.3 ลักษณะทางกายภาพ

หมู่บ้านทาปลาตุก มีพื้นที่เป็นที่ราบ โดยมีภูเขาล้อมรอบสลับซับซ้อนกันเป็นจำนวนมาก มีแม่น้ำใหญ่ที่เป็นสายหลักไหลผ่าน สภาพดินเหมาะแก่การทำเกษตร เช่น ทำไร่ ทำนา ทำสวน ทำให้ชาวบ้านทาปลาตุกยึดอาชีพในการทำเกษตรกรรมกันเกือบทุกหลังคาเรือน เพราะอยู่ใกล้กับที่ราบลุ่มแม่น้ำซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะทางกายภาพบ้านทาปลาตุก หมู่ที่ 5 อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จาก google map.

1.4 ลักษณะภูมิอากาศ

บ้านทาปลาตุก มีลักษณะภูมิอากาศที่ดีตลอดปี มีฤดูหนาวที่เริ่มตั้งแต่ช่วงปลายเดือนตุลาคม – มกราคม ลักษณะอากาศ มีฝนตกชุกในช่วงแรกและมีอากาศหนาวเย็น อุณหภูมิเฉลี่ย 10 - 15 องศาเซลเซียส มีฤดูร้อนที่เริ่มตั้งแต่ช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ลักษณะอากาศค่อนข้างร้อนอบอ้าว และบางครั้งมีพายุฝนตกหนัก อุณหภูมิที่สูงนี้จะอยู่ที่ช่วงประมาณ 30 - 40 องศาเซลเซียส และมีฤดูฝนที่เริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนมิถุนายน – ตุลาคม ลักษณะอากาศ มีฝนตกชุกตลอดช่วงฤดูฝน และตกชุกมาก ช่วงปลายเดือนตุลาคม มีอากาศเย็นสบาย - หนาวเย็นมาก อุณหภูมิ เฉลี่ย 19 - 25 องศาเซลเซียส

1.5 การคมนาคม

การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียง ติดต่อกันมาสะดวก มีทางหลวงชนบทที่แยกจากถนนซูเปอร์ไฮเวย์เชียงใหม่ – ลำปาง เข้าสู่หมู่บ้านได้สองเส้นทาง คือ ทางหลวงชนบทสายแม่ทา – แม่ออน และ ทางหลวงของกรมโยธาธิการ สายทาป่าเปา – ทาปลาตุก ระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

การเดินทางของชาวบ้านส่วนมากจะใช้รถจักรยานยนต์ และรถยนต์ เป็นพาหนะในการเดินทาง ทั้งภายในและนอกหมู่บ้าน และในตอนเช้าของทุกวันยังมีรถสองแถวสาย ทาภู – ลำพูน วิ่งผ่านวันละสองเที่ยว ชาวบ้านที่ไม่มีพาหนะส่วนตัวก็จะอาศัยรถสองแถวนี้เพื่อเข้าไปในตัวเมือง นอกจากนี้ยังมีรถไฟที่ชาวบ้านใช้ในการเดินทางไปจังหวัดใกล้เคียง เป็นรถไฟสายเชียงใหม่ – กรุงเทพฯ ซึ่งชาวบ้านจะขึ้นรถไฟที่สถานีท่าชมภู และสถานีรถไฟขุนตาล

ทางหลวงชนบทแม่ทา – แม่ออน
ทางหลวงกรมโยธาธิการ ทาป่าเปา - ทาปลาตุก

รถสองแถว ทาภู – ลำพูน
รถไฟสายเชียงใหม่ - กรุงเทพฯ

ภาพที่ 2 การคมนาคม. โดย รังรอง ทาบุญเมือง, 2560.

1.6 ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

แหล่งน้ำ แหล่งน้ำตามธรรมชาติที่ใหญ่ที่สุด คือ ลำน้ำแม่ทา ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่ไหลผ่านหมู่บ้านและมีลำห้วยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติอยู่ 4 สาย ดังนี้ ลำห้วยทรายขาว ลำห้วยไคร้ ลำห้วยปุเลย และลำห้วยต้นยางขาว

ป่าชุมชน 1 แห่ง

ภาพที่ 3 ทรัพยากรธรรมชาติ(ลำน้ำแม่ทา ป่าชุมชน). โดย รังรอง ทาบุญเมือง, 2560.

1.7 ระบบสาธารณูปโภค

-ไฟฟ้า

-น้ำประปา การใช้ประโยชน์จากประปาหมู่บ้าน มีวิธีการนำน้ำมาจากแหล่งแม่น้ำแม่ทาและการชุดบ่อน้ำในบริเวณลำน้ำแม่ทาในช่วงฤดูแล้ง โดยการสูบน้ำผ่านกระบวนการกรองและนำแท้งค์ประปาเพื่อแจกจ่ายให้แก่ประชาชนได้นำไปบริโภค - อูบโภาค และใช้ในการเกษตรต่างๆ

-ที่ทำการไปรษณีย์ โดยทั่วไปประชาชนภายในหมู่บ้านทาปลาตุกจะใช้บริการของ ที่ทำการไปรษณีย์ประจำอำเภอแม่ทาซึ่งสามารถให้บริการได้ครบวงจร เช่น EMS รับ - ส่งจดหมาย พัสดุ ธนาณัติ สิ่งตีพิมพ์ต่างๆ

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

2.1 การประกอบอาชีพ

พื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบเชิงเขา ริมฝั่งแม่น้ำท่าไหลผ่านหมู่บ้าน มีพื้นที่สำหรับทำนา บางส่วนเป็นพื้นที่ทำสวน และสำหรับปลูกพืชไร่พืชยืนต้นบางชนิด ประชากรส่วนใหญ่ประมาณ 70% ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำสวน เลี้ยงสุกร และที่เหลือจะไปรับจ้างทำงานที่นิคมอุตสาหกรรมลำพูนหรือไปรับจ้างทำงานในต่างจังหวัดและต่างประเทศ

ข้าวนาปี โดยจะเริ่มตกลำประมาณเดือนมิถุนาคม แล้วนำไปปลูก จะเก็บเกี่ยวประมาณเดือนพฤศจิกายน

ข้าวโพดฝักอ่อน - ข้าวนาปี ตกลำเดือนมิถุนาคม แล้วเก็บเกี่ยวเดือนพฤศจิกายนแล้วจะปลูกข้าวโพด รุ่นที่1 หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว โดยจะเริ่มจากเดือนธันวาคม เก็บเกี่ยวเดือนมกราคมและรุ่นที่ 2 เริ่มปลูกเดือนเมษายน และเก็บเกี่ยวเดือนพฤษภาคม

ข้าวโพดฝักอ่อนเริ่มต้นจากเดือนมีนาคม เก็บเกี่ยวเดือนเมษายน รุ่นที่ 2 เริ่มเดือนมิถุนายน เก็บเกี่ยวเดือนกรกฎาคม รุ่นที่ 3 เริ่มต้นเดือนกันยายน เก็บเกี่ยวเดือนตุลาคม

2.2 ปัญหาทั่วไปในการประกอบอาชีพ

- ราคาผลผลิตทางการเกษตรต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง
- เกิดภัยธรรมชาติ โรค แมลง
- พื้นที่ดำเนินการมีจำนวนจำกัด ไม่สามารถขยายได้

2.3 สถาบันการเงิน แหล่งเงินกู้ยืม

เกษตรกรส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร ชกส. และธนาคารพาณิชย์ เกษตรกรจึงสามารถกู้ยืมเงินมาลงทุนทางการเกษตรได้ และจากแหล่งอื่นๆ เช่น ธนาคารพาณิชย์ กองทุนต่างๆ ในหมู่บ้าน

3. สภาพทางสังคม

3.1 โครงสร้างประชากร

ปัจจุบันบ้านท่าปลาตุกมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 371 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 1,123 คน ชาย 532 คน หญิง 591 คน

3.2 ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ

สังคมในหมู่บ้านเป็นสังคมแบบเครือญาติมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สังเกตได้จากการทำเกษตร ยังมีการลงแขกช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเครือญาติในกรณีที่ ครอบครัวมีแรงงานไม่พอก็มีการจ้างแรงงานภายนอก

3.3 การศึกษา

สถานที่การศึกษาของบ้านทาปลาตุก คือโรงเรียนบ้านทาปลาตุก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขตที่ 1 สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคุณครู 4 คน นักการภารโรง 1 คน นักเรียน 31 คน ส่วนระดับชั้นมัธยม ชาวบ้านจะส่งลูกเข้าไปเรียนที่โรงเรียนประจำอำเภอ คือโรงเรียนแม่ทาวิทยายน และโรงเรียนในตัวจังหวัด เช่น โรงเรียนสวนบุญ เป็นต้น

3.4 ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ

ชาวบ้านทาปลาตุกส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วัดในหมู่บ้านมีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดทาปลาตุก และวัดเขาดอยน้อย และความเชื่อของคนในหมู่บ้าน ยังเน้นความเชื่อที่มีต่อเทพเจ้าเทวดาซึ่งคอยทำหน้าที่ปกป้องรักษาหมู่บ้านอยู่และจะถือว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านจะรวมตัวอยู่ที่ศาลเจ้าบ้านแห่งนี้ จึงทำให้ในหมู่บ้าน มีสถานที่ตั้งศาลเจ้าบ้านอยู่ ดังนั้นจึงมีประเพณีการเลี้ยงศาลเจ้าบ้าน ซึ่งจะมีการจัดเลี้ยงเป็นประจำทุกปีเป็นประจำในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการสักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านและเพื่อความมั่นคงสืบต่อไปของหมู่บ้าน วัฒนธรรมของชาวบ้านทาปลาตุก โดยทั่วไปจะสืบทอดมาจากชาวไทยเฒ่าไทยลื้อและชาวยอง ดังนั้นวัฒนธรรมการพูดจึงนิยมพูดภาษาลื้อ ภาษายอง ภาษาพื้นเมือง ขนบธรรมเนียมประเพณีจะเน้นการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ขนบธรรมเนียมและงานประเพณีประจำปีที่สำคัญได้แก่

3.5 ลักษณะทางการเมืองและการรวมกลุ่ม

ในชุมชนบ้านทาปลาตุก การจัดการปกครองขึ้นตรงกับ องค์การบริหารส่วนตำบลทาปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยในหมู่บ้านจะคัดเลือกผู้นำในหมู่บ้านเป็นผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และผู้ใหญ่บ้านคัดเลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอีก 2 คน และมีตัวแทนชาวบ้านเข้าไปทำงานในองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน การปกครองในหมู่บ้านได้จัดแบ่งกันเป็นหมวด ในแต่ละหมวดจะมีผู้นำที่ในหมวดคัดเลือกกันเอง จัดให้เป็นตัวแทนในด้านการประชาสัมพันธ์การทำงานกลุ่ม การทำบุญ ตามหัววัดต่าง ๆ และมีการตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน เช่น กลุ่มปลูกข้าวโพดฝักอ่อน กลุ่มเงินออม เป็นต้น ในชุมชนมีความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่ม ระหว่างบุคคล เป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากรุ่นเก่า โดยอาศัยระบบเครือญาติ ในชุมชนจะเป็นเครือญาติกันหมด อาศัยระบบอุปถัมภ์จะมีกิจกรรมที่ร่วมมือกันและช่วยเหลือกันตลอด เรียกว่าการบอกบุญ การวอน การลงแขก การเอามื้อ เป็นกิจกรรมที่พัฒนาระบบการทำงานของชุมชน ทั้งงานส่วนตัวและงานส่วนรวม หรืองาน

พัฒนาด้านเศรษฐกิจ และการมีความสัมพันธ์กับต่างชุมชน จะมีตัวแทนเข้าร่วมกิจกรรมชุมชนอื่น ตลอด การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันนั้นส่งผลให้เกิดการผูกพันสามัคคีในชุมชน ทำให้ชุมชนได้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในด้านต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ส่งเสริมให้นิสัยของบุคคลในชุมชนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีคุณธรรมเป็นที่ยอมรับของชุมชน

การดำเนินกิจกรรมร่วมกันยังมีบางส่วนมีปัญหา เกิดความขัดแย้ง มาจากความคิด ที่แตกต่างกัน เห็นแบบอย่างชุมชนอื่น สภาพสังคมรอบด้านเปลี่ยนแปลง กลุ่มคนเกิดความลังเลใน การยอมรับระบบการทำงานแบบเดิมหรือเลียนแบบใหม่ ที่สร้างคนให้เห็นแก่ตนเองมากขึ้น แต่ละ กิจกรรมจะมีบทสรุปลงโทษให้เห็นได้เองในการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อให้เกิดผลดี และป้องกันปัญหาขัดแย้งที่จะเกิด ในชุมชนจะใช้ระบบประชาธิปไตย สร้างข้อบังคับ การปฏิบัติ กฎเกณฑ์ของชุมชน โดยอาศัยระบบทางราชการและข้อตกลงที่กลุ่มต่าง ๆ ร่วมคิดขึ้น ตามมติของ กลุ่ม ไว้เป็นแนวปฏิบัติ เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นและสร้างกฎระเบียบ บทลงโทษที่ ชัดเจนไว้ปฏิบัติ เมื่อมีความผิด จะมีการทบทวนกฎระเบียบกันทุกปีเพื่อปรับให้ทันยุคทันสมัย

ภาคผนวก ข

ผลกระทบจากเตาเผาขยะ

ผลกระทบจากเตาเผาขยะ

การจัดการขยะโดยการนำขยะซึ่งมีอยู่หลายชนิดเข้าสู่เตาเผา กระบวนการกำจัดขยะของเตาเผาจะใช้ความร้อนที่สูงเพื่อเผาไหม้ขยะที่มีส่วนประกอบที่เป็นสารอินทรีย์ ซึ่งกระบวนการทำงานของเตาเผาได้ส่งผลกระทบต่ออย่างชัดเจนในด้านๆ ดังนี้

1. ด้านสิ่งแวดล้อม

การเผาขยะหลายชนิดพร้อมกันในเตาเผาขยะ โดยเฉพาะการเผาขยะที่ไม่มีการคัดแยก และเผาวัสดุที่มีส่วนประกอบของสารเคมีอันตรายที่แฝงอยู่ในขยะชุมชน เช่น พลาสติก PVC โดยจะก่อให้เกิดอันตรายมากมาย เมื่อถูกปล่อยออกจากปล่องเตาเผา ก็จะแพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อมโดยการพัดพาของลม เตาเผาขยะมักจะมาพร้อมกับมลพิษทางอากาศเสมอ ซึ่งพอจะจำแนกประเภทของสารอันตรายที่เกิดจากเตาเผาขยะได้ดังนี้

1.1 ไดออกซิน

ไดออกซิน (dioxin) หนึ่งในสารพิษที่เป็นอันตราย หนึ่งในสารพิษที่เป็นอันตรายมากที่สุดในโลก ซึ่งเกิดขึ้นจากการเผาพลาสติกที่มีคลอรีนเป็นองค์ประกอบ เช่น โพลีไวนิลคลอไรด์ หรือพีวีซี(PVC) และโพลีไวนิลไคคลอไรด์ (PVDC)

ไดออกซินเป็นสารประกอบอินทรีย์ที่มีความเสถียรสูง จึงทนทานต่อการสลายตัวจาก ความร้อน แสงแดด สารเคมี หรือน้ำ เมื่อแพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อมก็จะตกค้างอยู่ในธรรมชาติยาวนานหลายทศวรรษ

ในรายงานของหน่วยงานพิทักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งสหรัฐอเมริกา หรือยูเอสบีพีเอ (US-EPA) ระบุชัดเจนว่า ไดออกซินเป็นสารก่อมะเร็ง เช่นเดียวกับโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ที่กำหนดให้ไดออกซินเป็นหนึ่งในสารพิษอินทรีย์ที่ตกค้างยาวนาน (Persistent Organic Pollutants) 12 ชนิด ซึ่งต้องดำเนินการควบคุมในระดับโลกอย่างเร่งด่วน มีการศึกษาที่ระบุ ว่า เตาเผาขยะคือแหล่งกำเนิดหลักของไดออกซิน มากกว่า 3 ใน 4 ส่วนของไดออกซินทั้งหมดที่ปล่อยสู่ชั้นบรรยากาศมาจากเตาเผาขยะ

ได้ออกซิน แม้ปริมาณน้อยนิดก็สามารถปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหารอย่างง่ายดาย โดยเฉพาะการสะสมอยู่ในสัตว์กินหญ้าและสัตว์น้ำประเภทปลา

1.2 โลหะหนักที่เป็นพิษ

โลหะหนักที่เป็นพิษหลายชนิด ได้แก่ ตะกั่ว แคดเมียม สารหนู พรอท และ โครเมียม จะถูกปล่อยออกมาจากการเผาขยะพลาสติกทั้งในรูปของผงฝุ่น ก๊าซ และเถ้า โดยโลหะหนักที่สร้างปัญหามากที่สุดคือพรอท ที่อุณหภูมิการเผาไหม้พรอทจะมีสถานะเป็นก๊าซและสามารถเล็ดลอดผ่านเครื่องมือควบคุมมลพิษ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดักจับฝุ่นแบบประจุไฟฟ้าสถิตหรือถุงกรอง ออกสู่สิ่งแวดล้อมได้ ขณะที่โลหะหนักตัวอื่นๆ จะอยู่ในรูปของเถ้าที่เหลือจากการเผาขยะ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ เถ้าก้นเตา (Bottom Ash) ซึ่งตกลงไปรวมกันด้านล่างของเตาเผาขยะ คิดเป็น 90 เปอร์เซ็นต์ของเถ้าทั้งหมด และเถ้าลอย (Fly Ash) ซึ่งเบาเบา มักสะสมอยู่ในอุปกรณ์ควบคุมมลพิษทางอากาศ

1.3 ก๊าซที่มีสภาพเป็นกรด

การเผาขยะทำให้เกิดก๊าซที่มีสภาพเป็นกรดหลายชนิด อาทิ ไฮโดรเจนคลอไรด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไนโตรเจนไดออกไซด์ และอื่นๆ ซึ่งในสภาวะที่อุณหภูมิสูงไฮโดรเจนคลอไรด์จะกัดกร่อนโลหะที่มันสัมผัส ขณะที่ซัลเฟอร์ไดออกไซด์และไนโตรเจนไดออกไซด์จะทำให้เกิดหมอกและควันพิษก่อให้เกิดปัญหาฝนกรดในพื้นที่ใกล้เคียงกับที่ตั้งของเตาเผาขยะ เป็นอันตรายต่อต้นไม้ และสร้างความเสียหายแก่พื้นที่เพาะปลูก

2. ด้านสุขภาพของมนุษย์

สารอันตรายแต่ละชนิดที่ปล่อยออกจากเตาเผาขยะ ทั้งที่ตกค้างอยู่ในสิ่งแวดล้อม ปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร และรับเข้าสู่ร่างกายโดยตรง ล้วนสร้างปัญหาต่อสุขภาพ คนที่ทำงานในโรงงานเผาขยะมักสัมผัสและรับสารพิษเข้าสู่ร่างกายในระหว่างการทำงาน ส่วนประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เตาเผาขยะก็มีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับผลกระทบทางสุขภาพจากมลพิษทางอากาศ โดยสามารถแบ่งประเภทของสารอันตรายได้ดังนี้

2.1 ไดออกซิน

มีผลการศึกษาพบว่าผลกระทบของชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้เตาเผาขยะในรัศมี 5 กิโลเมตร ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างที่มีไดออกซินปริมาณสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ยังพบไดออกซินเข้มข้นในนมและพืชผักที่ผลิตจากพื้นที่เกษตรกรรมใกล้เตาเผาขยะ ซึ่งการรับประทานอาหารที่ปนเปื้อนเหล่านี้ก็จะยิ่งทำให้ระดับไดออกซินในร่างกายเพิ่มสูงขึ้น

การรับไดออกซินเข้าสู่ร่างกายแม้จะในระดับน้อยนิด คือเพียง 1 ส่วนในล้านส่วนก็ส่งผลกระทบต่อฮอร์โมนหลายชนิดในร่างกาย ทั้งยังมีฤทธิ์ยับยั้งการทำงานของต่อมไร้ท่อซึ่งจะสร้างปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการและระบบสืบพันธุ์ หากสัมผัสไดออกซินในปริมาณมากจะปรากฏผลในระยะสั้นคือทำให้เกิดผื่นหรือรอยไหม้ดำที่ผิวหนัง แต่ถ้าได้รับไดออกซินอย่างต่อเนื่องจะเกิดสะสมในร่างกายและทำให้เป็นโรคมะเร็งได้

2.2 ก๊าซที่มีสภาพเป็นกรด

ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ทำให้ผู้ป่วยด้วยโรคหัวใจและโรคปอดมีอาการแย่ลง รวมทั้งกระตุ้นอาการเจ็บป่วยเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ เช่น ไอ หอบหืด หลอดลมอักเสบ ถุงลมโป่งพอง ส่วนไนโตรเจนไดออกไซด์ หากสัมผัสในปริมาณที่มีความเข้มข้นสูงอาจเป็นอันตรายถึงชีวิต แต่ถ้าสัมผัสหรือสูดดมในระดับที่เจือจางจะส่งผลให้ร่างกายอ่อนแอ ไวต่อการติดเชื้อไวรัสที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ เช่น ไข้หวัดใหญ่ ทั้งยังเป็นสาเหตุโรคหลอดลมอักเสบและปอดอักเสบ

2.3 โลหะหนักที่เป็นพิษ

(1)ปรอท เป็นสารพิษที่ทำลายระบบประสาทอย่างรุนแรง ลดประสิทธิภาพการเคลื่อนไหวความรู้สึก และกลไกการรับรู้ ทำให้การทำงานของไตมีปัญหา ทั้งยังมีผลต่อความการของทารก

(2) ตะกั่ว หนึ่งในสารก่อมะเร็ง หากได้รับเข้าสู่ร่างกายเป็นเวลานานหรือในปริมาณมาก จะส่งผลกระทบต่อความผิดปกติของระบบประสาทในเด็กเล็ก และสร้างปัญหาเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ของผู้หญิง

(3) แคดเมียม สารก่อมะเร็งที่เป็นสาเหตุของโรคมะเร็งปอด และเกี่ยวข้องกับความผิดปกติของระบบการทำงานของไต

(4) โครเมียม ทำลายตับและไต และเป็นสาเหตุของความผิดปกติในระบบทางเดินหายใจ

(5) สารหนู สารก่อมะเร็งที่ทำลายตับและไต

3. ด้านเศรษฐกิจ

การสร้างโรงไฟฟ้าขยะใช้เงินลงทุนจำนวนมาก โดยเงินจำนวนนี้เพิ่มภาระหนี้สินให้กับประเทศและระบบเศรษฐกิจท้องถิ่น เพราะเกือบทั้งหมดถูกนำไปซื้อเทคโนโลยีอันซับซ้อนจากต่างประเทศ ซึ่งภายหลังการก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์จะมีการจ้างงานเกิดขึ้นน้อยมาก ตรงกันข้ามกับการสร้างโรงคัดแยกขยะเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่และย่อยสลายตามธรรมชาติ ซึ่งไม่ต้องการเทคโนโลยีที่

ทันสมัยที่สุด แต่สามารถสร้างงานให้แก่คนในชุมชนได้เป็นจำนวนมากและช่วยให้มีเงินหมุนเวียนอยู่ในท้องถิ่น

การก่อสร้างเตาเผาขยะทำลายระบบเศรษฐกิจของกลุ่มคนที่แยกเก็บขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้เพื่อป้อนเข้าโรงงานรีไซเคิล ทั้งยังเพิ่มรายจ่ายด้านสุขภาพของคนทำงานอยู่กับเตาเผาขยะและประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัศมีของผลกระทบจากเตาเผาขยะ

ภาคผนวก ค

ความสุขมวลรวมประชาชาติ

ความสุขมวลรวมประชาชาติ

ท่ามกลางความขัดแย้ง แข่งขัน และ หดหู่ในสังคม คนส่วนหนึ่งในสังคมกำลัง แสวงหาความสุขที่แท้จริง ความสุขที่เกิดจากภายในจิตใจที่สงบและสมดุล ก่อเกิดความเชื่อมั่น ที่ไม่แข็งกร้าว และพร้อมรับทุกสถานการณ์อย่างไม่หวั่นไหว พวกเขาเลือกเจริญภาวนาใน รูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นอิสระจากกิเลสในใจตน บางกลุ่มกำลังสร้างชุมชนทางเลือกที่มีความ เอื้ออาทร มีสุขภาวะที่ดี มีความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่างคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และที่ทำงาน

รัฐไม่อาจปล่อยให้คนในสังคมแสวงหาความสุขโดยลำพังอย่างเดียวดาย บทบาทของรัฐคือการสร้างสังคมให้มีความสุข ด้วยการส่งเสริมปรัชญาการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานจริยธรรม รักษาสมดุลระหว่างชนบธรรมนิยมประเพณีและความทันสมัย วัฒนธรรมและจิตวิญญาณ และระหว่างความมั่นคงทางทรัพย์สินและคุณภาพชีวิต

ความสุขจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของปัจเจกชน แต่เป็นเรื่องนโยบายสาธารณะที่รัฐต้องจัดสรรให้ หากทว่ารัฐมีปรัชญาการพัฒนาที่เชื่อว่าความสุขเกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการ การเติบโตทางเศรษฐกิจจะนำมาซึ่งสังคมที่เป็นสุข เพราะตัวเลขทางเศรษฐกิจบ่งบอกถึงการมีงานทำของประชาชน เมื่อมีงานย่อมสามารถซื้อสินค้าและบริการได้มาก การพัฒนากระแสหลักจึงมีทิศทางที่เบี่ยงเบนไปจากความสุขภายใน และมุ่งไปสู่ความสุขภายนอกที่วัดคุณค่าทางวัตถุ

ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product) หรือ GNP เป็นตัวชี้วัดมูลค่าการผลิตสินค้าและบริการในแต่ละปีที่ใช้วัดความก้าวหน้าแต่ละประเทศ ตัวเลขจากจีเอ็นพีไม่สามารถชี้ได้ว่าผู้คนมีความสุขหรือไม่ ผู้คนร่ำรวยจริงหรือ เพราะตัวเลขนี้ ไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม นอกจากนี้ยังไม่ได้ครอบคลุมสินค้า และบริการบางอย่างที่ไม่ได้อยู่ในระบบตลาด เช่น งานบ้านและการเลี้ยงดูลูกของแม่บ้าน ต่อเมื่องานเหล่านี้ว่าจ้างผ่านศูนย์จัดหางานหรือศูนย์รับเลี้ยงเด็ก จึงจะถูกรวมเข้าสู่ตัวเลข GNP

เมื่อ GNP มีข้อด้อยเช่นนี้ อีกทั้งไม่ได้มุ่งชี้วัดสู่สังคมแห่งความสุขแล้ว การเปลี่ยนแปลงตัวชี้วัดจะเป็นจุดแรกที่จะสร้างคุณค่าใหม่ในสังคม สมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย นัมเกล วังชุก แห่งราชอาณาจักรภูฏานได้ทำทหายการพัฒนากระแสหลักนับแต่วันที่พระองค์เสด็จขึ้น ครองราชย์ ในปี พ.ศ.๒๕๑๕ โดยประกาศปรัชญาการพัฒนาของประเทศที่มุ่งไปสู่ความสุข ของประชาชนในประเทศ

ตามหลักพุทธศาสนา และประกาศใช้ "ความสุขมวลรวมประชาชาติ" (Gross National Happiness) หรือ GNH เป็นแนวทาง

ความสุขมวลรวมประชาชาติ หรือ GNH ยึดหลักการพัฒนาสังคมมนุษย์ที่แท้จริง เกิดจากการพัฒนาด้านวัตถุและจิตใจควบคู่ไปด้วยกัน เป็นรูปแบบการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ประชากรทุกคนมีโอกาสพบความสุขได้อย่างเท่าเทียมกัน GNH ไม่ได้ปฏิเสธการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ปฏิเสธการเติบโตที่ไม่เท่าเทียมและไม่เพียงพอ โดยมีหลักการสำคัญ 4 ประการ หรือเสาหลักแห่งความสุขทั้งสี่ (Four pillars of happiness) ได้แก่

(1) การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมอย่างยั่งยืน (Sustainable Economic Development) ตามแนว "ทางสายกลาง" ไม่เร่งพัฒนาทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางนิเวศและสังคมในระยะสั้น หากจัดสมดุลระหว่างตัวเลข พหุติกรรมการบริโภคและคุณค่าด้านจิตใจไปพร้อมๆกัน เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างยั่งยืนและเสมอภาค บนพื้นฐานของสังคมที่เคารพประชาชนและวัฒนธรรมของตนเอง

(2) การอนุรักษ์และส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม(Cultural Conservation) เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในยุคปัจจุบัน เพราะคุณค่าของมนุษย์ เช่น ความเมตตากรุณา ความมีน้ำใจ ความอ่อนโยน ความเสียสละ ความอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักให้อภัย การรักษาเกียรติและศักดิ์ศรีของตนเอง เป็นต้น กำลังถูกกัดกร่อนจากโลกจริตหรือความโลภ อันเนื่องมาจากลัทธิบริโภคนิยมที่กำลังครอบงำโลกในขณะนี้ อันที่จริงแล้วคุณค่ามนุษย์ดังกล่าว เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความหมาย มีความเอื้ออาทรต่อกัน และทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

(3) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Nature Preservation) ให้หลักประกันที่ว่า การพัฒนาใดๆ ไม่ว่าจะมาจากรัฐบาล หรือภาคเอกชน หรือประเพณีท้องถิ่น หรือจากปัจเจกบุคคล จะต้องไม่ทำลายความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ด้วยตระหนักว่าทรัพยากรธรรมชาติอาจหมดลงได้ในวันหนึ่ง เราทุกคนจำเป็นต้องบำรุงเลี้ยงและปกป้องโลกในฐานะ บ้านของเราทุกคน

(4) การส่งเสริมการปกครองที่ดี หรือ "ธรรมาภิบาล" (Good Governance) เป็นเงื่อนไขสำคัญเช่นกันในการนำพาประชาชนไปสู่ "ความสุขมวลรวมประชาชาติ" ประเทศทั้งหลายในโลกจะโดยเต็มใจหรือไม่ก็ตาม กำลังถูกแรงกดดันทั้งจากประชาชนท้องถิ่นและชุมชนระหว่างประเทศให้เข้าสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยหรือ "ธรรมาภิบาล"

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวรังรอง ทาบุญเมือง
วันเดือนปีเกิด	29 พฤษภาคม 2534
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2557: วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ปรัชญาศาสตร์) มหาวิทยาลัยขอนแก่น

